

OGÓLNOUNIWERSYTECKA ANKIETA
OCENIAJĄCA JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA

DRUGA
EDYCJA

RAPORT

mgr Albert Izdebski
dr Mikołaj Jasiński
mgr Tomasz Zając
dr Michał W. Kowalski
wraz ze współpracownikami

Pracownia Ewaluacji Jakości Kształcenia na UW
Warszawa, 30 listopada 2009 r.

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE.....	3
WNIOSKI.....	8
1. REALIZACJA BADANIA. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ ZBIOROWOŚCI.	14
1.1. DYNAMIKA BADANIA	14
1.2. CHARAKTERYSTYKA BADANEJ ZBIOROWOŚCI.....	15
2. OBSŁUGA DYDAKTYKI.....	26
2.1. USOS WEB.....	26
2.2. FUNKCJONOWANIE DZIEKANATU/ SEKRETARIATU DYDAKTYCZNEGO	30
2.3. OBIEG INFORMACJI	33
3. PRAWA STUDENTA	39
3.1. WSTĘP	39
3.2. PRZESTRZEGANIE REGULAMINU STUDIÓW	40
3.3. RESPEKTOWANIE PRAW STUDENTA.....	42
3.4. STOSUNEK DO OSÓB CHORYCH	43
3.5. ANALIZA ODPOWIEDZI NA PYTANIE OTWARTE.....	44
4. WARUNKI ROZWOJU NAUKOWEGO	50
4.1. WSPARCIE FINANSOWE I MERYTORYCZNE	50
4.2. STOSUNEK WŁADZ JEDNOSTKI DO INICJATYW STUDENCKICH.....	53
4.3. KOŁA NAUKOWE	55
5. BIBLIOTEKI	61
5.1. GŁÓWNA BIBLIOTEKA	63
5.2. CZĘSTOTLIWOŚĆ KORZYSTANIA Z BUW	64
5.3. DOSTĘPNOŚĆ MATERIAŁÓW I OCENY FUNKCJONOWANIA BUW.....	65
5.4. STRONA BUW I KATALOG ON-LINE	69
6. MOBILNOŚĆ STUDENTÓW.....	71
6.1. MOBILNOŚĆ MIĘDZYUCZELNIANA.....	73
6.2. MOBILNOŚĆ WEWNĄTRZUCZELNIANA	75
7. WYBRANE ASPEKTY SYTUACJI SOCJALNEJ STUDENTÓW UW	81
7.1. ZDROWIE STUDENTÓW	81
7.2. SYSTEMY STYPENDIALNE.....	89
7.3. WARUNKI MIESZKANIOWE	93
7.4. WYDATKI NA STUDIA.....	95
8. ZADOWOLENIE ZE STUDIÓW.....	99
8.1. POZIOM ZADOWOLENIA.....	99
8.2. ANALIZA PYTAŃ OTWARTYCH.	101

Wprowadzenie

Zadaniem Pracowni Ewaluacji Jakości Kształcenia jest monitorowanie warunków kształcenia na naszej uczelni. W ramach realizacji tego celu PEJK przeprowadza systematyczne badania. Na szczególną uwagę zasługują badania ankietowe wśród członków społeczności akademickiej. Poza tym PEJK zajmuje się wtórną analizą istniejących na UW zasobów informacyjnych, prowadzi badania eksploracyjne oraz konsultacje i wywiady badawcze z przedstawicielami różnych grup społeczności UW. Największą grupą w tej społeczności są studenci. W związku z tym wdrażanie systemu badań ewaluacyjnych na UW zaczęliśmy od nich w 2007 roku. Obecnie przedstawiamy Państwu wyniki II edycji studenckiej Ogólnouniwersyteckiej Ankiety Oceniającej Jakość Kształcenia na UW.

Problemy badawcze podjęte w pierwszej edycji tego badania były bardzo zróżnicowane. Wynikało to z pionierskiego charakteru przedsięwzięcia, które było eksploracją słabo dotychczas zbadanego obszaru – a z pewnością nie opisanego dotychczas w formie całościowego ujęcia. Stąd znaczne rozstrzelenie tematyki badawczej pierwszej edycji – od problemów infrastruktury (w tym m.in. zaplecza sanitarnego) po opinie na temat programu studiów. W tym „pierwszym spojrzeniu” zależało nam na przedstawieniu możliwie wielu wymiarów warunków kształcenia na naszym uniwersytecie.

W badaniu, z którego raport Państwu przedstawiamy ograniczyliśmy pole badawcze do wybranych obszarów. Całość badania była przedmiotem prac Uczelnianego Zespołu Zapewniania Jakości Kształcenia na UW. Kwestionariusz badawczy był drobiazgowo konsultowany z Prorektorem ds. Studenckich prof. dr hab. Martą Kicińską-Habior, Pełnomocnikiem Rektora ds. Jakości Kształcenia, prof. dr hab. Pawłem Stępnem i kierownikiem Biura ds. Jakości Kształcenia, mgr Agatą Wroczyńską. O innych, licznych konsultacjach i przygotowaniach do badania piszemy w dalszej części opracowania.

Niektóre z obszarów tematycznych, ze względu na swoją ważność i znaczny wpływ na warunki kształcenia powinny być monitorowane systematycznie – dlatego ponownie znalazły się w badaniu. Są to następujące zagadnienia:

- organizacja dydaktyki w jednostkach prowadzących kształcenie na UW,
- program studiów,
- przestrzeganie praw człowieka.

Dzięki powtórnyemu zadaniu niektórych pytań mogliśmy przedstawić w raporcie badawczym informacje o zmianach opinii społeczności studentów UW.

W powtórzonych blokach zagadnień znalazły się wszakże pewne uzupełnienia. Mogliśmy je wprowadzić na podstawie analizy wyników pierwszej edycji badań oraz dzięki licznym uwagom po przedstawieniu raportu badawczego. W obecnej edycji pojawiły się zmiany wśród pytań dotyczących USOS-weba (świadomie dalej w kwestionariuszu określanego przez nas jako USOS – zgodnie z powszechnym na UW zwyczajem) oraz o program studiów. Wyraźnie oddzieliliśmy zagadnienia związane z programem studiów oraz jego realizacją. Niełatwe było uchwycenie kwestii związanych z nowym podejściem do procesu nauczania – efektami kształcenia. Po konsultacjach uznaliśmy, że temat ten jest zbyt słabo znany społeczności akademickiej, by stał się przedmiotem badań ankietowych. Efektem kształcenia poświęciliśmy jedynie pytania dotyczące problemu zatrudnialności – na ile studia na UW umożliwiają – zdaniem studentów – znalezienie pracy. W pytaniach o zadowolenie ze studiów rozdzieliliśmy dwie perspektywy: zadowolenie ze studiów na UW i w jednostce dydaktycznej. Zadaliśmy też osobne pytanie – o plusy i minusy studiów. Analiza tych pytań pozwoliła nam lepiej odpowiedzieć na pytanie: co to znaczy, że jestem zadowolony/niezadowolony ze studiów?

Nowe bloki tematyczne

Znaczną część kwestionariusza badawczego II edycji ankiety zajęły jednak nowe bloki pytań ogniskujące się zasadniczo wokół trzech zagadnień:

- bibliotek na Uniwersytecie Warszawskim – BUW i innych bibliotek UW,
- wsparcia rozwoju naukowego studentów przez jednostki dydaktyczne UW
- problemów socjalno – bytowych studentów.

Biblioteki na Uniwersytecie Warszawskim

W ubiegłorocznej edycji zdecydowaliśmy się nie umieszczać pytań o biblioteki w kwestionariuszu badawczym. Uznaliśmy, że temat ten wymaga szczególnego potraktowania – jest zbyt poważny i złożony – wymagał przeprowadzenia szeregu konsultacji i wywiadów, by odpowiednio przygotować się do badania. Modernizacja bibliotek naszej uczelni, rozwój elektronicznych systemów wspierających czytelnictwo – bogate strony internetowe bibliotek, elektroniczne katalogi *on-line*, czasopisma i książki dostępne bezpośrednio ze stron internetowych – jakże wyraźnie widoczne w przypadku BUW, to tylko

niektóre aspekty, na które zwróciliśmy uwagę w badaniu. Pytając o biblioteki interesowaliśmy się nie tylko opiniami studentów na temat jakości obsługi w bibliotekach, czy zwyczajów czytelniczych studentów, ale również zaopatrzenia bibliotek w pozycje niezbędne do rozwoju naukowego. Badanie poprzedziły szczegółowe konsultacje z Dyrektorem BUW – mgr Ewą Kobierską-Maciuszko, która poświęciła nam dużo czasu i uwagi. Przeprowadziliśmy również rozmowy z pracownikami wybranych bibliotek w jednostkach UW. W niniejszym raporcie skupiliśmy się na ogólnouniwersyteckich zagadnieniach, dotyczących BUW. Z Dyrekcją BUW konsultowaliśmy nie tylko sformułowania pytań kwestionariusza, ale również uzyskaliśmy informację zagadnieniach badawczych interesujących Panią Dyrektora. Osobny, szczegółowy raport dotyczący wszystkich bibliotek zostanie wkrótce przedstawiony Dyrekcji BUW.

Wsparcie rozwoju naukowego studentów

Jednym z podstawowych zadań uczelni jest wsparcie studentów w ich naukowym rozwoju – w przygotowywaniu publikacji, uczestnictwie w konferencjach, prowadzeniu badań naukowych. Jedność nauki i nauczania jest integralnym składnikiem misji Uniwersytetu Warszawskiego. Jest to jeden z czynników bezpośrednio odnoszących się do jakości kształcenia wyższego. Opiniom na temat wsparcia rozwoju naukowego studentów przez jednostki dydaktyczne poświęciliśmy cały blok pytań. Szczególnie skupiliśmy się również na – skrótowo potraktowanym w ubiegłorocznej edycji – scharakteryzowaniu zaangażowania studentów w działalność kół naukowych. W ubiegłorocznym raporcie pisaliśmy o bardzo cennym wkładzie tego zaangażowania w studiowanie na UW. Pod wpływem tych wyników odbyliśmy konsultacje z działaczami różnych kół naukowych na UW. Podczas tych rozmów uzyskaliśmy szereg różnorodnych, często kontrowersyjnych opinii na temat sytuacji w kołach naukowych. W tegorocznej edycji znalazły się więc osobne, bardziej szczegółowe pytania, adresowane do członków kół naukowych.

Problemy socjalno – bytowe studentów

Zagadnienia te tylko pozornie wydają się odległe od jakości kształcenia. Nie trzeba bowiem nikogo przekonywać, że problemy finansowe studentów mają często bardzo duży wpływ na możliwości zaangażowania w studiowanie, a przez to na jakość uzyskanego wykształcenia. Praca zarobkowa podejmowana jest przez studentów nie tylko ze względu na potrzebę odbycia praktyk zawodowych wynika często z konieczności uzupełnienia pustawego portfela. Po szczegółowych konsultacjach z przedstawicielami Zarządu Samorządu

Studentów UW oraz kierownikiem Biura Spraw Studenckich, mgr Ewą Kochańską-Kapuścińską zajęliśmy się nie tylko pracą zarobkową studentów, nie zawsze związaną z kierunkiem studiów, lecz również sposobem funkcjonowania systemu przyznawania pomocy socjalnej i stypendiów naukowych. Skupiliśmy też swoją uwagę na obciążeniach studentów – ich wydatkach oraz obciążeniu czasowym wynikającym ze studiowania.

Osobną kwestią natury socjalnej, którą zajęliśmy się w badaniu była sytuacja osób chorych i zagadnienia związane z opieką zdrowotną na UW. Konsultacje z Kanclerzem UW, mgr inż. Jerzym Pieszczyrkowem ułatwiły nam sformułowanie pytań dotyczących funkcjonowania akademickiej służby zdrowia. Wykorzystaliśmy też opinie, które zebraliśmy podczas wywiadów ze studentami.

Uniwersytet Warszawski systematycznie usuwa bariery architektoniczne utrudniające studiowanie na UW osobom niepełnosprawnym. Wywiady z niepełnosprawnymi studentami UW oraz konsultacje w uniwersyteckim Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych potwierdziły nasze obserwacje, że naszej uczelni udaje się też budować środowisko, w którym osoby fizycznie niepełnosprawnych czują się coraz lepiej. Pozostaje jednak kategoria osób dotkniętych różnego rodzaju dolegliwościami psychicznymi. Depresje czy inne stany subdepresyjne – skala tych schorzeń jest w istocie nieznana – często nieuświadomiona samym zainteresowanym – utrudniają studentom efektywne studiowanie, zaburzają kontakty z innymi członkami społeczności akademickiej – studentami i nauczycielami akademickimi. Ci ostatni podczas konsultacji często zwracali uwagę na to, że nie są przygotowani do kontaktów z osobami cierpiącymi na dolegliwości psychiczne. Sytuacją tych osób zajmuje się Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych i podejmuje w związku z tym szereg działań. W porozumieniu z kierownikiem BON, mgr. Pawłem Wdówikiem i jego pracownikami przygotowaliśmy zestaw pytań, które pomogą określić skuteczność działań biura w tej grupie o nieznanym, choć z pewnością znacznych rozmiarach i być może skorygować niektóre działania.

Uniwersytecki System Ankietujący

Badanie było realizowane przy pomocy zmodernizowanej wersji elektronicznego Uniwersyteckiego Systemu Ankietującego „Ankieter” (ankieter.uw.edu.pl) zintegrowanego z systemem USOS-web. Od poprzedniej edycji wprowadziliśmy modyfikacje tego systemu umożliwiające zadawanie innych, bardziej złożonych form pytań oraz eksportu danych. Dzięki zaangażowaniu dr Janiny Mincer-Daszkiewicz oraz zespołu Działu Aplikacji

Komputerowych z Zastępcą Kanclerza ds. Informatycznych mgr Lidią Glonek na czele „Ankieter” znalazł się na osobnym serwerze.

Analizy

Raport badawczy ma być przede wszystkim użyteczny – ma pozwolić na formułowanie rekomendacji i ułatwić podejmowanie decyzji. Nauczeni doświadczeniami z ubiegłorocznego badania, staraliśmy się skupić w naszych analizach wyłącznie na wyraźnych zależnościach i czytelnych zjawiskach. Podczas analiz bardzo pomocne okazały się uwagi i pytania badawcze sformułowane podczas prac UZZJK.

Również na bazie ubiegłorocznych doświadczeń w niniejszym raporcie zdecydowaliśmy się wyraźnie oddzielić zagadnienia o charakterze ogólnouniwersyteckim od zagadnień, które winny być analizowane na poziomie jednostek. Z tego powodu opracowanie wyników odnoszących się do specyfiki poszczególnych jednostek dydaktycznych zostanie przekazane w osobnych raportach do nich adresowanych, zaś w tym raporcie skupiamy się na tej pierwszej perspektywie.

Wnioski

1. Realizacja badania. Charakterystyka badanej zbiorowości

1.1. Dynamika badania

1. W tegorocznej edycji wzięło udział ponad 5 % studentów więcej niż w analogicznym okresie poprzedniej edycji badania.

1.2. Charakterystyka badanej zbiorowości

1. Najwyższy poziom realizacji odnotowano wśród studentów kształcących się w trybie stacjonarnym.
2. Kluczowe znaczenie dla powodzenia tego innowacyjnego przedsięwzięcia, jakim jest Ogólnouniwersytecka Ankieta Oceniająca Jakość Kształcenia na UW, jest nie tylko zakres podejmowanych problemów w badaniu, czy rezultaty procesu podejmowania decyzji w oparciu o wnioski z tych badań, lecz także spójna strategia komunikacyjna.
3. Nieco większą skłonność do uczestnictwa w badaniu wykazują ci studenci, którzy mają przed sobą dłuższą perspektywę czasu kształcenia.

2. Obsługa dydaktyki

2.1. USOS-web

1. Oceniając sprawność techniczną funkcjonowania systemu respondenci byli znacznie bardziej krytyczni niż w przypadku pozostałych aspektów działania systemu.
2. Ocena respondentów dotycząca sprawności technicznej ma największe znaczenia dla wyjaśnienia zróżnicowania ogólnej oceny funkcjonowania USOS.
3. Dla osób bywających rzadko na uczelni zwolnienie z konieczności załatwiania wielu spraw osobiście jest znacznym udogodnieniem
4. Wraz ze wzrostem liczby zajęć, na które badanym nie udało się zapisać obniża się poziom zadowolenia z funkcjonowania systemu USOS.

2.2. Funkcjonowanie dziekanatu/ sekretariatu dydaktycznego

1. Studenci małych jednostek UW oceniają swoje sekretariaty/ dziekanaty lepiej niż studenci dużych jednostek.
2. Oceny funkcjonowania sekretariatu są powiązane z ocenami poszczególnych aspektów funkcjonowania USOS.

3. Prawa studenta

3.2. Przestrzeganie regulaminu studiów

1. Zdecydowana większość badanych ocenia pozytywnie poziom przestrzegania regulaminu studiów w jednostce.
2. W żadnej z jednostek dydaktycznych oceny przestrzegania regulaminu studiów nie są negatywne.
3. Im wyższe są oceny poszczególnych aspektów obsługi dydaktyki w jednostce, tym wyższa jest ocena przestrzegania regulaminu studiów.
4. Im badani lepiej oceniają przestrzeganie regulaminu na studiach, tym wyższy jest u nich poziom zadowolenia z podjęcia studiów na Uniwersytecie Warszawskim.

3.3. Respektowanie praw studenta

1. Nie występuje zjawisko powszechnego łamania praw studentów.
2. W opiniach studentów pracownicy administracyjni jednostek dydaktycznych w podobnym stopniu respektują prawa studentów jak nauczyciele akademicki.

3.4. Stosunek do osób chorych

1. Opinie na temat stosunku do osób chorych zarówno nauczycieli akademickich, jak i pracowników administracyjnych jednostek dydaktycznych są pozytywne.

3.5. Analiza odpowiedzi na pytanie otwarte

1. Wydaje się, że można mówić o problemie niedoinformowania studentów w dziedzinie przepisów obowiązujących na Uniwersytecie Warszawskim oraz nie rozumienia przez nich ich praw.

4. Warunki rozwoju naukowego

4.1. Wsparcie finansowe i merytoryczne

1. Ponad połowa badanych nie miała opinii dotyczących problematyki wsparcia ich rozwoju naukowego przez jednostki dydaktyczne. Można przypuszczać, że nie mają doświadczeń w tej dziedzinie.
2. Wsparcie zarówno finansowe, jak i merytoryczne studenckich przedsięwzięć naukowych ze strony jednostek jest – zdaniem badanych – niewielkie.
3. Wsparcie dla działalności naukowej studentów jest najlepiej oceniane przez studentów studiów stacjonarnych.

4.2. Stosunek władz jednostki do inicjatyw studenckich

1. Na pytania dotyczące stosunku władz jednostki do inicjatyw studenckich studenci studiów niestacjonarnych zaocznych rzadziej wyrażali opinię niż pozostali studenci UW. Wydaje się, że wynika to z ich mniejszego zaangażowania w życie uczelni.
2. Generalnie rzecz biorąc, stosunek władz jednostki do inicjatyw studenckich jest przez studentów oceniany dobrze.
3. Bardziej krytyczni wobec władz jednostek okazali się studenci studiów niestacjonarnych zaocznych.

4.3. Koła naukowe

1. Studenci studiów zaocznych niżej niż pozostali badani oceniają działalność kół naukowych.
2. Studenci z jednostek małych niżej niż pozostali badani oceniają działania kół naukowych.
3. W najmniejszym stopniu w działalność kół naukowych angażują się studenci studiów zaocznych.
4. Działalność w kołach naukowych zdecydowanie w opinii osób zaangażowanych w nią umożliwia rozwój naukowy, zdobywanie wiedzy i umiejętności, ale w niewielkim stopniu stwarza szanse nawiązywania kontaktów z potencjalnymi pracodawcami i wykonywania odpłatnych prac zleconych.

5. Praca w kole naukowym zdecydowanie ułatwia uczestnictwo w konferencjach naukowych oraz wyjazdach naukowych.
6. Większość (blisko 60%) osób należących do kół naukowych pozytywnie oceniło zaangażowanie opiekuna.

5. Biblioteki

5.1. Główna biblioteka

1. BUW jest główną biblioteką dla dominującej grupy studentów UW.
2. Biblioteki jednostek z reguły są głównymi bibliotekami tylko dla studentów odpowiednich jednostek – rzadko pełnią rolę głównych bibliotek dla studentów innych jednostek.

5.2. Częstotliwość korzystania z BUW

1. Zdecydowanie najrzadziej z BUW korzystają studenci studiów niestacjonarnych zaocznych.
2. Z BUW w największym stopniu korzystają osoby najbardziej zaangażowane w studiowanie.

5.3. Dostępność materiałów i oceny funkcjonowania BUW

1. Oceny dostępności poszczególnych typów materiałów potrzebnych w trakcie studiów są raczej pozytywne.
2. Biblioteka Uniwersytecka jest postrzegana przez badanych jako dogodne miejsce do nauki.
3. Spośród wszystkich bibliotek wydziałowych jedynie biblioteki wydziałowych tylko Biblioteka Wydziału Biologii jest lepiej oceniana od BUW pod względem warunków lokalowych.
4. Badani, którzy nie wskazali BUW jako swojej głównej biblioteki oceniają BUW podobnie jak osoby, dla których BUW jest główną biblioteką.
5. Oceny zawartości strony internetowej BUW są zdecydowanie pozytywne.
6. Poziom ocen katalogu *on-line* jest powiązany z częstotliwością odwiedzania strony internetowej BUW.

6. Mobilność studentów

6.1 Mobilność międzyuczelniana

1. Duży napływ na studia II stopnia, prowadzone w trybie niestacjonarnym-zaocznym, osób z innych uczelni jest dla uniwersytetu poważnym wyzwaniem. Wiąże się to bezpośrednio z przygotowaniem odpowiedniej oferty dydaktycznej, realizacją treści programowych i utrzymaniu wysokiego poziomu zajęć.
2. Studenci mający doświadczenia z innych zagranicznych uczelni mają ponadprzeciętne osiągnięcia w nauce

6.2 Mobilność wewnątrzuczelniana

1. Większość studentów naszej uczelni korzysta z oferty zajęć przygotowywanej w innych jednostkach.
2. Studenci osiągający lepsze wyniki w nauce częściej biorą udział w zajęciach poza macierzystą jednostką dydaktyczną.
3. Im lepszy student, tym w większej liczbie zajęć uczestniczył poza własną jednostką
4. Niepełnosprawność na UW nie jest barierą w uczestnictwie w zajęciach poza jednostką macierzystą.
5. Większość studentów UW nie natrafiła na problemy przy zapisach na zajęcia w ubiegłym roku akademickim.

7. Wybrane aspekty sytuacji socjalnej studentów UW

7.1 Zdrowie studentów

1. W badanej zbiorowości 93% studentów nie zadeklarowało chronicznych problemów ze zdrowiem.
2. Z deklaracji badanych wynika, że 5% z nich miało na tyle poważne problemy psychiczne, że wywarły one wpływ na przebieg ich studiów.
3. Na niekorzystne sytuacje w trakcie studiowania takie jak: przerwy w nauce, czy przeżywanie poważnych problemów psychicznych są dużo częściej narażone osoby mające systematyczne problemy ze zdrowiem.
4. Oceny poziomu trudności w życiu akademickim, które są wynikiem komplikacji zdrowotnych nie są wysokie.

5. Konsekwencjami problemów zdrowotnych studenta, które sprawiają największe trudności okazały się sprawy związane z zaliczeniami lub egzaminami.
6. Studenci niezbyt dobrze oceniają akademicką służbę zdrowia.
7. Problem braku informacji o akademickiej służbie zdrowia polega nie tyle na faktycznym braku informacji, ile na sposobie ich przekazywania.

7.2 Systemy stypendialne

1. Najwyżej ocenianymi przez studentów elementami systemu świadczeń stypendiów socjalnych jest praca komisji stypendialnej i czas rozpatrywania wniosków.
2. Studenci małych jednostek oceniają wyżej elementy systemu stypendiów socjalnych niż pozostali.

7.3 Warunki mieszkaniowe

1. Studenci z miejscowości oddalonych znacznie od Warszawy w przeważającej części mieszkają w wynajętych mieszkaniach.

7.4 Wydatki na studia

1. Studenci poszczególnych trybów wydają podobne kwoty na pomoce naukowe, podręczniki, a nawet dojazdy. Tym, co ich faktycznie różni są koszty związane z opłatami za studia.
2. Uzyskiwane wyniki w nauce są niezależne od wysokości wydatków na kształcenie.

8. Zadowolenie ze studiów

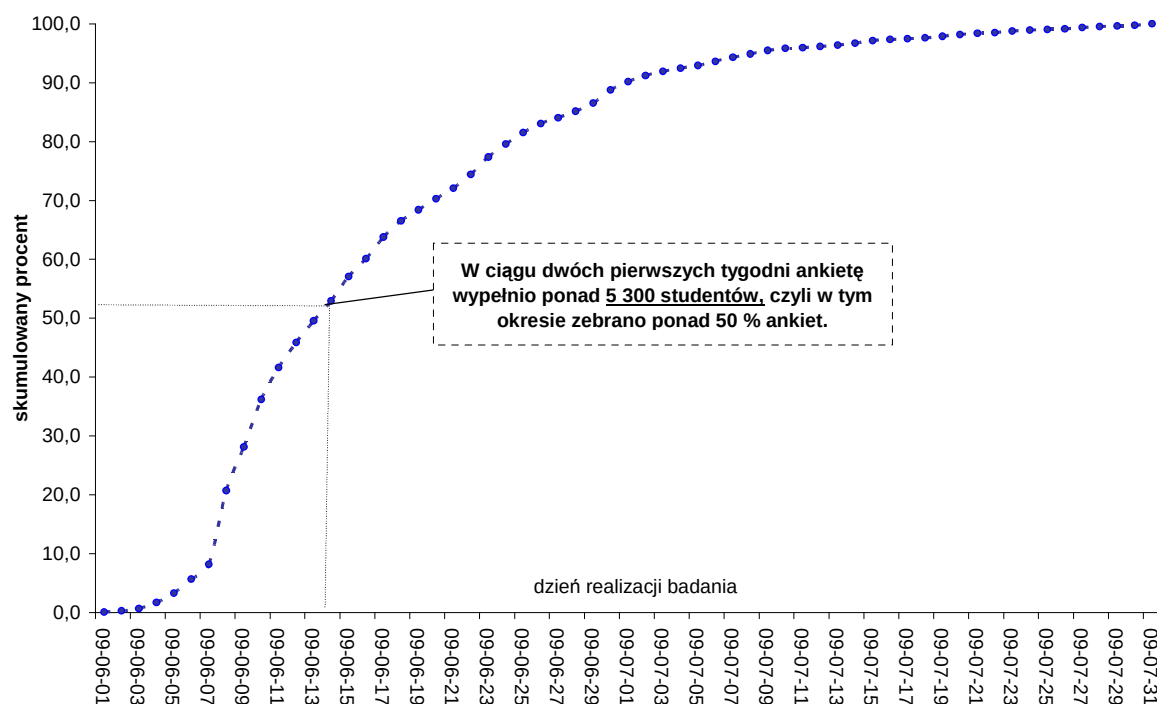
1. W obu edycjach badania osoby bardzo zadowolone z podjęcia studiów na UW stanowiły ponad jedną trzecią badanych, a do grona osób zadowolonych i bardzo zadowolonych zaliczało się ponad 60% respondentów.

1. Realizacja badania. Charakterystyka badanej zbiorowości.

1.1. Dynamika badania

W wyniku doświadczeń z I edycji *Ogólnouniwersyteckiej Ankiety Oceniającej Jakość Kształcenia na UW* wprowadzono nieznaczne modyfikacje w metodologii badania. Jedną z ważniejszych zmian, było skrócenie okresu realizacji badania z czterech do dwóch miesięcy. W II edycji, ogólnouniwersyteckich badań studentów, system ankietujący działał w okresie 01.06 do 31.07.2009 r. Analogicznie jak w poprzednim badaniu, jako okres zbierania danych wybrano czas, w którym częstotliwość kontaktów studentów z systemem USOS-web jest największa tj. okres sesji letniej.

Rysunek 1.1 - Skumulowany procent wypełnionych ankiet w kolejnych dniach realizacji badania.

Omawiając dynamikę uczestnictwa w badaniu należy podkreślić, że przeważająca część studentów wzięła udział w przedsięwzięciu w trakcie trwania sesji letniej. W przeciągu pierwszych dwóch tygodni zbierania danych zgromadzono ponad 50% spośród wszystkich

ankiet; zaś do końca sesji letniej uzyskano 85% materiału. Warto wspomnieć także i o tym, że w pierwszych dniach uruchomienia systemu ankietującego odnotowano nawet ponad tysiąc wypełnień ankiety dziennie. Zgodnie z naszymi przypuszczeniami w okresie wakacyjnym, dynamika wypełniania ankiety przez studentów zdecydowanie wygasła. W trakcie lipca zebrano nieco ponad 1 100 ankiet, czyli około 10 % z całości zgromadzonego materiału. **O bardzo dużym zaangażowaniu studentów w działania na rzecz poprawy jakości kształcenia na naszej uczelni świadczy fakt, że w tegorocznej edycji wzięło udział ponad 5 % studentów więcej niż w analogicznym okresie poprzedniej edycji badania.**

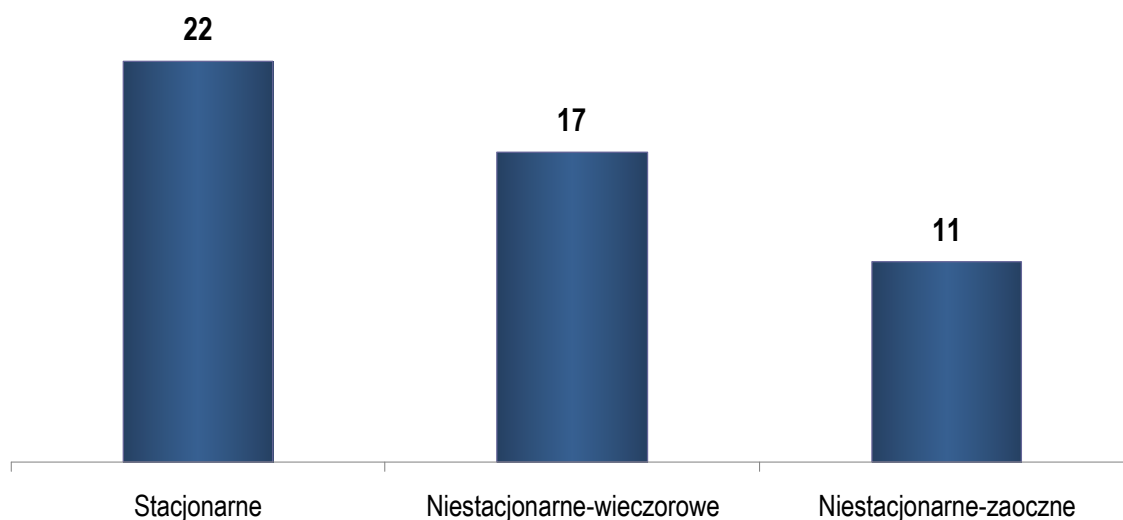
1.2. Charakterystyka badanej zbiorowości

Ankiety wypełniło ponad 10 tysięcy osób spośród liczącej około 55 tysięcy zbiorowości studentów UW. Oznacza to, że w przedsięwzięciu badawczym wziął udział prawie co piąty student naszej uczelni¹. Biorąc pod uwagę sposób zbierania danych (w szczególności problemy z terminowym uruchomieniem systemu ankietującego poszczególnych USOS-webów), jak i to że czas trwania etapu realizacji II edycji ogólnouniwersyteckiej ankiety był dwukrotnie krótszy niż badania zrealizowanego rok wcześniej, to poziom uczestnictwa należy uznać za bardzo wysoki. Sukces przedsięwzięcia – wskaźnikowany poziomem uczestnictwa - był możliwy, jak sądzimy, dzięki temu, że badanie odpowiada na zapotrzebowanie stworzenia kanału artykulacji problemów związanych z kształceniem.

Poziom uczestnictwa w II edycji *Ogólnouniwersyteckiej Ankiety Oceniającej Jakość Kształcenia* był wyraźnie zróżnicowany w zależności od trybu studiów.

¹ Liczbę studentów oszacowano na podstawie sprawozdawczości statystycznej – formularza S10, który charakteryzował stan liczebny osób kształcących się na Uniwersytecie Warszawskim na dzień 30 XI 2008, czyli na początku roku akademickiego 2008/2009. Można domniemywać, że liczba studentów figurująca w sprawozdawczości jest przeszacowana, chodzi tutaj o sposób zliczania studentów w poszczególnych jednostkach – znając praktykę rejestrów sądzimy, że np. studenci równolegli zostali zliczeni w niektórych przypadkach dwukrotnie. Oznacza to, że poziom realizacji badania był zapewne nieco wyższy.

Rysunek 1.2. Poziom realizacji badania wg trybu studiów.

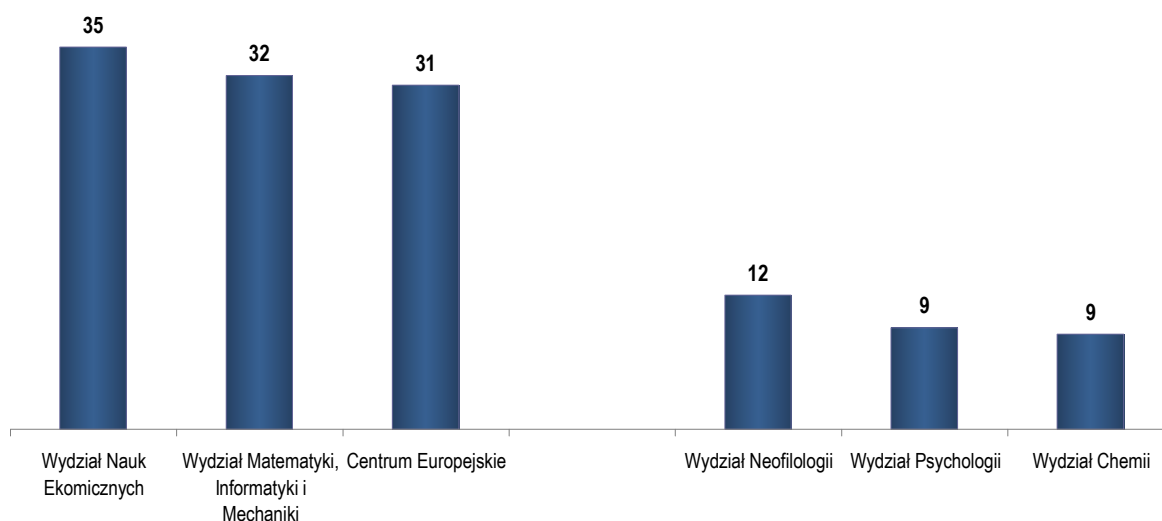

Najwyższy poziom realizacji odnotowano wśród studentów kształcących się w trybie stacjonarnym, wyraźnie niższy był on wśród studentów niestacjonarnych-wieczorowych i w końcu najniższy poziom zaangażowania wystąpił wśród osób kształcących się w trybie niestacjonarnym-zaocznym.

Analogiczne wyniki uzyskano w poprzednim badaniu, choć warto zaznaczyć, że o ile w tegorocznej edycji wśród studentów trybu stacjonarnego i niestacjonarnego-wieczorowego poziom uczestnictwa był niższy (spadek o 8 punktów procentowych – wynikający głównie z dwukrotnego skrócenia czasu realizacji badania), to wśród studentów trybu niestacjonarnego-zaocznego odnotowano wzrost poziomu uczestnictwa o 2 punkty procentowe. Pomimo zauważalnego wzrostu zaangażowania studentów trybu niestacjonarnego-zaocznego w II edycji ankiety w badanej zbiorowości struktura studentów wg trybu różniła się od tej występującej w populacji. I tak udział osób kształcących się w trybie stacjonarnym był o 1,2 razy wyższy niż wśród populacji studentów UW, z kolei udział studentów trybu niestacjonarnego-zaocznego był w badanej zbiorowości dwukrotnie niższy niż populacji. Oznacza to, że poniższe analizy odzwierciedlają przede wszystkim opinie studentów trybu stacjonarnego.

Poziom uczestnictwa w II edycji badania był zróżnicowany w zależności od jednostki dydaktycznej.

Rysunek 1.3. Poziom realizacji badania na wybranych wydziałach UW.

Szczegółowe dane dotyczące poziomu realizacji wg jednostki i kierunku przedstawiono w aneksie (por. tabela 1.1). Do wydziałów o najwyższym poziomie realizacji należy zaliczyć: Wydział Nauk Ekonomicznych; Wydział Matematyki, Informatyki i Mechaniki oraz Centrum Europejskie – na tych wydziałach ponad 30 % studentów wzięło udział w badaniu. Z kolei najniższy poziom realizacji nie przekraczający 10 % odnotowano na Wydziale Chemii oraz Wydziale Psychologii. Jak wynika z przedstawionych danych dystans dzielący wydział o najwyższej stopie uczestnictwa w badaniu od tego gdzie była ona najniższa jest znaczący; studenci ekonomii czterokrotnie częściej niż studenci chemii brali udział w badaniu.

W tegorocznym badaniu poziom uczestnictwa - na każdym wydziale - był niższy niż w ubiegłym roku (por. aneks tabela 1.2). Szczegółowa analiza pokazuje, iż różnice rozmiarów spadku poziomu uczestnictwa pomiędzy poszczególnymi wydziałami znacznie się różnią. Poziom uczestnictwa w II edycji *Ogólnouniwersyteckiej Ankiety Oceniającej Jakość Kształcenia* był na Wydziale Nauk Ekonomicznych i Wydziale Zarządzania nieomal identyczny jak w ubiegłorocznym badaniu. Natomiast największy spadek poziomu uczestnictwa odnotowano na Wydziale Chemii, wyniósł on aż 25 punktów procentowych. W efekcie Wydział Chemii w tegorocznym badaniu pod względem poziomu realizacji ulokował się na ostatnim miejscu w rankingu wydziałów, wówczas gdy rok wcześniej zajmował miejsce w czołówce tego rankingu.

Na poziom uczestnictwa poza dwukrotnym skróceniem czasu trwania badania mogły wpływać także inne czynniki. Wśród nich należy przede wszystkim wymienić: wprowadzenie ogólnouniwersyteckiego modułu ankiet oceniających zajęcia w części jednostek

dydaktycznych. Wprowadzenie tych ankiet, czyli w pewnym sensie konkurencyjnego badania dotyczącego spraw bliższych studentowi, mogło negatywnie wpływać na skłonność do uczestnictwa w ogólnouniwersyteckim badaniu ankietowym. Przypuszczenie to jednak nie znajduje potwierdzenia w danych empirycznych. Okazuje się, że mediana opisująca wielkość spadku uczestnictwa studentów w badaniu z tych wydziałów, które zdecydowały się w bieżącym roku akademickim wprowadzić ankiety oceniające zajęcia wyniosła -5,2 punktu procentowego, wówczas gdy analogiczny wskaźnik dla studentów z tych wydziałów, które nie wprowadziły wspólnego modułu ankiet oceniających zajęcia wynosi -5,5. Oznacza to mówiąc po prostu, że przeciętny spadek poziomu uczestnictwa w II edycji ogólnouniwersyteckich badań był wyższy na tych wydziałach na których nie prowadzono „konkurencyjnych” badań oceny zajęć.

Wśród innych czynników mogących kształtować obniżenie poziomu uczestnictwa - jak się wydaje - duże znaczenie mają „niespełnione oczekiwania” studentów związane z ubiegłorocznym badaniem. Te niespełnione oczekiwania nie wynikają jedynie z tempa wdrażania nowych procedur, ale także są określane poprzez strategię komunikacyjną i mechanizm dystrybucji wyników. Przykładowo informacje z ubiegłorocznego badania w formie streszczenia zostały opublikowane dopiero po upływie roku akademickiego, nie występowała także spójna strategia dotycząca propagowania informacji z przedsięwzięcia wewnątrz poszczególnych jednostek dydaktycznych. W związku z tym można przypuszczać, **że kluczowe znaczenie dla powodzenia tego innowacyjnego przedsięwzięcia - jakim jest Ogólnouniwersytecka Ankieta Oceniająca Jakość Kształcenia na UW - jest nie tylko zakres podejmowanych problemów w badaniu, czy rezultaty procesu podejmowania decyzji w oparciu o wnioski z tych badań, lecz także spójna strategia komunikacyjna informująca o wynikach ankiety i decyzjach podejmowanych na ich podstawie.**

Opisując charakterystyki badanej zbiorowości należy omówić jeszcze kilka innych cech, które pozwalają się zorientować w składzie badanej grupy, bowiem opinie studentów na temat warunków kształcenia są kształtowane, w znacznej mierze, przez doświadczenia wynikające z różnych strukturalnych aspektów studiowania. Poniżej omówione charakterystyki mogą zatem okazać się ważnymi cechami różnicującymi odpowiedzi studentów.

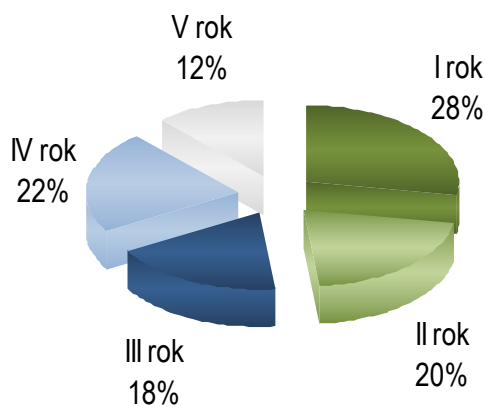
W badanej zbiorowości dominowali studenci I stopnia studiów – 45 % badanych, osoby kształjące się na jednolitych studiach magisterskich stanowiły 38 % składu badanej zbiorowości, i w końcu osoby kształjące się na II stopniu studiów stanowiły 17 % spośród

uczestników II edycji *Ogólnouniwersyteckiej Ankiety Oceniającej Jakość Kształcenia na UW*. Oznacza to wyraźne zmiany w strukturze badanej zbiorowości pod względem rodzaju studiów między dwoma badaniami (szczegółowe dane zawiera tabela 1.3). W tegorocznej edycji udział studentów I i II stopnia wśród badanych jest wyraźnie wyższy niż w poprzedniej edycji; jednocześnie w tegorocznym badaniu udział osób kształcących się na jednolitych studiach magisterskich jest wyraźnie niższy niż w poprzednim badaniu. Zmiany w składzie studentów pod tym względem są oczywiście wynikiem utrwalenia na naszej uczelni trzy stopniowego modelu kształcenia.

Dodać należy, że zbadana zbiorowość studentów poszczególnych rodzajów studiów różni się wyraźnie pod względem trybu studiów (wyniki przedstawiono w aneksie tablica 1.4). Z przeprowadzonej analizy wynika, że wśród studentów I stopnia oraz jednolitych studiów magisterskich około 3 na 4 osoby kształcą się w trybie stacjonarnym. Natomiast wśród studentów II stopnia osoby kształcące się w trybie stacjonarnym stanowią zaledwie 25% badanych, zaś przeważająca większość z tej grupy 71% kształci się w trybie niestacjonarnym-zaocznym.

Jedną z charakterystyk opisujących doświadczenia ze studiowania na wyższej uczelni jest czas kształcenia. W ankiecie nie zadawano pytania o tą cechę w sposób bezpośredni, natomiast znalazło się pytanie o rok studiów. W celu scharakteryzowania badanej zbiorowości pod względem czasu kształcenia, a więc pośrednio doświadczeń studiowania przeliczono odpowiednio rok studiów dla studentów II stopnia. Strukturę studentów objętych badaniem wg roku studiów przedstawia poniższy wykres.

Rysunek 1.4. Struktura badanych wg roku studiów

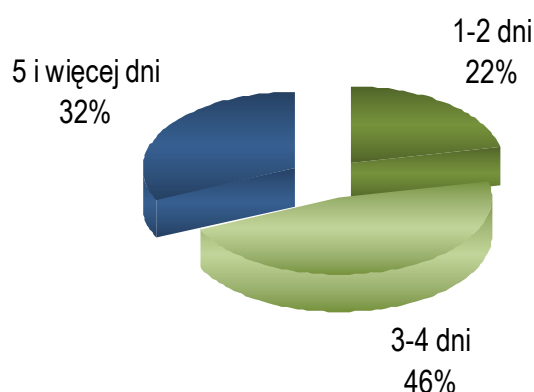
Jak się okazuje w badanej zbiorowości blisko połowę stanowią osoby z młodszych roczników. W takiej sytuacji można przypuszczać, że część opinii wyrażanych przez zbadaną zbiorowość jest raczej odzwierciedleniem panujących przekonań wśród studentów niż rezultatem ich indywidualnych doświadczeń.

W związku ze zróżnicowaniem respondentów wg rodzaju studiów warto także scharakteryzować strukturę badanych wg roku studiów wśród osób zdobywających wykształcenie na poszczególnych rodzajach studiów (por. aneks tabela 1.5). Wśród studentów I stopnia studiów ponad połowę respondentów stanowili studenci I roku, zaś studenci ostatniego trzeciego roku stanowili niecałe 10 %. Z kolei wśród studentów II stopnia blisko 2/3 studentów objętych badaniem stanowiły osoby z pierwszego roku. Natomiast wśród studentów jednolitych studiów magisterskich dominującą grupę stanowili ci z trzeciego roku. Taka struktura badanych wg roku studiów odzwierciedla w znacznej mierze procesy wdrażania trzy stopniowego modelu kształcenia na uczelni, nie mniej warto podkreślić w tym miejscu relatywnie niską reprezentację osób kończących studia. W efekcie można sądzić, że **nieco większą skłonność do uczestnictwa w badaniu wykazują ci studenci, którzy mają przed sobą dłuższą perspektywę czasu kształcenia**. Analogiczne wyniki uzyskano w zeszłorocznej edycji ankiety.

W tegorocznej ankiecie poza pytaniem o rok studiów pytano także badanych o inną ważną cechę, która opisuje pewien aspekt czasu studiowania. Mianowicie zadawaliśmy pytanie o liczbę dni spędzanych na uczelni, a także o średni czas pobytu na uniwersytecie wyrażany w godzinach. Co prawda szczegółowe analizy tych zagadnień znajdują się

w dalszej części raportu, to w tym miejscu warto na poziomie ogólnym krótko przedstawić wyniki. Zastrzegając jednocześnie, że szacowanie elementów budżetu czasu jest dla respondenta zadaniem trudnym i w związku z tym uzyskane informacje należy traktować z należytą ostrożnością.

Rysunek 1.5. Struktura studentów wg liczby dni spędzanych na uczelni

W świetle uzyskanych wyników możemy stwierdzić, że **studenci często bywają na uczelni i spędzają tutaj dość długi czas**. Ponad połowa badanych spędza w murach uniwersytetu cztery dni lub więcej w tygodniu. Zaś w tych dniach kiedy przebywają na uczelni spędzają tam średnio około 5 godzin dziennie. Inaczej rzecz ujmując, analizy pokazują, że średnio biorąc studenci UW przebywają na uczelni około 20 godzin w skali tygodnia.

Oceny dotyczące warunków kształcenia w pewnym stopniu mogą być uwarunkowane poprzez doświadczenia związane z kształceniem w różnych szkołach wyższych. Jak pokazują analizy (zamieszczone w aneksie – tabela 1.6) przeważająca część badanych zdobyła swoje doświadczenia akademickie kształcąc się jedynie na UW – 77 % studentów. Blisko 20 % osób spośród zbadanej zbiorowości kształciła się poza UW na innej uczelni w kraju. Około 5% studentów deklarowało, że kształciło się na uczelni zagranicą. Dodatkowo 1,5% wśród zbadanych studentów deklarowało, że uczyła się zarówno na uczelni krajowej, jak i zagranicznej. Bardzo podobne wyniki uzyskano w poprzedniej edycji badań.

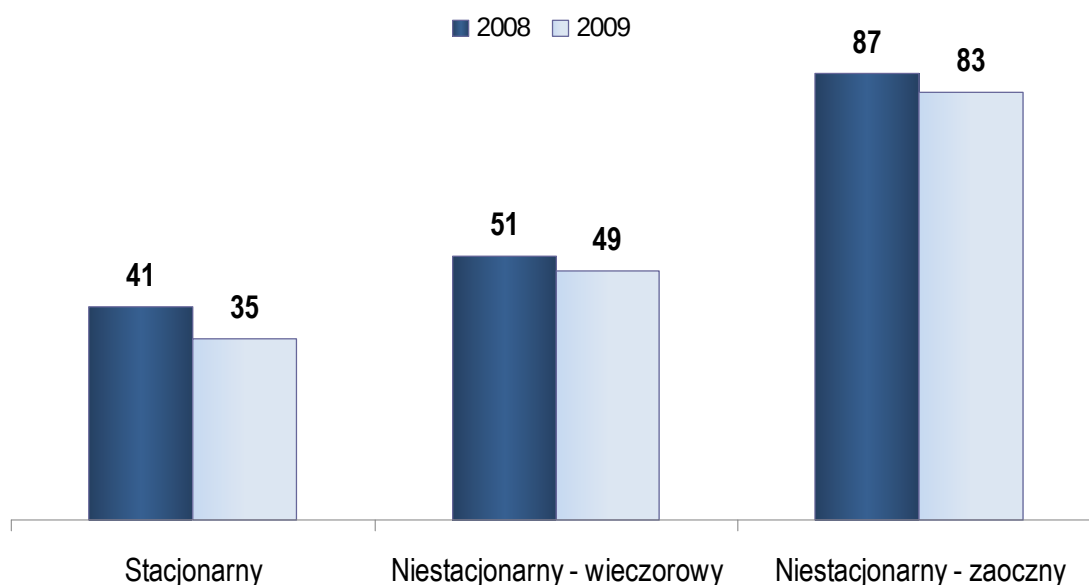
Grupą mającą największe doświadczenia z innych krajowych uczelni były osoby kształcące się na studiach magisterskich uzupełniających (zob. aneks tabela 1.7). Nieco

więcej niż połowa osób kształcących się na II stopniu studiów deklaruje, że uczyła się także na innej krajowej uczelni, podczas gdy w zbiorowości studentów uczących się na studiach licencjackich, czy na jednolitych studiach magisterskich odsetek takich osób jest blisko czterokrotnie niższy. Natomiast zbiorowością mającą największe doświadczenia z zagranicznych uczelni okazali się studenci jednolitych studiów magisterskich. Ponadto warto powiedzieć, że największe doświadczenie z innych krajowych uczelni mają studenci trybu zaocznego, zaś z uczelni zagranicznych studenci trybu dziennego (zob. aneks tabela 1.8). Tak jak należało przypuszczać okazało się, że czynnikiem stanowiącym uwarunkowanie zakresu doświadczeń akademickich kształtowanych na innych uczelniach - zarówno krajowych, jak i zagranicznych - jest rok studiów (szczegółowe informacje zawiera aneks tabela 1.9). Ogólna prawidłowość wyrażała się tym, że odsetek studentów, którzy studiowali poza UW, wzrastał wśród studentów kształcących się na wyższych rocznikach. W poprzedniej edycji badania uzyskaliśmy analogiczne wyniki.

Kolejną ważną cechą mogącą kształtować opinie na temat warunków kształcenia wśród studentów, w szczególności gdy chodzi o kwestie organizacyjne oraz o infrastrukturę są doświadczenia z rynku pracy. W badanej zbiorowości blisko połowa 45 % studentów deklarowała, że pracuje zawodowo. Warto przy tym podkreślić, że wysoki wskaźnik „aktywności zawodowej” nie jest tylko domeną osób kształcących się w trybie niestacjonarnym. Jak wynika z wykresu zamieszczonego poniżej 35% badanych studentów kształcących się w trybie stacjonarnym pracuje zawodowo. Ten wysoki odsetek pracujących studentów tego trybu może budzić pewien niepokój, nasuwa się bowiem pytanie: czy godzenie obowiązków studenta i pracownika nie odbywa się kosztem edukacji? Warto podkreślić, że ubiegłoroczne wyniki badania przyniosły identyczny wzór ‘aktywności zawodowej’ osób kształcących się w odmiennych trybach – wśród studentów stacjonarnych najmniej osób pracowało zawodowo, zaś największy udział pracujących odnotowano wśród studentów trybu niestacjonarnego. Prawidłowość jest identyczna, choć odnotowany poziom aktywności w II edycji jest wyraźnie niższy – dane na poniższym wykresie².

² Mówiąc na marginesie, pojawia się skądinąd interesujące pytanie o przyczynę niższej aktywności zawodowej studentów w 2009 r. – czy jest to wynik pogorszenia koniunktury gospodarczej, czy też zmian w składzie badanej zbiorowości? Niestety nie jest to jednak przedmiot niniejszego opracowania, a więc pominięte zostaną próby rozstrzygnięcia tego problemu.

Rysunek 1.6. Procent studentów pracujących zarobkowo w dwóch edycjach badania

Można przypuszczać, że praca zawodowa jest poważnym obciążeniem dla studentów kształcących się trybem stacjonarnym zwłaszcza na początku studiów. Poglębione analizy pokazały – podobnie jak w roku ubiegłym - iż studenci młodszych roczników dużo rzadziej podejmują pracę niż studenci będący u końca kształcenia na UW. Przykładowo osoby kształcące się na I roku studiów stacjonarnych ponad dwukrotnie rzadziej pracują zarobkowo niż studenci V roku kształcący się w tym trybie odpowiednio: 24% i 51% (por. aneks tabela 1.10). Analizy ukazują także wyraźną zależność między trybem studiów a czasem poświęcanym pracy zawodowej: studenci studiów stacjonarnych poświęcają aktywności zawodowej wyraźnie mniej czasu niż studenci niestacjonarni. Dodatkowo wśród studentów – niezależnie od trybu - występuje systematyczna prawidłowość wyrażająca się tym, że czas przeznaczany na pracę zawodową średnio biorąc wzrasta na ostatnich latach studiów (por. aneks tabela 1.11).

Innym aspektem aktywności zawodowej badanych studentów, o którym w tym miejscu można wspomnieć jest odnotowany związek między kierunkiem studiów a pracą zawodową – jak utrzymują respondenci, 42 % spośród nich wykonuje takie czynności zawodowe, które są ściśle związane z kierunkiem studiów. To czy student wykonuje pracę związaną, czy też nie związaną ze swoim kierunkiem studiów, w dużej mierze zależy od tego na jakim jest etapie kształcenia. I tak wśród pracujących studentów swoje czynności zawodowe jako związane z kierunkiem studiów oceniło: na pierwszym roku studiów 22%, na trzecim 42% na piątym 55% badanych. Warto także podkreślić, że wśród osób kształcących się w trybie zaocznym

frakcja osób uznających, że ich praca pozostaje w związkach z kierunkiem studiów była wyraźnie wyższa niż w przypadku pozostałych badanych.

Pracującym studentom zadaliśmy dodatkowo pytanie o to, czy umiejętności nabyte na studiach okazały się przydatne w pracy zawodowej. Spośród grupy pracujących studentów 46% odpowiedziało pozytywnie na to pytanie. Uwarunkowaniem tej odpowiedzi oczywiście okazało się to, czy student pracuje w zawodzie pozostającym w związku z kierunkiem kształcenia. Wśród tych, którzy uznali swoją pracę za pozostającą w ścisłym związku z kierunkiem kształcenia 75% badanych przyznało, że wykorzystuje umiejętności zdobyte w trakcie studiów w codziennej pracy. Natomiast wśród tych, którzy uznali swoje czynności zawodowe za niezwiązane z kierunkiem kształcenia trzykrotnie mniej studentów przyznało, że wykorzystuje umiejętności zdobyte w trakcie studiów w codziennej pracy.

W tegorocznej ankiecie po raz pierwszy znalazło się pytanie o ocenę sytuacji materialnej. Wyniki analizy pokazują, że wśród studentów dominują osoby oceniające swoją sytuację materialną jako przeciętną – 47%. Choć podkreślić należy także i to, że w badanej zbiorowości znajdują się duża grupa osób uznających swoją sytuację materialną za dobrą 42%.

Na zakończenie warto powiedzieć, że skład badanych według ich miejsca zamieszkania przed rozpoczęciem studiów był wyraźnie zróżnicowany. Dominowały osoby zamieszkałe w Warszawie – około 40 % spośród badanych. Osoby zamieszkałe w Warszawie wraz z tymi, którzy zamieszkiwali w miejscowościach niezbyt oddalonych od stolicy stanowili ponad 60% spośród grupy objętej badaniem. Analogiczne wyniki uzyskano w poprzedniej edycji badania.

Decydując się na zachowanie anonimowości badania zrezygnowaliśmy z możliwości kontrolowania odpowiedzi studentów. Może to rodzić problem dotyczący wiarygodności zebranych odpowiedzi³. Szczegółowe analizy pokazały, że na przykład deklaracje dotyczące trybu studiów studentów poszczególnych jednostek dydaktycznych odpowiadały stanowi faktycznemu. Podobnie analiza dotycząca średniej ocen z egzaminów i faktu pobierania stypendium naukowego potwierdziła oczekiwaną zależność. Dodatkowo prawidłowości zaobserwowane w poprzedniej edycji badania ujawniły się także i w tegorocznych wynikach. Potwierdza to wiarygodność zebranego materiału empirycznego.

³ Studenci podczas wypełniania ankiety mogli podać na przykład dowolny rok studiów, czy też wiek itp.

Zbiory danych były wszechstronnie analizowane pod kątem wiarygodności odpowiedzi i spójności danych. Na przeszło 10 tysięcy rekordów jedynie 10 przypadków okazało się podejrzanych – sądzimy, że były wynikiem żartobliwego potraktowania przedsięwzięcia. Odpowiedzi tych osób zostały pominięte w niniejszych analizach. Można powiedzieć zatem, że studenci z dużą powagą podeszli do prezentowanego badania, co cieszy. Z analizy wyłączono także tych studentów, których odpowiedzi na pojedyncze pytania budziły poważne zastrzeżenia merytoryczne⁴.

⁴ Przykładowo jeśli student deklarował, że w typowym dniu spędza na uczelni 24 godziny, to jego odpowiedź została przy analizie czasu spędzanego na uczelni pominięta.

2. Obsługa dydaktyki

Wśród wielu czynników składających się na warunki kształcenia kluczową rolę odgrywają rozwiązania organizacyjne mające za zadanie ułatwić studentowi proces nabywania wiedzy. Na każdej wyższej uczelni funkcjonują wyodrębnione systemy organizacyjne oraz jednostki administracyjne, których rolą jest dostarczanie studentowi odpowiednich informacji dotyczących przebiegu studiów, sposobu zaliczania poszczególnych zajęć i lat, a także określające sposób zapisów na zajęcia czy egzaminy.

W tegorocznej edycji badania skoncentrowaliśmy się na ocenach dwóch elementów systemu obsługi dydaktyki, z którymi studenci mają styczność najczęściej – na ocenach funkcjonowania dziekanatów i sekretariatów dydaktycznych oraz działania systemu USOSweb.

2.1.USOS Web

Rozwój technologii informatycznych zwiększył wydatnie możliwości koordynacji działań związanych z obsługą procesu kształcenia, jednocześnie zmniejszając obciążenia administracyjne na poziomie pojedynczych jednostek. Wykorzystanie systemów elektronicznego przetwarzania danych przez administrację uczelni stwarza możliwości podniesienia jakości usług i zwiększenia szybkości obsługi. Informatyzacja procesu obsługi dydaktyki wiąże się z koniecznością poniesienia stosownych nakładów na sprzęt komputerowy i oprogramowanie, szkolenia pracowników. Wymaga to „także czasu koniecznego na przejście z tradycyjnych form zbierania informacji do sposobów związanych z odmienną filozofią tworzenia zasobów informacyjnych”.⁵

Uniwersytecki System Obsługi Studiów - „USOS powstał w wyniku zapotrzebowania na narzędzie, które zastąpiłoby używane na wielu wydziałach najróżniejsze programy służące do obsługi dziekanatów. A tam, gdzie takich programów nie używano, USOS miał wypełnić tę lukę.”⁶ W założeniach wprowadzenie USOS-a miało przynieść korzyści wszystkim uczestnikom życia akademickiego: studentom, pracownikom dydaktycznym i administracyjnym.

⁵ Marek Rocki, Systemy informacyjne w zarządzaniu szkołą wyższą Jerzy Woźnicki (red.); Model zarządzania publiczną instytucją akademicką, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 1999, 268

⁶ <http://usosownia.uw.edu.pl/start>

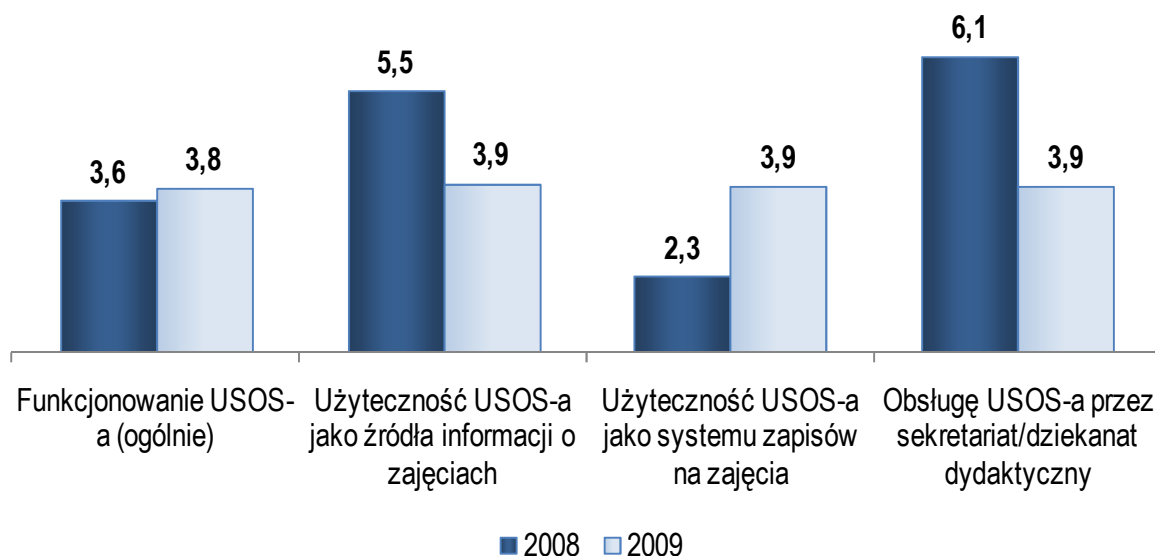
Nieco upraszczając z punktu widzenia studenta system ten miał stać się „wirtualnym sekretariatem”, w którym załatwia się istotne sprawy związane z procesem kształcenia. Dzięki temu rozwiązaniu studenci uzyskali dostęp do szeregu udogodnień wśród których można wymienić: możliwość wcześniejszego zapoznania się z ofertą zajęć, ułatwioną formę zapisów na zajęcia i egzaminy – nie wymagającą fizycznej obecności, szybką zwrótną informację o otrzymanych ocenach i wiele innych.

Do zbadania opinii studentów na temat funkcjonowania systemu USOS⁷ posłużyliśmy się zestawem pytań zastosowanym w poprzedniej edycji badania. Zadaliśmy pytanie o ocenę USOS-a jako źródła informacji o zajęciach, jako systemu zapisów na zajęcia, a także o ocenę obsługi USOS-a przez dziekanat/ sekretariat dydaktyczny i nauczycieli akademickich oraz o ogólną ocenę funkcjonowania systemu. W poprzedniej edycji badania wśród zebranych odpowiedzi na pytania otwarte znalazło się wiele uwag na temat technicznych aspektów funkcjonowania systemu. Dlatego w tegorocznej edycji wzbogaciliśmy część kwestionariusza poświęconą funkcjonowaniu systemu USOS o pytanie dotyczące oceny sprawności technicznej działania systemu.

Badani dokonywali ocen posługując się skalą siedmiostopniową o wartościach od 1 do 7, gdzie 1 oznaczało zdecydowanie złą ocenę, a 7 ocenę zdecydowanie dobrą. Średnie ocen poszczególnych aspektów funkcjonowania USOS-a, z wyjątkiem średniej ocen sprawności technicznej działania systemu, lokują się nieco poniżej środka skali – wynoszą 3,9. Oznacza to zatem, że w stosunku do poprzedniej edycji badania poziom ocen funkcjonowania USOS nie uległ znaczącym zmianom, bowiem średnie odnoszące się do poszczególnych aspektów działania systemu USOS wzrosły nieznacznie – o około dwie dziesiąte. **Oceniając sprawność techniczną funkcjonowania systemu respondenci byli znacznie bardziej krytyczni niż w przypadku pozostałych aspektów** – średnia ocen wynosi 3,2 (ponieważ pytanie nie było zadawane w poprzedniej edycji badania, nie mamy możliwości porównania wyników). Można przypuszczać jednak, że w przypadku części negatywnych ocen wina nie leży po stronie samego systemu USOS. Przyczyną części problemów technicznych może być np. niewielka przepustowość łącza internetowego, lub brak kompetencji osób obsługujących system.

⁷ W badaniu celowo używaliśmy nazwy USOS, jakkolwiek jest ona nieprecyzyjna, bowiem studenci w rzeczywistości mają do czynienia jedynie z USOS-webem. Niemniej wśród studentów nagminnie stosuje się tę pierwszą nazwę.

Rysunek 2.1.1. Oceny* wybranych aspektów funkcjonowania USOS-a w obu edycjach badania

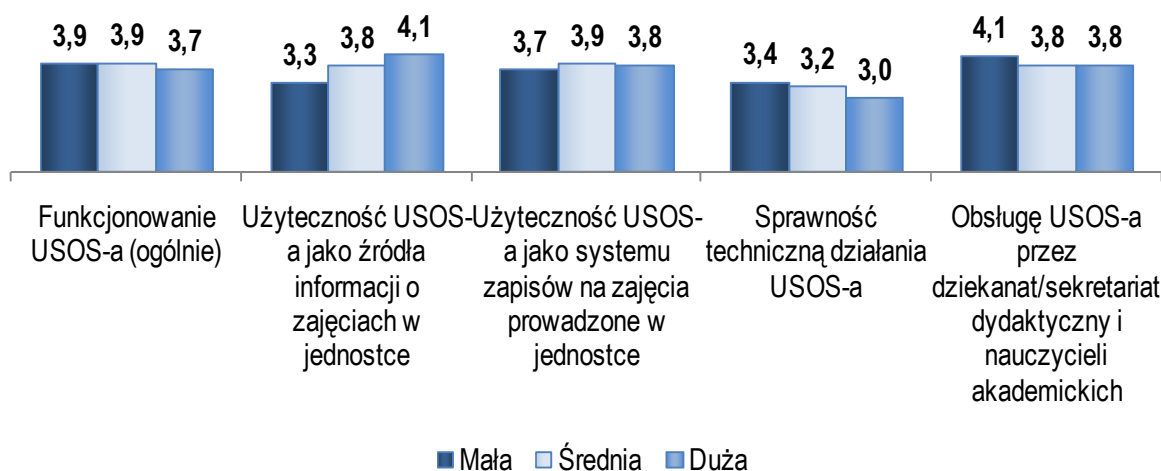
* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Dodane do tegorocznej fali badania nowe pytanie dotyczące sprawności technicznej działania systemu USOS okazało się trafne , bowiem spośród ocen wszystkich aspektów działania systemu **ocena respondentów dotycząca sprawności technicznej ma największe znaczenia dla wyjaśnienia ogólnej oceny funkcjonowania USOSa.**

Podobnie jak w poprzedniej edycji badania widoczne jest znaczne zróżnicowanie ogólnej oceny funkcjonowania systemu w poszczególnych jednostkach. Nadal możemy wskazać jednostki takie, jak Wydział Matematyki Informatyki i Mechaniki, gdzie ogólna ocena funkcjonowania jest bardzo wysoka - wynosi 5,8 (w porównaniu do 3,8 wśród ogółu badanych). Z drugiej strony są jednostki, gdzie oceny są zdecydowanie negatywne, np. Wydział Pedagogiczny lub Wydział Chemii, gdzie średnie ocen wynoszą odpowiednio 2,9 i 3,2.

Zróżnicowanie poziomu ocen systemu USOS nie wydaje się być związane z rozmiarem jednostek. Przeważnie średnie ocen poszczególnych aspektów funkcjonowania systemu nie różnią się grupach badanych będących wyróżnionych ze względu na wielkość jednostki dydaktycznej. Wyróżnione grupy jednostek różnią się między sobą wyraźnie tylko w przypadku oceny użyteczności USOS-a jako źródła informacji o zajęciach. Najwyżej pod tym względem system USOS oceniają studenci dużych jednostek, zaś najgorzej - małych.

Rysunek 2.1.2. Oceny* wybranych aspektów funkcjonowania USOS-a wg rozmiaru jednostki dydaktycznej

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Dzięki modyfikacjom dokonany w kwestionariuszu w stosunku do poprzedniego roku możliwe było zweryfikowanie hipotezy postawionej w raporcie z 2008 roku, mówiącej iż oceny funkcjonowania systemu USOS w znacznej mierze zależą od ilości czasu spędzanego przez studentów na uczelni. W świetle zebranych danych dotyczących funkcjonowania systemu USOS uzasadnione wydaje się twierdzenie „**że dla osób bywających rzadko na uczelni zwolnienie z konieczności załatwiania wielu spraw osobiście jest znacznym udogodnieniem.**” Oceny poszczególnych aspektów działania USOSa, z wyjątkiem obsługi systemu USOS przez sekretariat dydaktyczny, są najwyższe wśród tych studentów, którzy spędzają na uczelni jeden-dwa dni tygodniowo, a najniższe wśród badanych, którzy na uczelni spędzają sześć lub siedem dni w tygodniu. (por. aneksy tabeli 2.1.1-5). Także wśród studentów studiów zaocznych oceny większości aspektów funkcjonowania systemu USOS są wyższe niż wśród pozostałych badanych. Jedynym aspektem, który nie jest oceniany różnie przez studentów różnych trybów jest użyteczność USOS-a jako systemu zapisów na zajęcia (por. aneksy tabeli 2.1.6-10).

Na kształtowanie się ocen funkcjonowania systemu USOS mają także wpływ trudności z zapisaniem się na zajęcia. Nie wszystkim studentom udaje się zapisać na wybrane przez siebie zajęcia, co może rodzić poważne trudności związane z ułożeniem planu zajęć. Osoby, które zapisały się na wszystkie wybrane przez siebie zajęcia oceniają system USOS najlepiej, zaś **wraz ze wzrostem liczby zajęć, na które badanym nie udało się zapisać obniża się poziom zadowolenia z funkcjonowania systemu USOS.** Opisana zależność dotyczy przede

wszystkim oceny aspektów funkcjonowania systemu bezpośrednio związanych z zapisami na zajęcia - sprawności technicznej działania USOS-a oraz oceny USOS-a jako systemu zapisów na zajęcia. W najmniejszym zaś stopniu dotyczy oceny USOS-a jako źródła informacji o zajęciach (por. aneks tabele 2.1.11-15).

2.2. Funkcjonowanie dziekanatu/ sekretariatu dydaktycznego

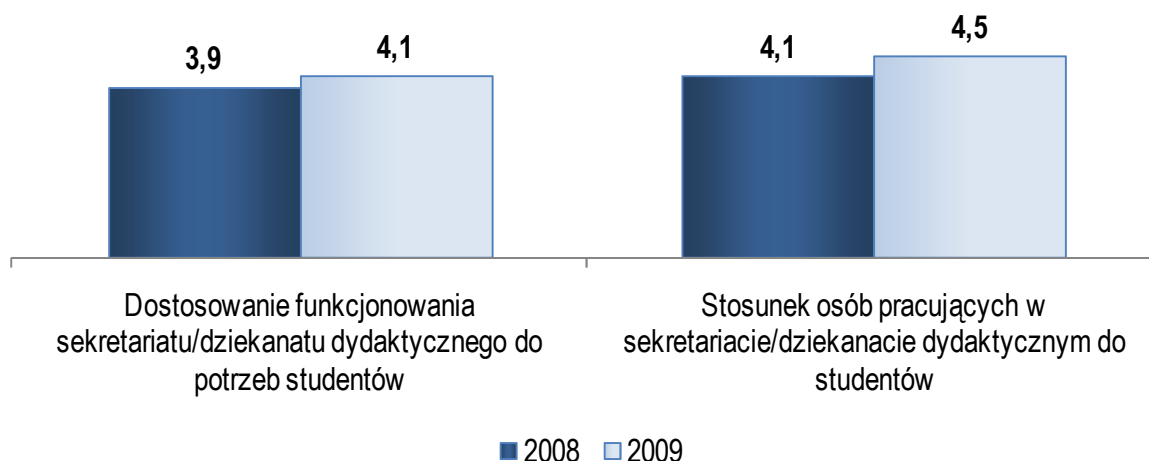
Wprowadzenie systemu USOS w dużym stopniu zmieniło obsługę dydaktyki na Uniwersytecie Warszawskim. Nie doprowadziło jednak w żadnym wypadku do zaniku tradycyjnych dziekanatów i sekretariatów, których rola w procesie obsługi dydaktyki jest nadal bardzo istotna.

Wielka różnorodność rozwiązań organizacyjnych w poszczególnych jednostkach oraz znaczące różnice w poziomie ocen funkcjonowania sekretariatów w znacznym stopniu utrudniają prowadzenie analiz na poziomie ogólnouniwersyteckim. Jednakże nawet na tym szczeblu można zaobserwować pewne prawidłowości.

Podobnie jak w przypadku ocen funkcjonowania systemu USOS do badania ocen zadowolenia z pracy dziekanatów i sekretariatów dydaktycznych wykorzystaliśmy zestaw pytań pochodzący z poprzedniej edycji badania. Respondenci oceniali dostosowanie funkcjonowania dziekanatu/ sekretariatu dydaktycznego do potrzeb studentów oraz stosunek pracowników dziekanatu/ sekretariatu dydaktycznego do studentów. Wykorzystana została identyczna skala, jak w przypadku ocen funkcjonowania systemu USOS – 1 oznacza „zdecydowanie źle”, a 7 „zdecydowanie dobrze”.

Oceny funkcjonowania sekretariatu/ dziekanatu – zarówno stosunku pracowników do studentów, jak i dostosowania funkcjonowania sekretariatów/ dziekanatu do potrzeb studenckich – podobnie jak wcześniej omawiane oceny funkcjonowania systemu USOS nie zmieniły się znacznie w stosunku do poprzedniej edycji badania. W większości badanych jednostek poziom zadowolenia z obsługi w dziekanacie lub sekretariacie nie zmienił się lub poprawił się nieznacznie. Na poziomie ogólnouniwersyteckim, w porównaniu z rokiem 2008, średnie ocen obu aspektów obsługi dydaktyki wzrosły nieznacznie i wynoszą obecnie 4,1 (wzrost o 0,2) w przypadku dostosowania funkcjonowania sekretariatu/ dziekanatu do potrzeb studentów oraz 4,5 (wzrost o 0,3) w przypadku oceny stosunku pracowników do studentów.

Rysunek 2.2.1. Oceny* wybranych aspektów funkcjonowania sekretariatu/ dziekanatu w obu edycjach badania

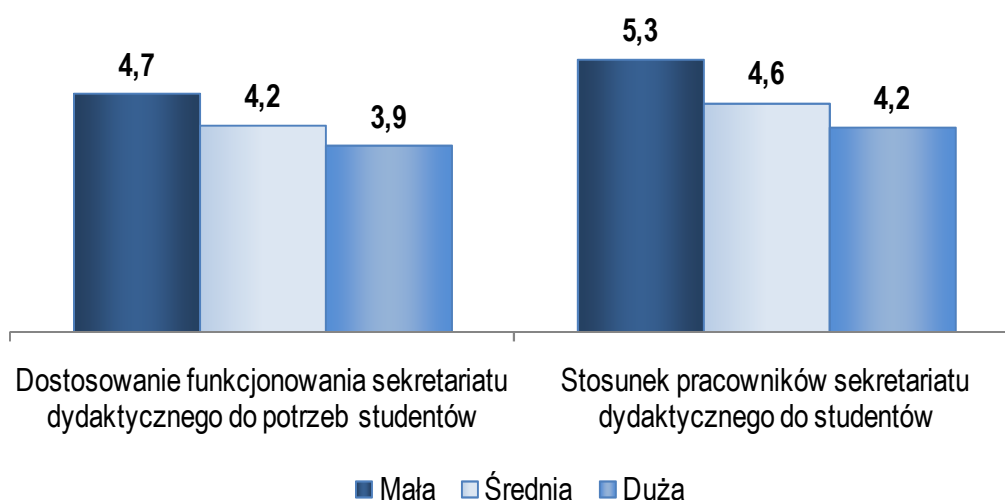
* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Stosunek pracowników sekretariatu do studentów oraz dostosowanie funkcjonowania sekretariatu do potrzeb studentów są ze sobą nierozzerwalnie powiązane. Świadczy o tym bardzo silna pozytywna zależność pomiędzy ocenami obu aspektów obsługi dydaktyki (współczynnik $r=0,71$), tj. osoby wysoko oceniające stosunek pracowników sekretariatu do studentów przeciętnie wyżej oceniają też dostosowanie funkcjonowania sekretariatu do potrzeb studentów.

Podobnie jak w przypadku ocen działania USOSa widoczne są znaczne różnice poziomu ocen dziekanatów i sekretariatów w poszczególnych jednostkach. Średnie ocen stosunku pracowników sekretariatu dydaktycznego do studentów oraz dostosowania funkcjonowania sekretariatu do potrzeb studentów najwyższe są w Instytucie Ameryk i Europy – wyraźnie przekraczają 6,0. Najgorzej pod omawianymi względami oceniają swój sekretariat dydaktyczny studenci Instytutu Rusycystyki – średnie ocen nie przekraczają 2,5.

Opisane powyżej zróżnicowanie ocen w jednostkach można częściowo wyjaśniać uwzględniając liczbę studentów w danej jednostce. **Studenci małych jednostek UW oceniają swoje sekretariaty/ dziekanaty lepiej niż studenci dużych jednostek** – zarówno pod względem dostosowania funkcjonowania sekretariatu/ dziekanatu dydaktycznego do potrzeb studentów, jak i stosunku pracowników sekretariatu/ dziekanatu do studentów.

Rysunek 2.2.2. Oceny* wybranych aspektów funkcjonowania sekretariatu/ dziekanatu wg rozmiaru jednostki dydaktycznej

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Za obsługę systemu USOS w poszczególnych jednostkach odpowiadają przeważnie pracownicy sekretariatów tychże jednostek. Zgodnie z oczekiwaniami **oceny funkcjonowania sekretariatu są zatem powiązane z ocenami poszczególnych aspektów funkcjonowania USOS-a** – im niższa ocena sekretariatu, tym niższa ocena działania systemu USOS. Zależność ta jest szczególnie widoczna w przypadku oceny obsługi USOS-a przez sekretariat/ dziekanat dydaktyczny i nauczycieli akademickich (por. aneks tabele 2.2.1-10).

Dodatkowych informacji na temat problemów i oczekiwań badanych związanych z obsługą dydaktyki przez dziekanaty i sekretariaty dydaktyczne dostarcza analiza danych zebranych w pytaniach otwartych.

Jednym z przejawów niedostosowania funkcjonowania sekretariatów dydaktycznych do potrzeb studentów, na który badani szczególnie często zwracali uwagę były godziny otwarcia sekretariatów i dziekanatów dydaktycznych. Uwagi dotyczyły zbyt krótkiego czasu działania sekretariatów i dziekanatów. Badani chcący załatwić sprawę w sekretariacie lub dziekanacie niejednokrotnie zmuszeni byli do rezygnacji z uczestnictwa w zajęciach dydaktycznych i stania w długich kolejkach (nie mając przy tym gwarancji, że ich sprawa zostanie tego samego dnia rozpatrzona).

Wśród odpowiedzi na pytania otwarte dosyć często pojawiają się także wypowiedzi badanych dotyczące kompetencji osób zatrudnionych w sekretariatach i dziekanatach dydaktycznych. Zwracano uwagę na ich niedoinformowanie w kwestii regulaminu studiów, zbyt późne informowanie studentów o zmianach zakresu ich obowiązków, a niekiedy nawet wprowadzanie studentów w błąd.

2.3. Obieg informacji

Dynamika przyrostu ilości informacji i sposobów ich przekazywania we współczesnym świecie wzbudza szereg dyskusji i kontrowersji⁸. W związku z tym nie trzeba nikogo przekonywać, jak ważną rolę w procesie dydaktycznym wyższej uczelni i rozwoju naukowym studentów odgrywa obieg informacji. Począwszy od informacji o interesujących, czy też cennych (najlepiej jedno i drugie) zajęciach, poprzez informacje o załatwianiu spraw administracyjnych (stypendia, staże itp.) kończąc na informacjach ściśle naukowych, związanych z realizacją przez studentów badań, uczestniczeniu w stowarzyszeniach i kołach naukowych itp. – zapewnienie łatwego dostępu do rzetelnych informacji jest bez wątpienia jednym z wielu warunków koniecznych dobrej jakości kształcenia na Uniwersytecie Warszawskim.

W tegorocznej edycji badania skoncentrowaliśmy się na wybranych aspektach obiegu informacji. Interesowało nas przede wszystkim skąd studenci czerpią informacje na temat wiedzy i umiejętności, które mogą zdobyć na zajęciach oraz jak oceniają dostępność i użyteczność informacji na stronie internetowej jednostki.

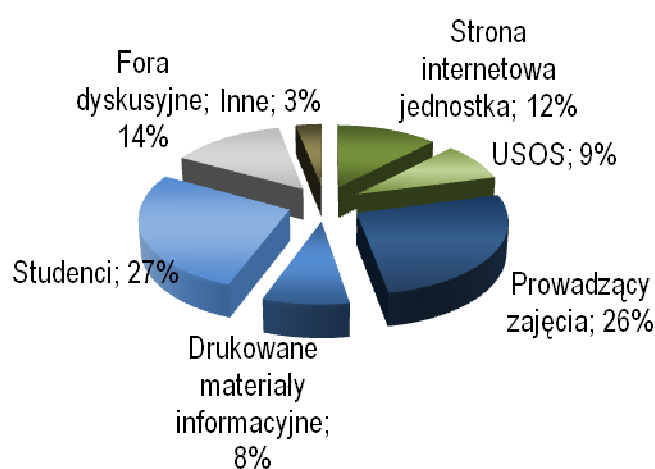
2.3.1. Źródła informacji o treści zajęć

Chcąc przekonać się skąd studenci czerpią wiedzę na temat dostępnych w czasie studiów kursów, poprosiliśmy badanych o wskazanie dwóch najważniejszych dla nich źródeł informacji o wiedzy i umiejętnościach, które mogą zdobyć na zajęciach. Badani mogli wybrać dwa wg nich najważniejsze źródła z kafeterii odpowiedzi. Wśród możliwych opcji wyboru znajdowały się następujące kategorie odpowiedzi: drukowane materiały informacyjne dostępne przed rozpoczęciem zajęć; strona internetowa jednostki; USOS; prowadzący zajęcia; studenci; fora dyskusyjne oraz kategoria inne.

⁸ Znaczenie informacji dla współczesności podkreśla się w szeregu prac, niektórzy autorzy bardzo krytycznie podchodzą do tych kwestii por. P.Villiro, *Bomba Informacyjna*, Warszawa 2006, z kolei w innych opracowaniach podkreśla się pozytywne aspekty procesów informacyjnych por. Human Development Report 2001. Making New Technologies Work for Human Development. UNDP, New York 2001.

Najczęściej jako główne źródło informacji wskazywani byli inni studenci oraz prowadzący zajęcia. Odpowiedzi takich udzieliło odpowiednio 27% i 26% badanych. Z informacji dostarczanych przez jednostki dydaktyczne badani korzystają znacznie rzadziej – drukowane materiały, strona internetowa jednostki oraz USOS zostały łącznie wskazane przez niespełna 30% badanych, przy czym najpopularniejsza była strona internetowa jednostki wskazana przez 12% respondentów.

Rysunek 2.3.1. Główne źródła informacji na temat wiedzy i umiejętności, które można zdobyć na zajęciach.

Odpowiedzi na pytanie o pierwsze i drugie najważniejsze źródło informacji są ze sobą powiązane. Większość osób, które wskazały drukowane materiały informacyjne dostępne przed rozpoczęciem zajęć jako główne źródło informacji, wskazała prowadzących zajęcia jako drugie najważniejsze źródło informacji. Dla osób, które wybrały w pierwszej kolejności prowadzących zajęcia, drugim najważniejszym źródłem informacji najczęściej były drukowane materiały oraz strona internetowa jednostki dydaktycznej. Z kolei badani, którzy wskazywali na studentów jako główne źródło informacji, wybierali najczęściej w odpowiedzi na drugie pytanie prowadzących zajęcia oraz fora dyskusyjne. Ponad połowa osób korzystających z forów dyskusyjnych w pierwszej kolejności wskazała studentów jako drugie najważniejsze źródło informacji (por. aneks tabela 2.3.1).

Tryb studiów jest czynnikiem warunkującym model pozyskiwania informacji o zajęciach. Studenci studiów niestacjonarnych zaocznych częściej niż pozostali badani korzystają z informacji udostępnianych przez jednostki dydaktyczne – drukowanych materiałów, strony internetowej jednostki oraz USOS-a. Studenci studiów stacjonarnych oraz

niestacjonarnych wieczorowych częściej niż niestacjonarnych zaocznych wskazywali natomiast na innych studentów jako główne źródło informacji (por. aneks tabela 2.3.2).

Pod względem wykorzystywanych źródeł informacji na tle ogółu respondentów wyróżniają się studenci niepełnosprawni. Częściej niż pozostali respondenci korzystają oni ze strony internetowej, a rzadziej polegają na informacjach uzyskanych od innych studentów (por. aneks tabela 2.3.3).

Wybór głównego źródła informacji jest zależny także od rozmiarów jednostki. W małych jednostkach, gdzie można oczekiwać bardziej zindywidualizowanego podejścia do studentów, badani częściej opierają się na informacjach uzyskanych od prowadzących zajęcia. W jednostkach dużych studenci częściej wykorzystują natomiast fora dyskusyjne, aby informacje na temat zajęć (por. aneks tabela 2.3.4).

Na wybór źródła informacji nie mają natomiast większego wpływu takie cechy badanych jak: rok studiów, wyniki w nauce, czy liczba dni w tygodniu spędzanych na uczelni.

Zgodnie z oczekiwaniami, korzystanie ze strony internetowej jednostki oraz USOSa w celu zdobycia informacji o zajęciach powiązane jest z zadowoleniem z ich funkcjonowania. Osoby lepiej oceniające użyteczność zamieszczanych na stronie internetowej jednostki informacji dotyczących planu zajęć i programu studiów, częściej wybierały witrynę internetową jednostki, jak główne źródło informacji o zajęciach. Podobną zależność widać w przypadku ocen USOSa - osoby wyżej oceniające USOSa jako źródło informacji o zajęciach, częściej wymieniały go jako główne źródło informacji. (por. aneks tabele 2.3.5-7).

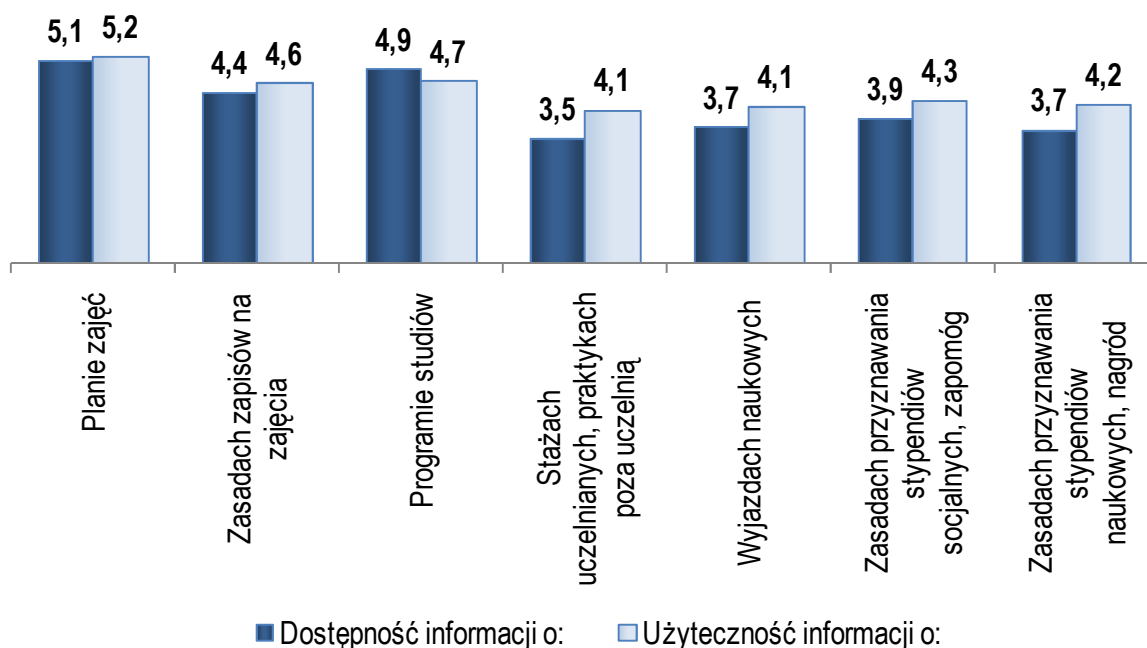
2.3.2. Strona internetowa jednostki

Podobnie jak w poprzedniej edycji badania w kwestionariuszu znalazły się pytania dotyczące informacji znajdujących się na stronie internetowej jednostki. W tegorocznej edycji badania pytania owe postanowiliśmy nieco zmodyfikować. Oprócz użyteczności poszczególnych typów informacji badani oceniali również ich dostępność na stronie internetowej jednostki. Badani wypowiadali się na temat różnych typów informacji: o planie zajęć, o zasadach zapisów na zajęcia, o stażach uczelnianych, praktykach poza uczelnią, o wyjazdach naukowych (stypendiach zagranicznych, szkołach letnich itp.), o zasadach przyznawania stypendiów socjalnych, zapomóg, o zasadach przyznawania stypendiów naukowych, nagród oraz o programie studiów (w poprzedniej edycji badania nie było pytania dotyczącego ostatniego typu informacji). Oceniając dostępność i użyteczność poszczególnych

typów informacji badani posługiwali się skalą od 1 do 7, gdzie 1 oznaczało odpowiedź „zdecydowanie źle”, a 7 odpowiedź „zdecydowanie dobrze”.

Respondenci pozytywnie oceniają dostępność na stronach internetowych jednostek informacji bezpośrednio związanych z organizacją studiów – informacji dotyczących planu zajęć, zasad zapisów na zajęcia, czy programu studiów (średnie ocen wahają się od 4,4 do 5,1). Wyraźnie niższe są natomiast oceny dostępności pozostałych typów informacji. Badani raczej negatywnie oceniają dostępność informacji o stażach uczelnianych, praktykach poza uczelnią, o wyjazdach naukowych oraz informacji dotyczących przyznawania stypendiów zarówno naukowych jak i socjalnych (średnie ocen wahają się od 3,5 do 3,9).

Rysunek 3.2.2. Oceny* dostępności i użyteczności wybranych typów informacji na stronie internetowej jednostki.

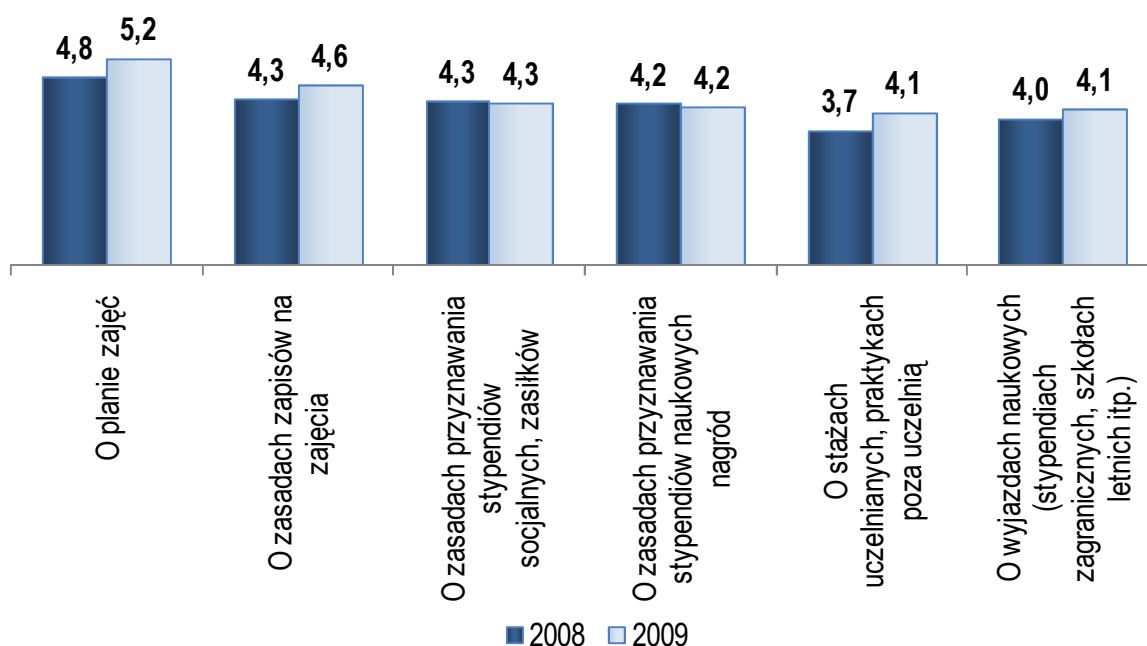
* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Oceny użyteczności poszczególnych typów informacji zamieszczanych na stronach internetowych jednostek są znacznie mniej zróżnicowane niż opinie na temat ich dostępności. Jak wynika z powyższego rysunku oceny użyteczności informacji związanych bezpośrednio z organizacją studiów różnią się w minimalnym stopniu od ocen ich dostępności. Natomiast oceny użyteczności pozostałych typów informacji tj. informacji o stażach i praktykach, wyjazdach naukowych oraz stypendiach są wyraźnie wyższe niż oceny ich dostępności.

Wyniki sugerują, że informacje te nie są łatwo dostępne, natomiast są raczej kompletne i aktualne.

Poprawa jakości dostępności i użyteczności informacji na temat kształcenia na UW było jednym z celów działań władz rektorskich podjętych w roku akademickim na rzecz doskonalenia jakości kształcenia. Kierownicy jednostek zostali zobowiązani m.in. do uzupełnienia informacji na stronach WWW jednostek (dotyczących: zasad studiowania, planów i programów studiów, procedur składania pracy dyplomowej, aktualnych składów ZSS i komisji stypendialnych, miejsc i terminów dyżurów, regulaminów)⁹. W stosunku do poprzedniej edycji badania poprawiły się oceny użyteczności znajdujących się na stronach internetowych jednostek informacji o planie zajęć, o zasadach zapisów na zajęcia oraz o stażach uczelnianych i praktykach poza uczelnią. Oceny użyteczności pozostałych typów informacji nie uległy jednak zmianie w porównaniu do zeszłego roku.

Rysunek 2.3.3. Oceny* użyteczności wybranych typów informacji na stronie internetowej jednostki w obu edycjach badania.

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

⁹ Działania władz rektorskich Uniwersytetu Warszawskiego podjęte w roku akademickim 2008/2009 na rzecz doskonalenia jakości kształcenia http://www.pejk.uw.edu.pl/files/pdf/dzialania_rektorow.pdf

Oceny dostępności i użyteczności poszczególnych typów informacji powiązane są z ocenami pozostałych aspektów obsługi dydaktyki. Osoby oceniające pozytywnie pracę dziekanatów i sekretariatów dydaktycznych są bardziej zadowolone niż pozostali badani z dostępności i użyteczności informacji na stronie internetowej jednostek. Podobną zależność obserwować można w przypadku ocen funkcjonowania USOSa, a w szczególności ocen USOSa jako źródła informacji o zajęciach. Osoby wysoko oceniające USOSa wyżej niż pozostali respondenci oceniają także dostępność i użyteczność informacji na stronach WWW jednostek (por. aneks tabele 2.3.14-55).

3. Prawa studenta

3.1.Wstęp

Trudno mówić o skutecznym monitorowaniu warunków kształcenia na uczelni nie wspominając o kwestii respektowania praw członków społeczności akademickiej, w szczególności jej najliczniejszej grupy – studentów. Wyniki ubiegłorocznych badań oraz szereg konsultacji przed obecną edycją naszej ankiety utwierdziły nas w przekonaniu, że poczucie własnej godności i bezpieczeństwa oraz sprawiedliwego stosunku pozostałych uczestników życia uniwersyteckiego są ważnymi składowymi zadowolenia ze studiów i poczucia więzi z Uniwersytetem. Dlatego z tym większą uwagą przystąpiliśmy do przygotowywania części kwestionariusza poświęconej respektowaniu praw studenta.¹⁰ Pytania ubiegłoroczne zostały w tym roku uzupełnione o dwie grupy pytań: dotyczące respektowania praw studenta przez pracowników administracji oraz stosunku pracowników (dydaktycznych i administracyjnych) do osób chorych.

Analiza tej części zagadnień odnosi się do pytań z czterech zestawów:

- **Ocena przestrzegania regulaminu w jednostce dydaktycznej**

„Jak oceniasz przestrzeganie regulaminu studiów (we wskazanej jednostce dydaktycznej), skala: 1 – 7, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie źle” a 7 – „zdecydowanie dobrze”.

- **Respektowanie praw studenta**

Aby uniknąć przypadkowych odpowiedzi na pytania dotyczące tak ważnych kwestii jak respektowanie praw studenta, o bardziej szczegółowe wypowiedzi na ten temat poprosiliśmy tylko tych, którzy odpowiedzieli twierdząco na pytanie sformułowane ogólnie:

„Czy w trakcie studiów zdarzyło Ci się , że na Uniwersytecie ktoś wyraźnie naruszył Twoje prawa (dyskryminował, naruszył prawo do prywatności lub naruszył Twoją godność osobistą)?”.

¹⁰ Więcej na temat interpretacji praw na przykładzie praw ucznia w Jasiński M. i M. Kowalski. *Prawa ucznia w szkole. Przestrzeganie wybranych praw ucznia na podstawie badań. Analiza ogólnopolska*. Warszawa. 2006.

Grupę tych osób prosiliśmy dalej o odpowiedź na pytania o naruszanie praw studentów w trzech kluczowych wymiarach: naruszanie prywatności (np. poufność danych osobowych), naruszanie godności osobistej, dyskryminację ze względu na poglądy, przekonania itp.

Pytania te rozdzieliliśmy na trzy grupy ze względu na osobę naruszającą prawa: studentów, pracowników dydaktycznych i pozostałych pracowników jednostki.¹¹

- **Stosunek do osób chorych**

„**Jak oceniasz (we wskazanej jednostce dydaktycznej) stosunek pracowników dydaktycznych do osób mających problemy zdrowotne**”, skala: 1 – 7, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie źle” a 7 – „zdecydowanie dobrze”.

„**Jak oceniasz (we wskazanej jednostce dydaktycznej) stosunek pracowników administracyjnych do osób mających problemy zdrowotne**”, skala: 1 – 7, gdzie 1 oznacza „zdecydowanie źle” a 7 – „zdecydowanie dobrze”.

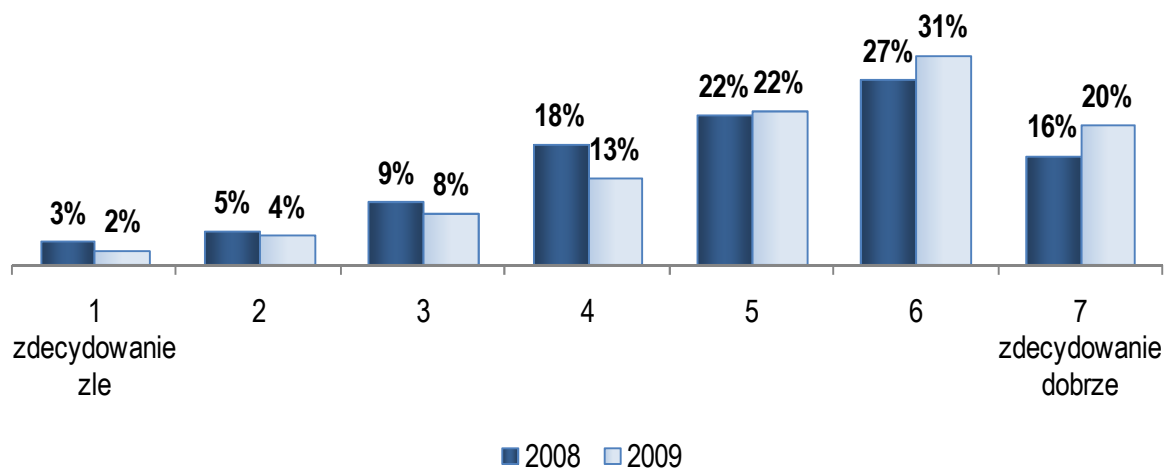
- **Pytanie otwarte** – na zakończenie bloku pytań o prawa studenta prosiliśmy badanych o podzielenie się uwagami dotyczącymi kwestii naruszania praw studenta na uczelni.

3.2.Przestrzeganie regulaminu studiów

W pytaniu o ocenę przestrzegania regulaminu studiów w jednostce zrezygnowaliśmy ze wskazywania kto miałby przestrzegać lub nie przestrzegać regulaminu studiów. Ankieta z pewnością nie zastąpi szczegółowego studium poszczególnych przypadków naruszania regulaminu studiów. Celem badania ankietowego było w tej dziedzinie przedstawienie opinii studentów na temat ogólnej sytuacji respektowania prawa w jednostkach dydaktycznych. o szczególnie dotkliwych przypadkach mogli napisać w odpowiedzi na pytania otwarte. Jednakże żadna ankieta nie zastąpi instytucji powołanych do stałej pieczy nad przestrzeganiem regulaminu studiów: władz jednostek dydaktycznych i zarządów studenckich samorządów.

¹¹ Nowością w stosunku do edycji ubiegłorocznej było pytanie osobno o pracowników dydaktycznych i innych.

Rys. 3.2.1. Opinie na temat przestrzegania regulaminu studiów w jednostce w I oraz II edycji badania

Jak widać z rysunku **zdecydowana większość badanych ocenia pozytywnie poziom przestrzegania regulaminu studiów w jednostce**. Spośród badanych zaledwie 14% oceniło przestrzeganie regulaminu negatywnie, w tym 2% zdecydowanie źle. Średnia ocen wynosi 5,2. w porównaniu do poprzedniej edycji badania nie nastąpiły znaczące zmiany opinii – średnia ocen wzrosła o około trzy dziesiąte (por. aneks tabela 3.2.1.). Istotnych zmian nie zaobserwowaliśmy także porównując wyniki z obu edycji badania dla poszczególnych jednostek dydaktycznych.

Analizując oceny przestrzegania regulaminu studiów, należy pamiętać, że są one zróżnicowane w poszczególnych jednostkach. **Jednakże w żadnej z jednostek dydaktycznych oceny przestrzegania regulaminu studiów nie są negatywne**. Najwyżej oceniane pod względem przestrzegania regulaminu w tegorocznej edycji nadania są Instytut Ameryk i Europy oraz Wydział Matematyki Informatyki i Mechaniki, gdzie średnie ocen przekroczyły wartość 6 (wynosząc, odpowiednio, 6,3 oraz 6,1).

Oceny przestrzegania regulaminu studiów w jednostce są powiązane z ocenami obsługi dydaktyki – z ocenami pracy sekretariatu, oceną obsługi USOS-a przez pracowników sekretariatu oraz w nieco mniejszym stopniu z pozostałymi aspektami funkcjonowania USOS-a. **Im wyższe są oceny poszczególnych aspektów obsługi dydaktyki w jednostce, tym wyższa jest ocena przestrzegania regulaminu studiów** (por. aneks tabela 3.2.2.).

Widoczny jest także związek między ocenami przestrzegania regulaminu studiów w jednostkach a oceną wpływu, jaki mają studenci na program studiów. **Osoby wyżej oceniające wpływ studentów na program studiów lepiej oceniają również przestrzeganie regulaminu w jednostce** (por. aneks tabela 3.2.3.).

Warto także zaznaczyć, że ocena przestrzegania regulaminu studiów w jednostce jest jednym z elementów związanych z poziomem zadowolenia ze studiów. **Im badani lepiej oceniają przestrzeganie regulaminu na studiach, tym wyższy jest u nich poziom zadowolenia z podjęcia studiów na Uniwersytecie Warszawskim** (por. aneks tabela 3.2.4.).

3.3. Respektowanie praw studenta

Przeważająca większość badanych stwierdziła, że nie zdarzyło się by ktoś wyraźnie naruszył ich prawa (dyskryminował, naruszył prawo do prywatności lub naruszył godność osobistą). Twierdziło tak przeszło 80% badanych (por. aneks tabela 3.3.1.).

W jednostkach opinie studentów na ogół były bardzo podobne: odsetki osób, według których ich prawa kiedykolwiek naruszono wahały się od około 30% do 7% wskazań na Wydziale Matematyki, Informatyki i Mechaniki. Wyjątek stanowiły dwie jednostki, w których odsetki osób, które twierdziły, że zdarzyło się by ktoś wyraźnie naruszył ich prawa były najwyższe: Wydział Chemii (prawie 36%) i Centrum Kształcenia Nauczycieli Języków Obcych i Edukacji Europejskiej (34%).

Warto przy tym zwrócić uwagę na to, że podział na wydziały masowe i małe nie okazał się w tej kwestii znaczący. Podobny, niewielki, poziom wskazań o naruszaniu praw studentów odnotowaliśmy na masowych wydziałach, takich jak Wydział Prawa i Administracji czy Wydział Zarządzania co w małych jednostkach takich jak instytuty Wydziału Historycznego. Równocześnie często w gronie zarówno masowych jak i małych jednostek można mówić o znacznym zróżnicowaniu odsetków wskazań (por. aneks tabela 3.3.2.).

Studenci zostali też zapytani o przypadki naruszania ich praw w rozbiciu na trzy kategorie: naruszanie prywatności, dyskryminację ze względu na poglądy i naruszania godności osobistej. Odpowiedzi na te pytania trudno jednoznacznie porównywać z wynikami ubiegłorocznymi – należy w porównaniach zachować ostrożność ze względu na zastosowanie w tej edycji badania pytania „filtrującego”. Można się spodziewać, że studenci, którzy odpowiedzieli, iż zdarzyło się kiedykolwiek łamanie ich praw byli bardziej uważni podczas

wskazywania przypadków bardziej szczegółowo klasyfikowanych. Ocena jest więc w tym roku nieco dokładniejsza, jednak niewielki wzrost wskazań łamania praw studenta przez studentów odnotowany w tym roku nie powinien być interpretowany jako wynik pogorszenia się sytuacji na UW w ciągu ostatniego roku. **Generalnie rzecz biorąc nie mamy nadal do czynienia z ze zjawiskiem powszechnego łamania praw studentów.** Potwierdzają to zarówno miejsca, w których zdecydowaliśmy się na przedstawienie porównań z ubiegłoroczną edycją¹² (por. aneks tabele: 3.3.3. – 3.3.5.), jak i pozostałe wyniki (por. aneks tabele: 3.3.6. i 3.3.7.). w przypadku pracowników można nawet ostrożnie mówić o pewnej poprawie sytuacji w stosunku do wyników ubiegłorocznych. **Wydaje się ponadto, że pracownicy administracyjni jednostek dydaktycznych (przeważający wśród „innych pracowników”) nie łamią częściej praw studentów niż nauczyciele akademicki.** Jest to istotny wniosek, gdyż odpowiada na hipotezę sformułowaną pod wpływem ubiegłorocznych badań. Można więc spodziewać się, że ogólne skargi studentów na pracowników administracyjnych można traktować jako pewien rodzaj powielanego schematu („ci okropni urzędnicy!”) z reguły nie popartego realnymi, systematycznie powtarzającymi się zdarzeniami.

Porównanie odpowiedzi na pytania szczegółowe dla jednostek dydaktycznych UW wskazuje na znikome zróżnicowanie – jeszcze mniejsze niż w przypadku pytania zadanego w postaci ogólnej. na ogół mniej niż 10% studentów z poszczególnych wydziałów wskazywało na naruszanie jednego z wymienionych w badaniu ich praw (por. aneks tabele: 3.3.8. – 3.3.16.).

3.4. Stosunek do osób chorych

Opinie na temat stosunku do osób chorych zarówno nauczycieli akademickich, jak i pracowników administracyjnych jednostek dydaktycznych są pozytywne. Wartości średnie wskazań na skali 1 – 7 są równe 5,2, zaś mediany – równe 6. Nie różnicuje opinii zarówno płeć, jak i rodzaj i tryb studiów.

Na niektórych wydziałach odpowiedzi wskazują na nieco gorsze opinie niż w pozostałych (por. aneks tabele: 3.4.1. i 3.4.2.). Nigdzie jednakże wynik nie okazał się niższy niż 4 (środek skali). Należy z pewną ostrożnością interpretować wspomniane, niższe

¹² w związku z rozbiciem pytania z ubiegłorocznej edycji o zachowania pracowników na pytanie o zachowania pracowników dydaktycznych i pozostałych, przedstawiamy porównania wyłącznie odpowiedzi dotyczące łamania praw przez studentów.

wyniki 0 – w świetle odpowiedzi na pytania otwarte można sądzić, że część opinii wynika z nadmiernych oczekiwań wobec nauczycieli akademickich wymagających uzupełnienia wiedzy od osób nieobecnych na zajęciach.

3.5. Analiza odpowiedzi na pytanie otwarte

W odpowiedziach ankietowanych studentów na pytanie dotyczące kwestii naruszania ich praw na uczelni możemy wyróżnić trzy główne działy, w których mieści się większość wypowiedzi – są to:

1. dydaktyka i pracownicy dydaktyczni,
2. sekretariaty/dziekanaty
3. łamanie tych praw studenta, które nie mieszczą się w żadnej z poprzednich kategorii oraz
4. wiedza o prawach studenta.

3.5.1. Dydaktyka i pracownicy dydaktyczni

Ocenianie studentów

W części „dydaktycznej” najczęściej wskazywano na zmiany zasad oceniania w trakcie semestru oraz niesprawiedliwe (a niekiedy po prostu niejasne) kryteria oceniania.

„zmiany regulaminu zaliczenia przedmiotu w trakcie trwania semestru”

„zdarzało się tak, że wykładowca pod koniec semestru zmieniał (na niekorzyść studenta) zasady zaliczenia”

„nierówny system oceniania egzaminów ustnych, oceny są uznaniowe, egzamin nie sprawdza wiedzy studentów w tym samym stopniu”

Ponadto, zwracano uwagę na zbyt długi, wedle studentów, czas sprawdzania kolokwίων i egzaminów,

„Niektórzy wykładowcy (...) nie udostępniają studentom ich prac lub nie uzasadniają wystawienia takich, a nie innych ocen. Ja osobiście uniknąłem takich sytuacji tylko dzięki wystarczającemu tupetowi”

„zdarza się, że wykładowcy nie chcą pokazać studentowi napisanej przez niego pracy egzaminacyjnej, co uważam, za karygodne. Sposób sprawdzania prac budzi często wątpliwości”

„Brak możliwości wglądu do swoich prac oraz wyjaśnienia sposobu oceniania”

podawanie terminów zaliczeń i egzaminów zbyt późno,

„Nie zawsze forma, a nawet termin, egzaminu jest podany odpowiednio wcześnie (...)”

„o terminach egzaminów dowiedzieliśmy się właściwie na miesiąc przed, a powinniśmy znać datę do końca listopada.”

zmiany formy zaliczeń i egzaminów,

„zmiana formy egzaminu bezpośrednio przed nim”

„Zdarzają się przypadki zmian sposobów zaliczenia przedmiotów, egzaminowania w trakcie roku akademickiego”

brak możliwości wglądu do pracy egzaminacyjnej po uzyskaniu przez studenta niesatysfakcjonującej go oceny

„nie zawsze studenci mają możliwość zapoznania się ze swoimi pracami pisemnymi w przypadku nie zaliczenia egzaminu.”

„Z pewnego przedmiotu całkowicie nie ma możliwości wglądu do prac egzaminacyjnych - ocenionych. (...)”

brak ujednoliconego systemu oceniania tego samego egzaminu przez różnych egzaminatorów

„niesprawiedliwe sprawdzanie egzaminów poprzez brak odp[owiedzi] standardowych, np. na historii powszechnej najgorzej poszło grupom spr[awdzanym] przez (...), ponieważ poprzez bezsensowne argumenty obniża o 1-2 stopnie prace w porównaniu z innymi egzaminatorami.”

„warto zwrócić uwagę, na często dość spore różnice w ocenianiu stosowane przez różnych ćwiczeniowców prowadzących zajęcia w różnych grupach tego samego przedmiotu.”

oraz wyznaczanie terminów kolokwii poza godzinami zajęć dydaktycznych – niekiedy studenci studiów stacjonarnych dziennych byli zmuszeni stawiać się na kolokwium w weekendy, zaś studenci studiów niestacjonarnych zaocznych – w tygodniu.

„Wykładowcy organizują egzaminy w ciągu tygodnia dla studentów studiów zaocznych”

Kwestią sporną w niektórych jednostkach jest ustalanie drugiego terminu kolokwium zaliczeniowego z ćwiczeń – kolokwia odbywają się niekiedy już w trakcie sesji egzaminacyjnej, przez co studenci nie mają możliwości uczestniczenia w egzaminie organizowanym w pierwszym terminie.

„Wyznaczanie poprawy ćwiczeń po terminie egzaminu w sesji jest naruszeniem praw studenta, a to się zdążyło niestety”

„Poprawka zaliczenia semestru letniego we wrześniu, brak możliwości zaliczenia go wcześniej i przystąpienia do sesji”

„Poprawka ćwiczeń z Chemii na I roku studiów nie pozwala studentom na napisanie egzaminu w pierwszym terminie”

Traktowanie studentów

Głównymi zastrzeżeniami studentów do pracy wykładowców były częste spóźnienia dydaktyków

„nieszanowanie czasu studenta i samego studenta, np. przez bardzo długie spóźnienia prowadzącego na zajęcia lub po prostu opuszczanie przez niego zajęć”

„(...) Czasem można spotkać się (...) z oznakami braku szacunku dla studentów - spóźnianie się na dyżur, organizowanie wpisów dla ogromnej ilości studentów i w związku z tym wielogodzinne czekanie”

oraz ich nieobecność na dyżurach – niekiedy nie odpracowywana

„Prowadzący nie stawiają się na dyżurach. Spóźniają się na nie. Skracają ich czas. Organizują na nich seminaria. (...)”

„Wydaje mi się, że to brak szacunku do studenta, a nie łamanie prawa - nieprzychodzenie na dyżury przez profesorów”

Pewna część respondentów określała stosunek wykładowców do nich jako nieuprzejmy bądź też lekceważący

„zdarza się, że prowadzący lekceważą studenta; umawiają się i nie przychodzą na dyżury, nie odpisują na maile.”

„Z naruszaniem praw osobiście się nie spotkałem, uważam jednak że podejście niektórych pracowników naukowych do studenta jest poniżej krytyki (lekceważenie, chamstwo).”

Poruszano również temat nierównego traktowania studentów studiów stacjonarnych i niestacjonarnych

„Niektórzy wykładowcy odnoszą się w sposób ewidentnie nieprzychylny i lekceważący do studentów studiów wieczorowych (np. nie przyjmują ich na swoje zajęcia w pierwszej kolejności, zadają pytanie o tryb studiów jako pierwsze na egzaminie ustnym (...))”

„Jeden z wykładowców na zajęciach prowadzonych w trybie zaocznym bardzo wyraźnie dyskryminował studentów studiów niestacjonarnych (jako osoby, które nie powinny studiować na uczelni Państwowej i przynoszące wstyd Wydziałowi).”

3.5.2. Sekretariaty i dziekanaty

Respondenci najczęściej zwracali uwagę na nieuprzejmość pracowników sekretariatów i dziekanatów

„(...) czasami sekretariat bywa nieprzyjemny. Trudno załatwiać sprawy w momencie, gdy pracownicy są wrogo nastawieni, odmawiają udzielania informacji, lub odsyłają ze sprawami gdzie indziej.”

„Studenci często są ignorowani w dziekanacie lub traktowani jak intruzy.”

Podkreślali też niedostosowanie godzin funkcjonowania sekretariatów i dziekanatów do ich potrzeb

„czuję się dyskryminowana patrząc na godziny przyjmowania studentów w sekretariacie - godziny przyjmowania studentów są z kosmosu.”

Kolejną sprawą, często pojawiającą się w wypowiedziach respondentów były kompetencje pracowników sekretariatów i dziekanatów – zwracano uwagę na ich niedoinformowanie w kwestii regulaminu studiów, dezinformację i wprowadzanie w błąd

„Sekretariat nie szanuje studentów, nie udziela informacji.”

„Prawo studenta do rzetelnej informacji i pomocy w gąszczu wydziałowych procedur nie jest szczególnie respektowane przez pracowników dziekanatu”

3.5.3. Łamanie praw studenta z wyłączeniem wyżej wymienionych kategorii

Dyskryminacja

Na kwestię dyskryminacji (obraźliwe uwagi, kierowane do kobiet studiujących na UW, niekiedy też do studentów spoza Polski) wskazywano rzadko i – co więcej – część tych uwag pochodziła nie z bezpośredniego doświadczenia, a z opowieści znajomych, czy plotek krążących wśród studentów.

Inne uwagi

Problemem nieco rzadszym (zaledwie 11 wskazań), ale również zasługującymi na uwagę, jest nieuznawanie udokumentowanej choroby studenta za wystarczającego powodu do usprawiedliwienia absencji na zajęciach

„Zdarzyło się (kilkakrotnie), że odmówiono studentowi odroczenia egzaminu, bądź też usprawiedliwienia nieobecności, pomimo, iż był w szpitalu, i naturalnie było to potwierdzone wypisem i zwolnieniem lekarskim.”

„wykładowca nie uwzględnia zwolnień lekarskich z powodu choroby”

„Prawa są naruszane przez wykładowców, którzy nie uznają zwolnień lekarskich jako zwolnienia z zajęć.”

Znaleźliśmy się też głosy studentów uznało za łamanie ich praw wprowadzenie obowiązku odbycia praktyk zawodowych już po rozpoczęciu przez nich studiów

„Sprzeczne informacje dotyczące praktyk studenckich. Kolegium (...) aż do końca maja utrzymywało, że jego studenci nie muszą robić praktyk. Potem nagle zmieniło zdanie. Wielu osobom pozmieniało to plany na tegoroczne wakacje.”

„o obowiązkowych praktykach (które musimy odbyć do końca 5 semestru) dowiedzieliśmy się na początku 4 semestru”

„Studenci są informowani za późno o niektórych rzeczach np. o praktykach zawodowych (...)”

3.5.4. Wiedza o prawach studenta

Nie wszyscy studenci potrafili jednoznacznie odpowiedzieć na pytanie, czy ich prawa są przestrzegane. Dziewięćdziesięciu z nich odpowiedziało, iż nie mają zdania.

Niektórzy studenci, mimo niepełnej wiedzy dotyczącej ich praw, starali się podać przykłady łamania ich praw podając np. brak terminów „zerówkowych” (sic!), brak możliwości wyboru egzaminatora, zajęcia w piątki dla studentów studiów zaocznych. „Prawa” te w rzeczywistości im nie przysługują

„Nie wiem dokładnie jak wygląda ta kwestia od strony zapisu w regulaminie, natomiast z tego co wiem na innych uczelniach za egzamin zerowy nie wstawia się 2 i kolejny nie jest traktowany jako poprawkowy”

„Teoretycznie mamy prawo do wyboru egzaminatora.”

„zajęcia dla studiów zaocznych odbywają się w tygodniu (piątek)”

Wydaje się, że można mówić o problemie niedoinformowania studentów w dziedzinie przepisów obowiązujących na Uniwersytecie Warszawskim oraz nie rozumienia przez nich ich praw.

4. Warunki rozwoju naukowego

Zgodnie z paragrafem sto dwudziestym Statutu Uniwersytetu Warszawskiego immatrykulowani studenci ślubują między innymi „wytrwale dążyć do zdobywania wiedzy i rozwoju osobowości”.¹³ Studia na uczelni wyższej nie powinny sprowadzać się wyłącznie do wypełniania podstawowych obowiązków studenta: „uczestniczenia w zajęciach dydaktycznych i organizacyjnych zgodnie z regulaminem studiów” oraz „składania egzaminów, odbywania praktyk i spełniania innych wymogów przewidzianych w planie studiów”.¹⁴ Aby umożliwić studentom wszechstronny rozwój wykraczający poza program studiów, konieczne jest stworzenie ku temu odpowiednich warunków m.in. poprzez wspieranie różnego rodzaju inicjatyw studenckich, w szczególności projektów naukowo-badawczych oraz wspomaganie powstawania i działania kół naukowych.

Naszym celem było uzyskanie wstępnej odpowiedzi na pytania dotyczące stopnia, w jakim władze jednostek UW wspierają studentów w ich działaniach w dziedzinach nauki i kultury oraz efektów działalności kół naukowych.

4.1. Wsparcie finansowe i merytoryczne

Prowadzenie działalności naukowej bez odpowiedniego zaplecza finansowego i merytorycznego jest zadaniem niezwykle trudnym, dlatego w pierwszej kolejności zadaliśmy pytania dotyczące oceny wsparcia finansowego i merytorycznego ze strony jednostki dla różnych rodzajów aktywności naukowej studentów. **Większość badanych uchyliła się od odpowiedzi na te pytania.** Odpowiedzi udzieliło w zależności od pytania od 28% do 40% badanych, **co może świadczyć z jednej strony o niewielu doświadczeniach związanych z uzyskiwaniem wsparcia ze strony jednostki dla działań naukowych a z drugiej o niewielkim zainteresowaniu tematem.** Odsetek osób odpowiadających na poszczególne pytania był jednak różny w poszczególnych grupach badanych. Badani z wyższych lat studiów chętniej niż młodsi studenci odpowiadali na poszczególne pytania.

¹³ Statut Uniwersytetu Warszawskiego §120.

¹⁴ Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r., Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365, art. 189 ust. 2 punkt 1 i 2.

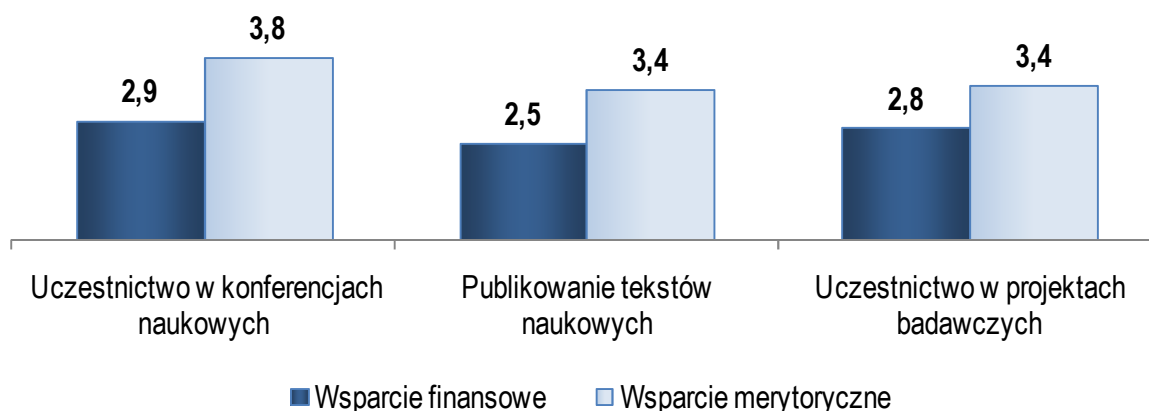
Przykładowo, wśród badanych studentów pierwszego roku 26% udzieliło odpowiedzi na pytanie dotyczące wsparcia finansowego uczestnictwa w konferencjach naukowych, a wśród studentów piątego roku 42%. Odsetek osób, które odpowiedziały na pytania dotyczące wsparcia ze strony jednostki, zależał również od stopnia aktywności naukowej badanych. Zdecydowanie chętniej udzielały odpowiedzi osoby, które opublikowały artykuł naukowy, uzyskały wyższą średnią na studiach, otrzymują stypendium za osiągnięcia naukowe spoza UW, a także biorące udział w pracach kół naukowych czyli osoby, które w większym stopniu mogłyby wsparcia ze strony jednostki oczekiwać (por. aneks tabele 4.1.1-30).

Badani oceniali wsparcie finansowe i merytoryczne ze strony jednostek dla działań takich jak: uczestnictwo w konferencjach naukowych, publikowanie tekstów naukowych oraz uczestnictwo w projektach badawczych, posługując się skalą od 1 do 7, gdzie 1 oznaczało, że jednostka wspiera studentów w bardzo małym stopniu, a 7 że wspiera ich w bardzo dużym stopniu.

W odczuci badanych **wsparcie zarówno finansowe, jak i merytoryczne studenckich przedsięwzięć naukowych ze strony jednostek jest niewielkie**. Zdaniem badanych, jednostki w najmniejszym stopniu wspierają finansowo publikację tekstów naukowych. Niewiele lepiej oceniane jest wsparcie finansowe uczestnictwa w projektach badawczych oraz uczestnictwa w konferencjach naukowych.

W przypadku wszystkich typów działań naukowych wsparcie merytoryczne oceniane jest lepiej niż wsparcie finansowe. Oceny nadal są jednak raczej negatywne. Najlepiej oceniane jest wsparcie merytoryczne uczestnictwa w konferencjach naukowych. Wsparcie merytoryczne publikacji tekstów naukowych i uczestnictwa w projektach badawczych jest, w odczuciu badanych, nieco mniejsze.

Rysunek 4.1.1. Oceny* stopnia w jakim jednostka wspiera merytorycznie i finansowo działania naukowe studentów

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Oferowane przez jednostki **wsparcie dla działalności naukowej studentów jest najlepiej oceniane przez studentów studiów stacjonarnych**, a najgorzej przez studentów studiów niestacjonarnych zaocznych.. Szczególnie wyraźne są różnice w ocenie wsparcia merytorycznego działań naukowych studentów (por. aneks tabela 4.1.31-36).

Widoczna jest także zależność ocen wsparcia ze strony jednostek od roku studiów – są one niższe wśród studentów starszych lat. Podobnie, jak w przypadku zróżnicowania ze względu na tryb studiów, największe różnice widoczne są w ocenach wsparcia merytorycznego, a w szczególności wsparcia uczestnictwa w konferencjach naukowych (por. aneks tabela 4.1.37-42).

Uzyskanie pomocy ze strony jednostek znacznie ułatwia zrzeszanie się w koła naukowe. Osoby, które należą do kół naukowych znacznie wyżej niż pozostali badani oceniają otrzymywane od jednostki wsparcie tak finansowe jak i merytoryczne. Najbardziej widoczna jest różnica pomiędzy ocenami wsparcia finansowego i merytorycznego uczestnictwa w konferencjach naukowych oraz uczestnictwa w projektach badawczych - średnie oceny wsparcia ze strony jednostek wśród studentów należących do kół naukowych są o 0,7-0,8 wyższe niż analogiczne średnie ocen pozostałych studentów .(por. aneks tabela 4.1.43-48).

Zarówno oceny wsparcia finansowego, jak i merytorycznego są bardzo się różnią pomiędzy jednostkami dydaktycznymi. W przeważającej większości przypadków średnia

ocen wsparcia finansowego przez władze jednostki nie przekroczyła 4,0 (środka skali), co oznacza, że w większości jednostek stopień w jakim władze wspierają finansowo działania naukowe studentów jest niezadowalający. Wyjątek stanowi Wydział Fizyki, gdzie średnie ocen wsparcia finansowego przedsięwzięć naukowych studentów wahają się od 4,6 w przypadku wsparcia związanego z publikowaniem tekstów naukowych do 5,0 w przypadku wsparcia uczestnictwa w projektach naukowych. Oceny wsparcia merytorycznego są w większości jednostek wyższe niż średnie ocen wsparcia merytorycznego dla przedsięwzięć studenckich, mimo to średnie ocen w większości jednostek nie przekraczają wartości 4,0. Najlepiej ocenianą jednostką pod względem oferowanego wsparcia merytorycznego jest Wydział Fizyki. Średnie ocen wahają się od 5,3 do 5,5 w zależności od typu działań studenckich.

Zróźnicowanie poziomu zadowolenia ze wsparcia oferowanego studentom przez jednostkę nie jest związane rozmiarem jednostki. Niezależnie od tego z której grupy jednostek pochodzą badani – z małych, średnich, czy dużych – średnie ocen wsparcia merytorycznego i finansowego są niemal identyczne.

4.2. Stosunek władz jednostki do inicjatyw studenckich

Oprócz pytań szczegółowych dotyczących wsparcia finansowego i merytorycznego ze strony jednostek dla studentów realizujących przedsięwzięcia naukowe w kwestionariuszu umieściliśmy także pytania dotyczące bardziej ogólnej oceny stosunku władz do różnego rodzaju inicjatyw studenckich. Korzystając ze skali od -3 do 3, gdzie -3 oznaczało ocenę zdecydowanie negatywną, a 3 ocenę zdecydowanie pozytywną, badani oceniali stosunek władz do studenckich inicjatyw naukowo-badawczych, kulturalno-popularyzatorskich, integracyjno-towarzyskich.

Podobnie jak w przypadku pytań dotyczących wsparcia ze strony jednostki znaczna część badanych nie udzieliła odpowiedzi. Odsetki osób uchylających się od odpowiedzi (nie posiadających odpowiedniej wiedzy, lub nie zainteresowanych tematem) były jednak znacznie niższe niż w przypadku pytań dotyczących wsparcia merytorycznego i finansowego. Stosunek władz do studenckich inicjatyw naukowo-badawczych, kulturalno-popularyzatorskich i integracyjno-towarzyskich oceniło odpowiednio 50%, 55% i 60% badanych. **Na wszystkie trzy pytania rzadziej niż pozostali studenci odpowiadali studenci studiów niestacjonarnych zaocznych** – odsetek osób udzielających odpowiedzi na pytania w tej grupie nieznacznie przekraczał 1/3 (por. aneks tabele 4.2.1-3). W przypadku pytań

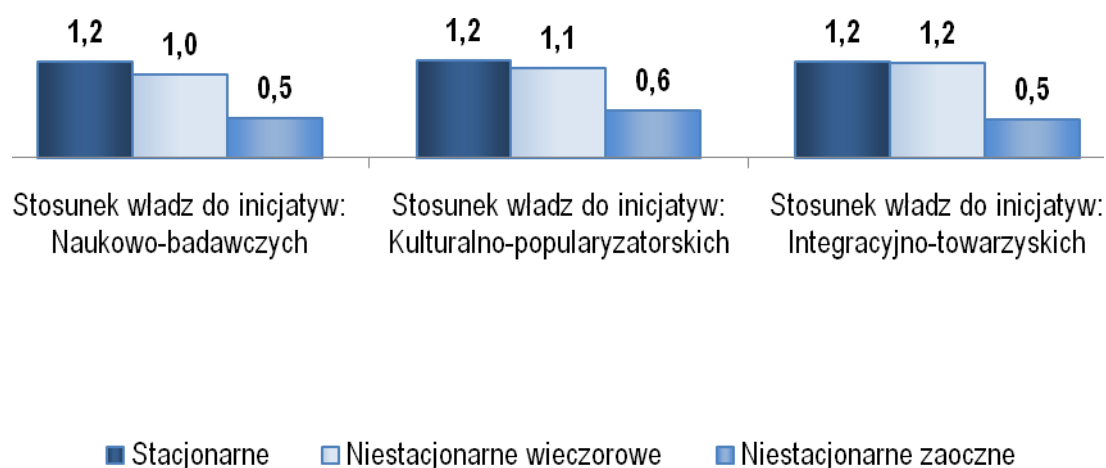
dotyczących stosunku władz do inicjatyw studenckich wyraźnie większe były odsetki osób udzielających odpowiedzi na pytania wśród badanych aktywnych naukowo - którzy publikowali teksty naukowe, należeli do kół naukowych i mieli wyższe średnie na studiach niż wśród pozostałych grup studentów. (por. aneks tabele 4.2.4-15).

Oceny stosunku władz do poszczególnych typów inicjatyw studenckich są w przeważającej części pozytywne. Odsetki osób negatywnie oceniających postawę władz (oceny od -1 do -3) nie przekroczyły 20% w przypadku żadnego z typów inicjatyw studenckich. Średnia ocen stosunku władz do każdego typów inicjatyw studenckich wynosi 1,1.

Otrzymane wyniki są szczególnie interesujące w przypadku ocen stosunku władz do inicjatyw naukowo-badawczych. Okazuje się bowiem, że **brak wsparcia finansowego i merytorycznego udziału w konferencjach naukowych, publikacji tekstów oraz udziału w projektach badawczych nie przekłada się na negatywną ogólną ocenę stosunku władz do inicjatyw naukowo-badawczych studentów.**

Tak jak w wypadku ocen wsparcia finansowego i merytorycznego **bardziej krytyczni wobec władz jednostek okazali się studenci studiów niestacjonarnych zaocznych.** Nie tylko rzadziej oceniali stosunek władz jednostki do inicjatyw studenckich, ale także oceniali go gorzej. Średnie ocen w tej grupie badanych są niższe niż w przypadku średnich ocen wśród studentów studiów stacjonarnych – różnice między średnimi wahają się od 0,6 do 0,7.

Rysunek 4.2.1. Oceny* stosunku władz jednostki do różnego typu inicjatyw studenckich wg trybu studiów

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której -3 oznaczało zdecydowanie źle, a 3 oznaczało zdecydowanie dobrze

Widoczna jest także zależność poziomu ocen stosunku władz jednostki do inicjatyw studenckich od roku studiów. Badani z wyższych lat niżej oceniają stosunek władz swoich jednostek do wszelkich typów inicjatyw studenckich niż badani z niższych lat studiów (por. aneks tabela 4.2.16-18).

W wypadku ocen stosunku władz jednostki do poszczególnych typów inicjatyw studenckich podobnie jak w przypadku pytań dotyczących udzielanego przez jednostki wsparcia finansowego i merytorycznego dla przedsięwzięć naukowych studentów widoczne jest znaczne zróżnicowanie średnich w poszczególnych jednostkach. W większości jednostek oceny są pozytywne. Jedynie studenci rusycystyki i Międzywydziałowych Studiów Wschodniosłowiańskich ocenili negatywnie stosunek władz do wszystkich trzech typów inicjatyw studenckich. Do najlepiej ocenianych jednostek zaliczają się Instytut Kultury Polskiej, Centrum Europejskie oraz Wydział Fizyki. Tak jak w przypadku ocen wsparcia finansowego i merytorycznego zróżnicowania ocen stosunku władz do inicjatyw studenckich nie można wyjaśniać rozmiarem jednostki.

4.3. Koła naukowe

Studenci pragnący rozwijać swoje zainteresowania, chcący zdobywać wiedzę i prowadzić badania w określonych dziedzinach mogą zrzeszać się w ramach kół naukowych.

Prawo do tworzenia uczelnianych organizacji studenckich gwarantuje w Polsce ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym¹⁵. Założenie koła naukowego stwarza możliwość ubiegania się o wsparcie finansowe dla działań organizacji ze strony organów uczelni, a także organów samorządu studenckiego.

Na Uniwersytecie Warszawskim wszelkie koła naukowe muszą zostać zgłoszone do rejestru prowadzonego przez Rektora. Wniosek o zarejestrowanie organizacji uczelnianej może złożyć minimum pięć osób. We wniosku oprócz listy założycieli musi się znaleźć wśród innych dokumentów Regulamin uczelnianej organizacji określający m.in. cele organizacji oraz sposoby ich realizacji.¹⁶

Liczba kół naukowych i artystycznych zarejestrowanych na UW sięga 343. Najwięcej kół funkcjonuje na wydziałach Dziennikarstwa i Nauk Politycznych, Historycznym oraz Prawa i Administracji. Początki najstarszych z działających kół naukowych sięgają 1986 roku. Większość jednak rozpoczęło swoją działalność po roku 2000, a jedna czwarta w roku 2008 lub 2009.¹⁷

W części badania poświęconej kołom naukowym działającym na UW w pierwszej kolejności zadawaliśmy pytanie dotyczące ogólnej oceny działalności kół naukowych w jednostkach dydaktycznych.

Podobnie jak w przypadku pytań dotyczących stosunku władz od inicjatyw studenckich znaczny był odsetek osób, które nie udzieliły odpowiedzi na pytanie – 46% badanych. Wśród osób, które udzieliły odpowiedzi blisko połowa badanych oceniła aktywność kół naukowych pozytywnie. Średnia ocen wynosi 4,2 (przy skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza odpowiedź „bardzo źle”, a 7 „bardzo dobrze”).

Pytanie o identycznej treści było zadawane w poprzedniej edycji badania. Rozkład odpowiedzi nie uległ znacznym zmianom – w niewielkim stopniu wzrósł odsetek osób, które oceniają dobrze działalność kół naukowych, ale nie przełożyło się to na znaczącą zmianę średniej ocen. (por. aneks tabela 4.3.1)

¹⁵ Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r., Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365, art. 204 ust. 1.

¹⁶ Por. Zarządzenie Nr 17 Rektora Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 4 maja 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad i trybu rejestracji uczelnianych organizacji studenckich i uczelnianych organizacji doktorantów na Uniwersytecie Warszawskim

¹⁷ Opracowanie własne na bazie informacji zawartych w Wykazie Studenckich Kół Naukowych i Artystycznych Uniwersytetu Warszawskiego (<http://www.rada.uw.edu.pl/baza.php?operacja=9> data pobrania: 8.11.2009)

Jak należało się spodziewać. Działalność kół naukowych oceniają znacznie lepiej osoby, które same angażują się w ich działalność. Średnia ocen w tej grupie wynosi 4,9 w porównaniu do średniej ocen 4,0 wśród pozostałych badanych.

Studenci studiów zaocznych niżej niż pozostali badani oceniają działalność kół naukowych. Średnia ocen w tej grupie wynosił 3,8 w porównaniu do średniej wynoszącej 4,3 wśród studentów studiów stacjonarnych.

Rysunek 4.3.1. Oceny* działalności kół naukowych w jednostce wg trybu studiów

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Widoczne są także znaczne różnice pomiędzy średnimi ocen działalności kół naukowych w poszczególnych jednostkach. W przeciwieństwie do wcześniej omawianych kwestii związanych z warunkami rozwoju naukowego, obserwowane zróżnicowanie ma częściowo związek z rozmiarem jednostki dydaktycznej. **Studenci z jednostek małych niżej niż pozostali badani oceniają działania kół naukowych.** (por. aneks tabela 4.3.3)

W tegorocznej edycji badania nie ograniczyliśmy się jednak do ogólnej oceny działalności kół naukowych. Aby dowiedzieć się jakie funkcje pełnią koła naukowe na Uniwersytecie Warszawskim, osobom, które uczestniczyły w pracach, kół naukowych zadawane były dodatkowo pytania dotyczące korzyści, jakie płyną z przynależności do kół naukowych.

Wśród ogółu badanych 13% odpowiedziało twierdząco na pytanie „czy w bieżącym roku akademickim [2008/2009] brałeś(aś) udział w pracach koła naukowego?”.

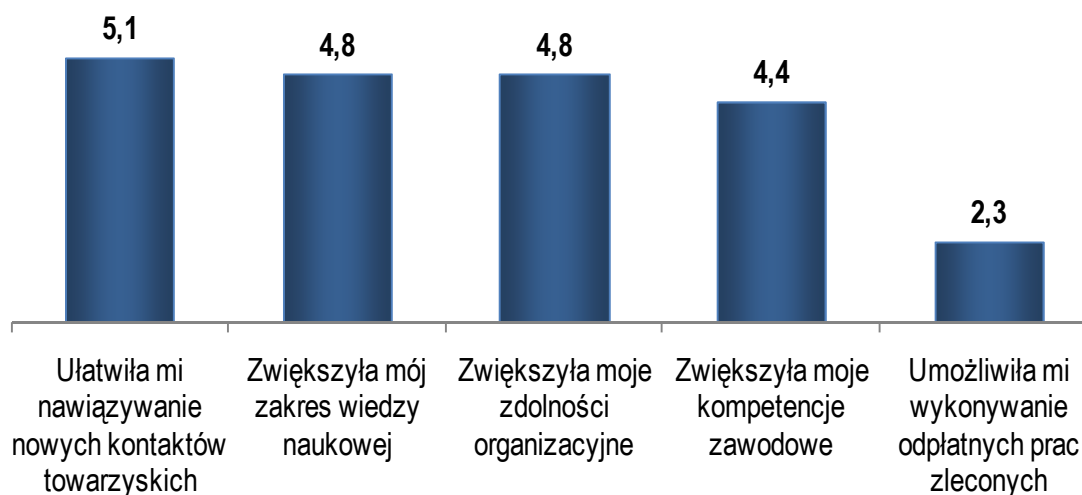
W **najmniejszym stopniu w działalność kół naukowych angażują się studenci studiów zaocznych** – niewiele ponad 2% z nich. Więcej jest zaś osób biorących udział w pracach kół naukowych wśród studentów o najwyższych średnich, otrzymujących stypendia naukowe zarówno z UW, jak i spoza uczelni. (por. aneks tabele 4.3.4-7)

Działalność w kole naukowym wymaga od studentów poświęcenia dodatkowego czasu. Wśród badanych, którzy biorą udział w pracach kół naukowych znacznie wyższy niż wśród pozostałych badanych osób spędzających na uniwersytecie cztery lub pięć dni w tygodniu (por. aneks tabela 4.3.8).

Osobom biorącym udział w pracach kół naukowych w pierwszej kolejności zadawane było pytanie o odniesione przez nich osobiście korzyści wynikające z angażowania się w działalność kół naukowych. Posługując się skalą siedmiostopniową, gdzie 1 oznacza zdecydowanie się nie zgadzam, a 7 zdecydowanie się zgadzam oceniali na ile kolejne stwierdzenia trafnie opisują korzyści wynikające z uczestnictwa w działalności koła naukowego.

Badanym działalność w kole naukowym przyniosła w pierwszej kolejności korzyści w sferze towarzyskiej – ułatwiła nawiązywanie nowych kontaktów (średnia ocen 5,1). W mniejszym stopniu przyczyniła się do rozwoju naukowego (zwiększenia zakresu wiedzy naukowej), zwiększenia zdolności organizacyjnych badanych (średnie ocen 4,8) oraz zwiększenia kompetencji zawodowych (4,4). **Działalność w kole naukowym zdecydowanie nie umożliwia większości badanym studentom wykonywania odpłatnych prac zleconych.** Z twierdzeniem, że „działalność w kole naukowym umożliwiła mi wykonywanie odpłatnych prac zleconych” nie zgodziło się 76% badanych, a blisko 60% odpowiedziało, że zdecydowanie się z nim nie zgadza (odpowiedź 1). Średnia ocen dla tego twierdzenia wynosi 2,3

Rysunek 4.3.2. Odpowiedzi* na pytanie, na ile działalność w kole naukowym...

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

W drugiej kolejności badani posługując się również taką samą skalą siedmiostopniową oceniali na ile ogólnie praca w kole naukowym ogólnie ułatwia studentom różne działania. W odczuciu badanych **praca w kole naukowym zdecydowanie ułatwia uczestnictwo w konferencjach naukowych oraz wyjazdach naukowych** (średnie ocen odpowiednio 5,6 i 5,5). W mniejszym stopniu ułatwia nawiązywanie współpracy ze studentami z innych ośrodków akademickich oraz pozyskiwanie środków na realizację różnego rodzaju przedsięwzięć oraz publikowanie prac naukowych (średnie ocen 5,2; 5,1; 4,8). W umiarkowanym zaś stopniu, zdaniem badanych, działalność w kole naukowym ułatwia nawiązanie kontaktów z potencjalnymi pracodawcami.

Rysunek 4.3.3. Odpowiedzi* na pytanie, na ile działalność w kole naukowym umożliwiła...

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Każde z kół naukowych musi mieć swojego opiekuna – nauczyciela akademickiego posiadającego co najmniej stopień naukowy doktora. Ostatnim pytaniem w bloku poświęconym działalności kół naukowych była ocena zaangażowania opiekuna naukowego w działalność koła. **Większość (blisko 60%) osób należących do kół naukowych pozytywnie oceniło zaangażowanie opiekuna.** Średnia ocen wynosi zaś 4,7 (przy skali od 1 do 7, gdzie 1 oznacza odpowiedź „zdecydowanie źle”, a 7 „zdecydowanie dobrze”).

Oceny zaangażowania opiekuna w pracę koła naukowego nie różnią się znacznie w grupach studentów wyróżnionych ze względu na osiągnięcia naukowe, rok i tryb studiów oraz wielkość jednostki dydaktycznej.

5. Biblioteki

W Polsce ustawodawca do podstawowych zadań uczelni zalicza „upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych”¹⁸. Na Uniwersytecie Warszawskim działa system biblioteczno - informacyjny, na który składają się Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie (BUW) oraz biblioteki jednostek organizacyjnych Uniwersytetu. BUW w strukturze tej pełni rolę biblioteki głównej.¹⁹

„System biblioteczno-informacyjny w szkołach wyższych obsługuje trzy sfery funkcjonowania uczelni: system badań naukowych, dydaktykę oraz administrację”²⁰ W badaniu skoncentrowaliśmy się na sferze w największym stopniu dotyczącej studentów – dydaktyce i ocenach aspektów funkcjonowania systemu bibliotecznego z nią związanych. Naszym celem było uzyskanie wstępnej odpowiedzi na pytanie: w jakim stopniu uniwersytecki system biblioteczno-informacyjny zaspokaja potrzeby studentów naszej uczelni wynikające z procesu studiowania?

Jednakże prowadzenie analiz tylko w oparciu o opinie studentów wiąże się, niestety, z pominięciem poglądów znacznej części użytkowników bibliotek Uniwersytetu Warszawskiego. Oprócz pracowników uczelni i doktorantów istnieje także znaczna liczba użytkowników bibliotek spoza Uniwersytetu. Stanowią oni blisko połowę użytkowników Biblioteki Uniwersyteckiej.²¹

Zgodnie ze Statutem Uniwersytetu Warszawskiego do zadań bibliotek należy przede wszystkim „gromadzenie, opracowanie i udostępnienie zbiorów bibliotecznych oraz zasobów

¹⁸ Ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym z dnia 27 lipca 2005 r. Dz.U. 2005 nr 164 poz. 1365, art.. 13. Ust. 1 pkt 5.

¹⁹ Statut Uniwersytetu Warszawskiego § 25 pkt 1

²⁰ *Jolanta Stępnia*k, Koegzystencja bibliotek cyfrowych i tradycyjnych w akademickich systemach biblioteczno-informacyjnych w perspektywie najbliższych 10 lat, Materiały Konferencyjne: II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej: Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy, Łódź 2006, S 87.

²¹ Sprawozdanie Biblioteki Uniwersyteckiej W Warszawie I Bibliotek Wydziałowych UW Za Rok 2008 http://www.buw.uw.edu.pl/images/BUW_PDF/sprawozdanie/sprawozdanie2008.pdf

informacji naukowej”²². Rola nowoczesnej biblioteki nie sprowadza się jednak jedynie do tworzenia i udostępniania kolekcji książek i czasopism. Biblioteka tworzy również przestrzeń do myślenia, refleksji i pracy. Muszą zostać stworzone w tym celu komfortowe warunki, zapewniony szereg udogodnień, jak chociażby dostęp do komputerów oraz do zasobów Internetu.

W nowoczesnych bibliotekach coraz większą rolę pełnią nowoczesne technologie. Z jednej strony są to zmiany w systemie katalogowania i udostępniania zbiorów – obsługa znacznej części tego procesu przez systemy komputerowe. Z drugiej strony wzrasta część zasobów bibliotek, które nie mają postaci fizycznej, np. zdygitalizowane książki, czy bazy czasopism, dla których konieczne jest stworzenie nowych systemów katalogowania i udostępniania.²³

W badaniu skoncentrowaliśmy się na aspektach funkcjonowania bibliotek, które mają największe znaczenie dla typowego studenta. W ankiecie zawarto pytania o opinie dotyczące takich kwestii, jak: dostępność potrzebnej w trakcie studiów literatury (w tym także tej w formie elektronicznej), jakość obsługi w bibliotekach, jakość serwisów internetowych, czy stan infrastruktury. II edycja Ogólnouniwersyteckiej Ankiety Oceniającej Jakość kształcenia na UW zawierała blok pytań poświęcony funkcjonowaniu bibliotek. Część badania dotycząca bibliotek na UW składała się z dwóch elementów: oceny biblioteki, z której badany korzysta najczęściej oraz oceny Biblioteki Uniwersyteckiej. Jeżeli badany stwierdził, że biblioteką z której najczęściej korzysta jest BUW, to oceniał jedynie funkcjonowanie Biblioteki Uniwersyteckiej. Poniższe rozważania dotyczą przede wszystkim ocen funkcjonowania Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie.

Znaczna część pytań dotycząca dostępności materiałów niezbędnych w czasie studiów oraz różnych aspektów funkcjonowania biblioteki została zadana w identycznej formie w częściach badania poświęconych Bibliotece Uniwersyteckiej oraz bibliotece wydziałowej

²² Statut Uniwersytetu Warszawskiego § 25 punkt 2

²³ Na temat roli bibliotek akademickich oraz wpływu przemian technologicznych na ich funkcjonowanie wypowiadali się m.in.: Grażyna Piotrowicz *Model hybrydowy jako optymalny wariant funkcjonowania i rozwoju współczesnej biblioteki akademickiej*, Ogólnopolska konferencja naukowa: *Tradycja i nowoczesność bibliotek akademickich*, Rzeszów 2005. Di Martin, *Bright futures: getting a sense of direction*, Materiały Konferencyjne: II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej: *Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy*, Łódź 2006, s.11-18; Lidia Szczygłowska, „Cybrary” to wciąż biblioteka, Materiały Konferencyjne: II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej: *Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy*, Łódź 2006, s.51-70 Grażyna Piotrowicz, *Cyfrowa przyszłość, czyli biblioteki w erze informacji*, Materiały Konferencyjne: II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej: *Biblioteki XXI wieku. Czy przetrwamy*, Łódź 2006, 247-266

uznanej przez badanego za jego główną bibliotekę. Tam, gdzie jest to możliwe, rozkłady i średnie odpowiedzi dotyczących Biblioteki Uniwersyteckiej zestawiamy z rozkładami i średnimi odpowiedzi dla ogółu bibliotek jednostkowych.

5.1. Główna biblioteka

Badani pytani o bibliotekę, z której zasobów głównie korzystają, przeważnie wymieniali BUW – 43,6% odpowiedzi. W dalszej kolejności najczęściej wskazywane biblioteki wydziałowe, to biblioteki Wydziału Zarządzania, Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych oraz Biblioteka Wydziału Prawa i Administracji (odpowiednio 5,9%, 3,6% i 3,6% wszystkich odpowiedzi). Są to biblioteki dużych jednostek, co częściowo wyjaśnia ich popularność na tle pozostałych bibliotek jednostkowych (por. aneks tabela 5.1.1.).

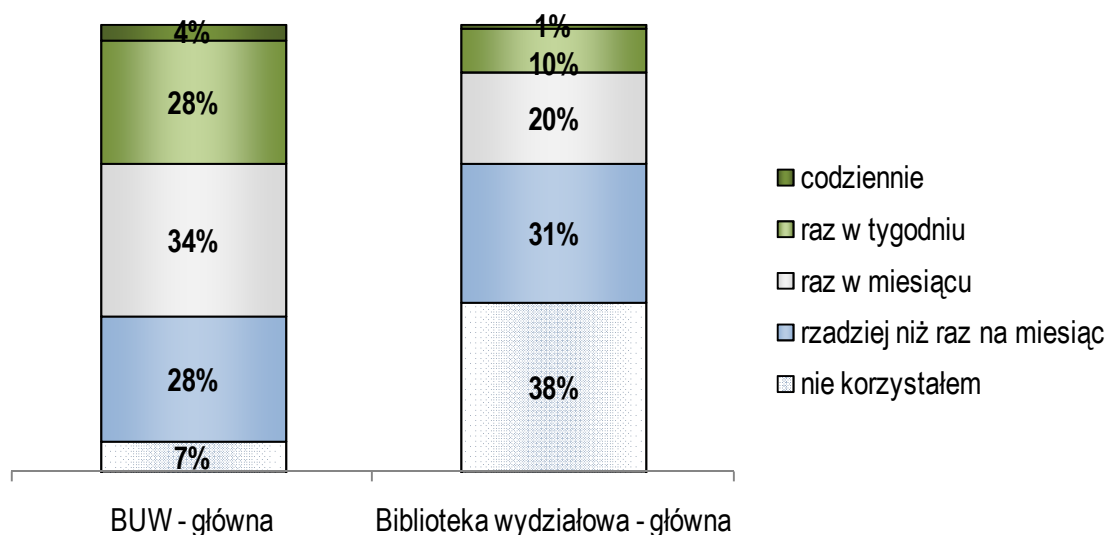
Odsetek studentów, którzy uznali BUW za swoją główną bibliotekę bardzo różni się w zależności od jednostki dydaktycznej. Najniższy jest on wśród studentów Wydziału Chemii (5%) oraz Kolegium Kształcenia Nauczycieli Języka Angielskiego (6%) oraz wydziału Fizyki (8%). Najwyższy odsetek studentów korzystających głównie z BUW odnotowano wśród studentów, Instytutu Kultury Polskiej (89%), studentów Międzywydziałowych Studiów Wschodniosłowiańskich (87%) oraz Instytutu Badań Interdyscyplinarnych Artes Liberales (86%) (por. aneks tabela 5.1.2.).

O ile BUW dla dużej części dla studentów jest główną biblioteką, to należy podkreślić, że **biblioteki jednostkowe rzadko pełnią rolę głównych bibliotek dla studentów innych jednostek**. Biblioteki Wydziału Geografii, Wydziału Orientalistycznego, Instytutu Informacji Naukowej i Studiów Bibliologicznych, Instytutu Etnologii i Antropologii Kulturowej, Instytutu Historii Sztuki oraz Instytutu Sławistyki Zachodniej i Południowej zostały wybrane jako główne biblioteki wyłącznie przez studentów tychże jednostek. Biblioteką, z której korzystają najczęściej studenci innych jednostek, jest biblioteka Ośrodka Studiów Amerykańskich (21% studentów spoza jednostki) (por. aneks tabela 5.1.3.). Niewielkie odsetki studentów z innych jednostek wskazujących poszczególne biblioteki jako swoją główną bibliotekę może świadczyć z jednej strony o ich dopasowaniu głównie do potrzeb danej jednostki, z drugiej jednak strony może być wynikiem trudności (głównie przy wypożyczaniu) na jakie może natrafić student korzystając z biblioteki innych jednostek.

5.2.Częstotliwość korzystania z BUW

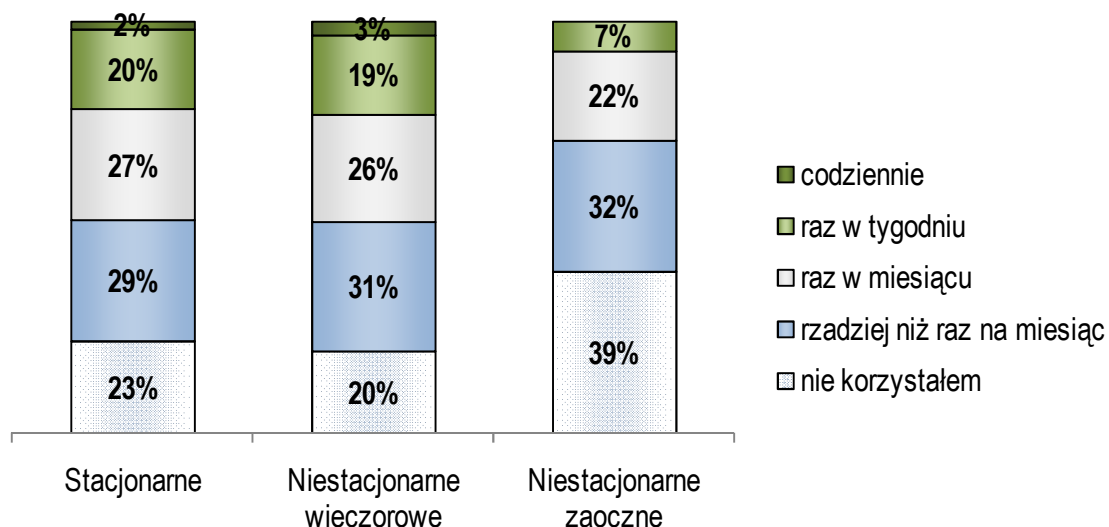
Pierwszą interesującą nas kwestią w przypadku BUW była częstotliwość korzystania z biblioteki. Spośród wszystkich badanych 45% korzystało z BUW w semestrze letnim przynajmniej raz w miesiącu. Osoby korzystające z biblioteki przynajmniej raz w tygodniu stanowią 19% ogółu badanych. Jak należało się spodziewać, osoby, które wybrały BUW jako swoją główną bibliotekę deklarują, iż korzystają z niej znacznie częściej niż pozostali badani. Blisko dwie trzecie z nich korzysta z BUW przynajmniej raz w miesiącu, a blisko jedna trzecia przynajmniej raz w tygodniu.

Rysunek 5.2.1 Rozkłady częstości odpowiedzi na pytanie, jak często korzystasz z BUW w grupie badanych, którzy uznali BUW za swoją główną bibliotekę i wśród badanych, którzy jako swoją główną bibliotekę wskazali jedną z bibliotek wydziałowych.

Spośród wyróżnionych grup studentów **zdecydowanie najrzadziej z BUW korzystają studenci studiów niestacjonarnych zaocznych**. Ponad 70% z nich korzystało w semestrze letnim z BUW rzadziej niż raz na miesiąc lub w ogóle. W pozostałych grupach wyróżnionych ze względu na tryb studiów odsetek ten wynosił nieco ponad 50%.

Rysunek 5.2.2 Rozkłady częstości odpowiedzi na pytanie, jak często korzystasz z BUW wg trybu studiów

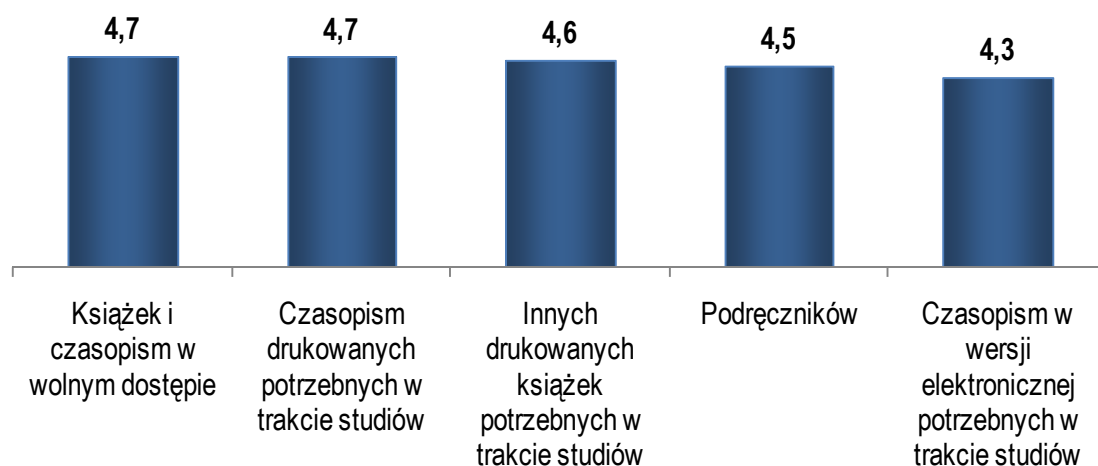

Na tle wszystkich użytkowników BUW wyróżniają się także osoby szczególnie aktywne naukowo – które opublikowały recenzowany artykuł naukowy, otrzymywały stypendium naukowe spoza UW albo brały udział w pracach koła naukowego, studenci z najwyższymi średnimi ocen. Osoby należące do tej grupy znacznie częściej niż pozostali badani korzystali z BUW. Wśród studentów z najniższymi średnimi ocen (poniżej 3,5) odsetek osób korzystających z Biblioteki Uniwersyteckiej przynajmniej raz w tygodniu wynosi niewiele ponad 15%, a w grupie studentów z najwyższymi ocenami jest on dwukrotnie większy. **Z BUW w największym stopniu korzystają osoby najbardziej zaangażowane w studiowanie** (por. aneks tabele 5.2.1-5).

5.3. Dostępność materiałów i oceny funkcjonowania BUW

Z punktu widzenia studentów podstawowym zadaniem biblioteki jest zapewnienie dostępu do materiałów (książek i czasopism) niezbędnych w trakcie studiów.

Rysunek 5.3.1 Oceny* BUW pod względem dostępności różnego typu materiałów potrzebnych w czasie studiów

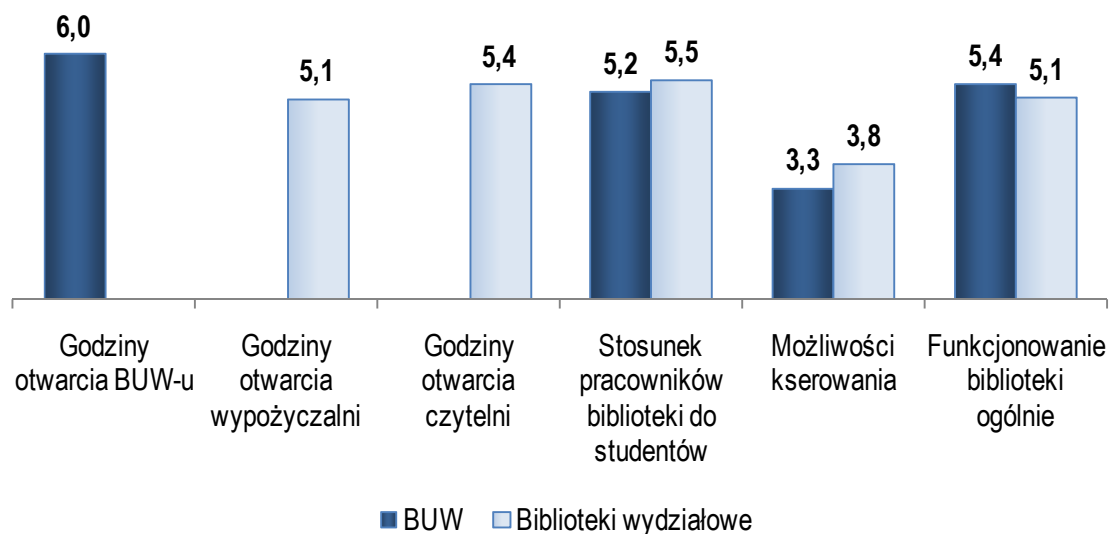

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Oceny dostępności poszczególnych typów materiałów potrzebnych w trakcie studiów są raczej pozytywne. Najwyżej oceniana jest dostępność czasopism drukowanych oraz książek i czasopism w wolnym dostępie (średnia ocen – 4,7). Gorzej oceniana była dostępność czasopism w formie elektronicznej (4,3). Oceny BUW są wyższe, z wyjątkiem oceny dostępności książek i czasopism w wolnym dostępie, w grupie osób, które nie uznały jej za swoją główną bibliotekę. Ponadto oceny dostępności podręczników i innych drukowanych książek oraz czasopism drukowanych potrzebnych w trakcie studiów są nieco wyższe dla bibliotek wydziałowych niż BUW. Jedynym przypadkiem, gdy BUW ma wyższe oceny niż biblioteki wydziałowe, jest dostępność książek innych niż podręczniki.

Biblioteka nie pełni jedynie roli magazynu z książkami i czasopismami. Musi także tworzyć odpowiednie warunki do nauki i pracy. **Biblioteka Uniwersytecka jest postrzegana przez badanych jako dogodne miejsce do nauki.** Średnie ocen niemal wszystkich aspektów funkcjonowania BUW znajdują się znacznie powyżej środka skali. Respondenci wysoko oceniają funkcjonowanie Biblioteki ogólnie – średnia ocen wynosi 5,4. Szczególnie wysoko zostały ocenione warunki lokalowe w Bibliotece Uniwersyteckiej, godziny otwarcia biblioteki a także komfort pracy (średnie ocen odpowiednio 6,2 , 6,0, 5,7). W wypadku dostępu do komputerów i Internetu w bibliotece oceny są również pozytywne, choć nieco niższe (średnie ocen 5,0 i 5,1).

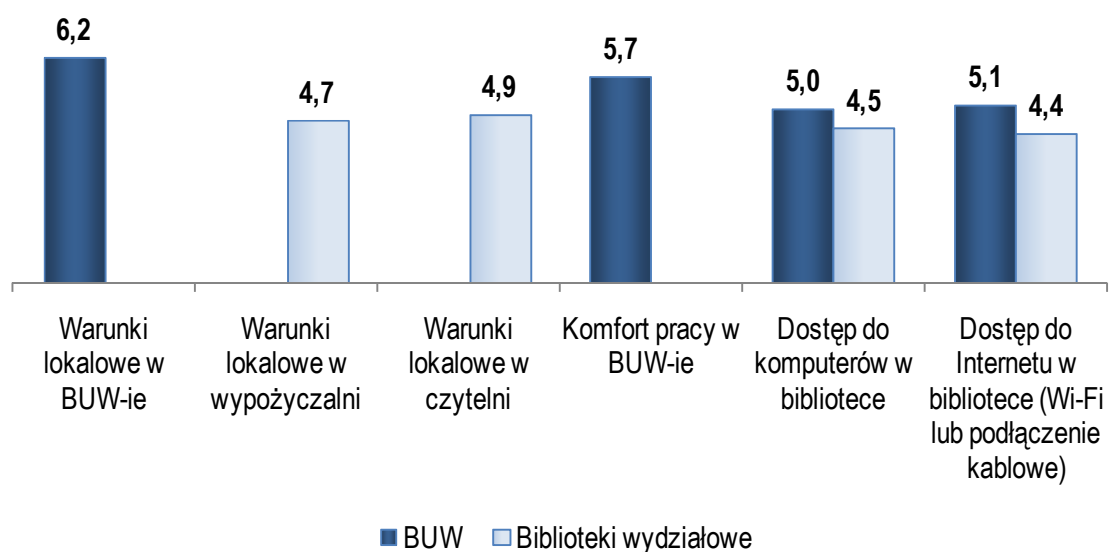
Rysunek 5.3.2 Oceny* poszczególnych aspektów funkcjonowania BUW i bibliotek wydziałowych

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Pod względem infrastruktury – warunków lokalowych oraz dostępu do komputerów i internetu Biblioteka Uniwersytecka oceniana jest lepiej niż ogół bibliotek wydziałowych. Także godziny pracy BUW bardziej odpowiadają badanym niż godziny otwarcia ich bibliotek wydziałowych. **Spośród wszystkich bibliotek wydziałowych jedynie biblioteki wydziałowych tylko Biblioteka Wydziału Biologii jest lepiej oceniana od BUW pod względem warunków lokalowych.**

Rysunek 5.3.3 Oceny* elementów infrastruktury BUW i bibliotek wydziałowych

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Jak pokazały szczegółowe analizy dla studentów korzystających z bibliotek znacznym problemem jest jedynie wykonywanie kserokopii udostępnianych materiałów (por. aneksy, tabele 5.3.1-2). Zarówno w przypadku BUW, jak i ogółu bibliotek wydziałowych możliwość kserowania jest oceniana zdecydowanie najgorzej w stosunku do wszystkich badanych aspektów funkcjonowania bibliotek.

Badani oceniali także sprawność obsługi przy wypożyczaniu książek w BUW, posługując się skalą od -3 do 3, gdzie -3 oznacza ocenę bardzo złą, a 3 ocenę bardzo dobrą. Blisko 80% odpowiedzi na pytanie o ocenę sprawności obsługi przy wypożyczaniu książek stanowiły oceny pozytywne, w tym 22% bardzo dobrze, a średnia ocen wynosi 1,5.

Przeanalizowaliśmy związek ocen poszczególnych aspektów funkcjonowania BUW z ogólną oceną funkcjonowania Biblioteki. Widoczna jest pozytywna zależność oceny ogólnej działania biblioteki z ocenami wszystkich omawianych powyżej aspektów jej funkcjonowania. Odpowiedzi na pytania dotyczące działalności BUW pozwalają w znacznej mierze wyjaśnić ogólną ocenę (współczynnik R^2 wynosi 0,68). Największe znaczenie dla wyjaśnienia ogólnej oceny mają w równym stopniu oceny komfortu pracy w BUW oraz stosunku pracowników Biblioteki do studentów, a w następnej kolejności oceny sprawności przy wypożyczaniu książek.

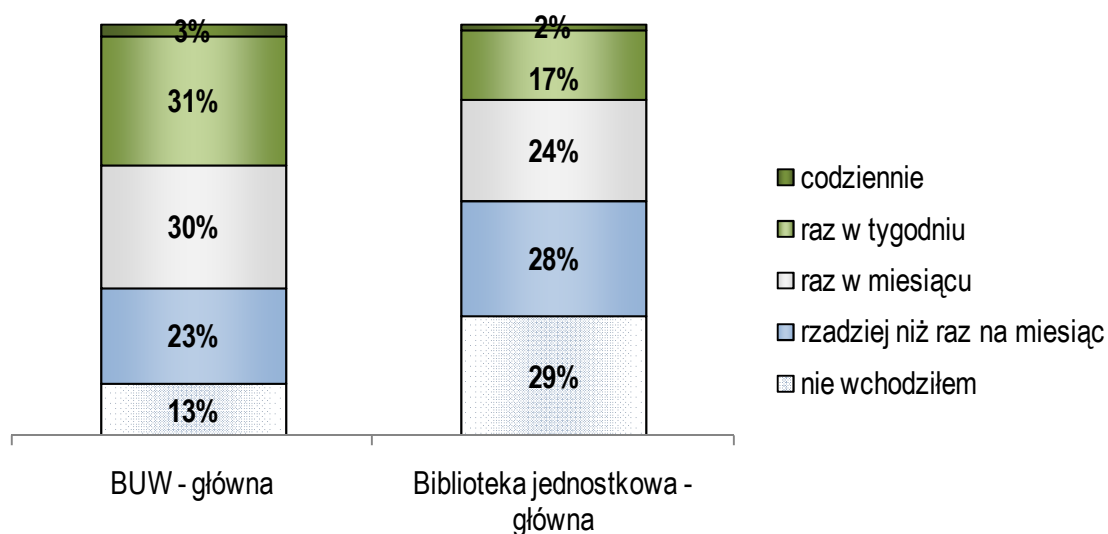
Oceny dostępności wszystkich typów materiałów potrzebnych w czasie studiów, a także poszczególnych aspektów funkcjonowania biblioteki nie są powiązane z częstotliwością korzystania z Biblioteki Uniwersyteckiej, ani z faktem wskazania BUW jako biblioteki, z zasobów badany głównie korzysta. **Badani, którzy nie wskazali BUW jako swojej głównej biblioteki oceniają BUW podobnie jak osoby, dla których BUW jest główną biblioteką.** Fakt, iż korzystają głównie z zasobów biblioteki wydziałowej nie wynika zatem z oceny działania BUW (por. aneksy, tabele 5.3.3-16).

Oceny zasobów, jak i funkcjonowania BUW wśród studentów bardziej aktywnych naukowo – publikujących teksty, należących do kół naukowych, otrzymujących stypendia naukowe z UW jak i spoza uczelni – z reguły nie różnią się znacznie od ocen pozostałych badanych. Podobnie ocena dostępności książek i czasopism i działania Biblioteki nie różni się istotnie w grupach studentów wyznaczonych ze względu na tryb, czy rodzaj studiów.

5.4. Strona BUW i katalog on-line

Obecnie można korzystać z usług BUW w dużej mierze za pośrednictwem Internetu. W kwestionariuszu znalazły się pytania dotyczące działania strony internetowej biblioteki oraz katalogu on-line.

Rysunek 5.4.1 Rozkład częstości odpowiedzi na pytanie o częstotliwość odwiedzania strony BUW w grupie badanych, którzy uznali BUW za swoją główną bibliotekę i wśród badanych, którzy jako swoją główną bibliotekę wskazali jedną z bibliotek wydziałowych.

Nieco ponad połowa badanych odwiedzała w semestrze letnim stronę internetową BUW przynajmniej raz w miesiącu. Do grona częstych użytkowników strony BUW – odwiedzających ją przynajmniej raz w tygodniu - można zaliczyć jedną czwartą badanych. Analogiczne odsetki są oczywiście wyższe wśród osób, które wskazały BUW jako swoją główną bibliotekę – niemal dwie trzecie z nich korzysta ze strony BUW przynajmniej raz w miesiącu, a jedna trzecia przynajmniej raz w tygodniu.

Częstość wchodzenia na stronę BUW powiązana jest z częstością korzystania z Biblioteki, mianowicie osoby częściej korzystające z Biblioteki częściej również odwiedzały jej stronę internetową. Internet jest zatem tylko uzupełnieniem „tradycyjnych” form działalności Biblioteki. BUW (por. aneks tabela 5.4.1.).

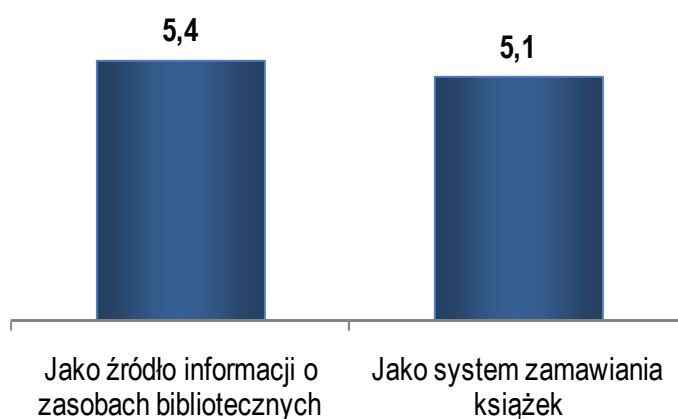
Częstotliwość odwiedzania strony BUW, podobnie jak w przypadku korzystania z biblioteki, jest znacznie niższa wśród studentów studiów niestacjonarnych zaocznych niż wśród studentów pozostałych trybów oraz wyższa wśród osób aktywnych naukowo –

tj. otrzymujących stypendia, należących do kół naukowych, publikujących teksty naukowe (por. aneks tabele 5.4.2-5).

Oceny zawartości strony internetowej BUW są zdecydowanie pozytywne. Tylko niecałe 7% badanych oceniło negatywnie użyteczność informacji zawartych na stronie BUW, oceny pozytywne stanowią 70% odpowiedzi.

Katalog on-line może pełnić kilka funkcji. Z jednej strony może być źródłem informacji na temat zasobów biblioteki, zaś z drugiej stanowi kluczowy element systemu wypożyczania książek. Oceny katalogu on-line zarówno jako źródła informacji o zasobach bibliotecznych oraz jako systemu zamawiania książek są dosyć wysokie – średnie ocen wynoszą odpowiednio: 5,4 i 5,1.

Rysunek 5.4.2 Oceny* katalogu on-line

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Poziom ocen katalogu on-line jest powiązany z częstotliwością odwiedzania strony internetowej BUW. Studenci, którzy wyżej oceniają katalog on-line zarówno jako źródło informacji o zasobach bibliotecznych, jak i jako system zamawiania książek częściej korzystają ze strony internetowej BUW (por. aneks tabele 5.4.6-7).

Oceny działania katalogu on-line powiązane są także z ogólną oceną funkcjonowania BUW oraz oceną obsługi przy wypożyczaniu. Im wyższe są oceny katalogu on-line, tym wyższe są oceny ogólnego funkcjonowania BUW oraz obsługi przy pożyczaniu książek. (por. aneks tabele 5.4.8-11).

6. Mobilność studentów

Pojęcie mobilności studentów obejmuje szereg zagadnień, w których wspólną płaszczyzną jest to, że dotyczą one zmiany miejsca studiowania²⁴. Zmiany miejsca studiowania mogą mieć różnorodny charakter; mogą być one dłuższe lub krótsze, mogą to być przesunięcia bliższe lub dalsze w sensie przestrzennym lub w sensie zmiany jednostek dydaktycznych, w których student zdobywa wykształcenie. Niezależnie od tego jaki charakter mają zmiany miejsca studiowania uważa się je – zwykle – za pożądane. Wśród wielu pozytywnych funkcji mobilności studenckiej wskazuje się najczęściej dwie: po pierwsze, podkreśla się znaczenie mobilności dla możliwości wszechstronnego rozwoju studenta. I tak możliwości uczestnictwa w wymianie studenckiej, w szczególności wyjazdy na stypendia dają nie tylko możliwość pogłębiania wiedzy naukowej często pod kierunkiem światowej klasy specjalistów, lecz także dostarczają innych korzyści np.: takich jak kształtowanie kompetencji językowych, czy budowanie nowych relacji towarzyskich często wykorzystywanych na dalszych etapach życia. Ponadto możliwość zmiany miejsca studiowania (kierunku studiów) to czynnik niwelujący potencjalne nietrafne wybory młodych zdolnych ludzi na etapie wyboru kierunku kształcenia. Otwartość struktury kształcenia w takim wypadku staje się zatem specyficznym „wentylem bezpieczeństwa” z punktu widzenia studenta, czyli jest swoistym mechanizmem uniemożliwiającym marnotrawienie zasobów jakim bez wątpienia są zdolności młodych ludzi podejmujących studia z punktu widzenia społecznego. Drugą niezwykle ważną funkcją mobilności studentów jest jej dynamizujący wpływ na środowisko akademickie. W tym przypadku chodzi przede wszystkim o to, że student staje się pasem transmisyjnym ułatwiającym wymianę doświadczeń między poszczególnymi uczelniami (wydziałami) w dziedzinie rozwiązań z zakresu dydaktyki, organizacji życia akademickiego, i wielu innych aspektach życia uczelni.

Doniosłość znaczenia możliwości zmiany kierunku studiów w trakcie kształcenia jest związana także z przeobrażeniami rynku pracy. Narastające procesy globalnej wymiany

²⁴ Pojęcie mobilności wiąże się z procesem zmiany ułożenia w przestrzeni. Przykładowo przez mobilność przestrzenną rozumiemy zmianę miejsca zamieszkania lub pobytu (por. GUS, Duży Rocznik Statystyczny 2006, Warszawa 2007), z kolei przez mobilność społeczną rozumie się zmianę pozycji społecznej, czyli położenia w układzie społecznym (zob. P.A. Sorokin, Social Mobility, New York 1927, M. Pohoski, Ruchliwość społeczna, w Encyklopedia Socjologii, Warszawa 2000)

gospodarczej wywierają bardzo duży wpływ na lokalne rynki pracy²⁵, w szczególności powodując ich wyraźną destabilizację. Skoro procesy gospodarcze w sposób gwałtowny mogą doprowadzić do zmian popytu na pracowników o wąskich specjalizacjach, to od systemu szkolnictwa wyższego oczekuje się większej elastyczności, tak aby dostarczał on raczej na rynek pracy osoby o stosunkowo szerokim spektrum kwalifikacji, a te mogą być nabywane przez studentów jedynie wówczas, gdy formuła kształcenia na wyższych uczelniach będzie otwarta, czyli będzie umożliwiała studentom podejmowanie studiów na różnych kierunkach.

Mobilność studentów jest bardzo ważnym elementem projektów politycznych. Do pogłębienia procesów integracji wewnątrz Unii Europejskiej konieczne jest stworzenie wspólnej przestrzeni edukacyjnej, w szczególności na poziomie szkolnictwa wyższego. W deklaracji Sorbońskiej zwraca się uwagę na dużą rolę Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego „jako klucza do zwiększenia mobilności i zatrudnialności obywateli oraz ogólnego rozwoju kontynentu”²⁶. Wspieranie mobilności studentów i pracowników nauki stało się jednym z kluczowych postulatów zawartych w Deklaracji Bolońskiej dokumentu kształtującego kierunki zmian w systemie szkolnictwa wyższego w Europie, której sygnatariuszem jest również Polska²⁷. Obecnie - w rezultacie wdrażania tego projektu - student spotyka się z całą gamą udogodnień umożliwiających podejmowanie studiów w innych miejscach niż tylko macierzysta jednostka dydaktyczna, służą temu celowi m.in. programy wymiany studenckiej, wielostopniowa struktura kształcenia, możliwości jednoczesnego kształcenia na dwóch kierunkach, czy w końcu, jak na naszej uczelni, oferta zajęć dostępnych dla studentów z innych jednostek. I faktycznie studenci chętnie korzystają z tych możliwości. Przykładowo dane informujące o uczestnictwie studentów naszej uczelni w programie Erasmus ukazują dynamiczny wzrost liczby wyjazdów. O ile w roku akademickim 2000/2001 liczba studentów, którzy uczestniczyli w programie wyniosła 304, to w roku akademickim 2006/2007 była ponad trzykrotnie większa²⁸.

W tegorocznym badaniu ankieta zawierała jedynie kilka pytań, które w naszym przekonaniu pozwalają scharakteryzować różne aspekty mobilności studenckiej. W tym miejscu warto jednak zastrzec, że uzyskane w badaniu wskaźniki charakteryzujące poziom

²⁵ Por. J.E.Stiglitz, Globalizacja, Warszawa 2007

²⁶ Deklaracja Bolońska. Szkolnictwo wyższe w Europie, Bolonia 1999

²⁷ Por. Deklaracja Bolońska. Szkolnictwo wyższe w Europie, j.w.

²⁸ Sprawozdanie roczne Rektora Uniwersytetu Warszawskiego za rok 2007, Warszawa 2008

mobilności należy traktować jako orientacyjne. Można bowiem przypuszczać, że czynniki selekcji, które decydowały o składzie badanej zbiorowości pozostają w związkach z mobilnością studentów²⁹. Niemniej badanie dostarcza wielu interesujących informacji o poziomie mobilności studenckiej i jej konsekwencjach. Zastrzec trzeba, że większość omawianych tutaj wskaźników charakteryzuje raczej warunki kształtujące mobilność studentów na poziomie jednostek dydaktycznych, niż warunki ogólnouniwersyteckie. Z tego powodu w poniższych analizach odnoszących się do poziomu ogólnouniwersyteckiego skoncentrowaliśmy uwagę jedynie na wybranych cechach badanych.

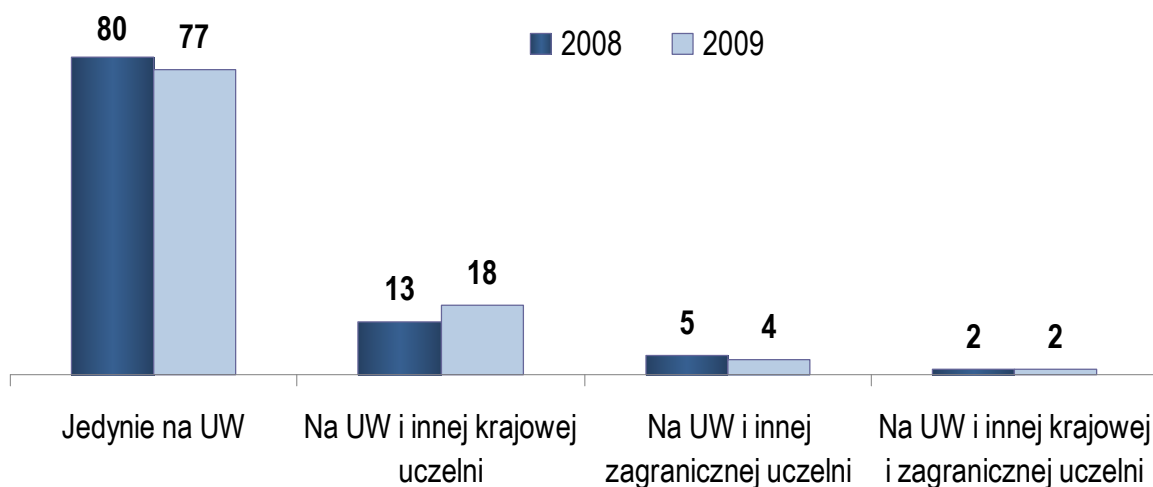
6.1. Mobilność międzyuczelniana

Omówienie mobilności studentów rozpocząć należy od scharakteryzowania mobilności międzyuczelnianej. Mobilność międzyuczelniana studentów jest kształtowana przez szereg czynników. Ogólnie biorąc można wyodrębnić trzy główne uwarunkowania decydujące o zmianie uczelni przez studentów. Pierwsze to fakt wdrażania w Polsce trzystopniowego modelu kształcenia w szkolnictwie wyższym. Powstało szereg uczelni, zwykle prywatnych, oferujących kształcenie na I stopniu studiów, po zakończeniu edukacji w tego typu placówkach część studentów chcąc uzupełnić kwalifikacje podejmuje studia na studiach magisterskich uzupełniających. Drugi czynnik wpływający na poziom międzyuczelnianej mobilności studentów to proces upowszechniania wymiany studenckiej, w szczególności wymiany międzynarodowej. I w końcu trzecie uwarunkowanie to indywidualne decyzje studenta odnośnie zmiany uczelni, na której się kształci.

Jak powiedziano na wstępie niniejszego raportu, zdecydowana większość osób, które wzięły udział w badaniu kształtowała swoje doświadczenia akademickie jedynie na Uniwersytecie Warszawskim. Jak wynika z poniższego wykresu w I i II edycji badania uzyskano bardzo zbliżone wyniki.

29 Ponadto ocena poziomu mobilności studentów winna opierać się na innych materiałach niż badanie ankietowe, którego celem było zebranie informacji opiniach. Takim materiałami są dane zastane np. rejestry prowadzone przez poszczególne biura uniwersyteckie lub jednostki dydaktyczne.

Rysunek 6.1. Udział studentów wg doświadczeń w kształceniu z różnych typów uczelni w dwóch edycjach badania.

Biorąc pod uwagę niewielką liczebność grupy studentów mających doświadczenia zarówno z krajowych, jak i zagranicznych uczelni w dalszych analizach scharakteryzowano jedynie trzy grupy studentów; immobilnych – mających doświadczenia akademickie jedynie z UW oraz dwie grupy mobilnych tj. tych mających doświadczenia z innych krajowych uczelni i z innych zagranicznych.

Analizy uwidaczniają to, że wśród studentów poszczególnych rodzajów mamy do czynienia z wyraźnie różnym zakresem mobilności (aneks - tablica 6.1.1). I tak wśród studentów studiów jednolitych magisterskich obserwujemy najwyższy udział takich osób, które kształtowały swoje doświadczenia akademickie na zagranicznych uczelniach – 9%. Z kolei wśród studentów I stopnia odnotowujemy najwyższy udział takich, którzy kształcili się jedynie na UW – 87%. Zaś wśród studentów II stopnia ponad połowę stanowią osoby, które kształciły się na innych krajowych uczelniach – 51%. Ponadto wyniki analizy (aneks – tablica 6.1.2) pokazują, że wzrasta udział studentów mających doświadczenia z innych uczelni na studiach magisterskich uzupełniających; o ile w ubiegłym roku udział osób mających doświadczenia z innych krajowych uczelni wśród studentów kształcących się na II stopniu wyniósł 43 %, to bieżącym badaniu jest on wyższy o 12 punktów procentowych. Jest to głównie wynik napływu do naszej uczelni osób, które ukończyły studia I stopnia w innych, często prywatnych uczelniach.

Studenci mający doświadczenie z innych krajowych uczelni znacznie częściej są reprezentowani wśród osób kształcących się w trybie niestacjonarnym-zaocznym niż w wśród

studentów pozostałych trybów (por. aneks tablica 6.1.3). Wynik ten nasuwa przypuszczenie, że napływ studentów z innych krajowych uczelni po uzyskaniu dyplomu licencjata charakteryzuje się tym, że studenci tacy wybierają przede wszystkim tryb studiów niestacjonarnych-zaocznych. Szczegółowe analizy faktycznie potwierdzają to przypuszczenie (por. aneks tablica 6.1.4). Oczywiście **duży napływ na studia II stopnia, prowadzone w trybie niestacjonarnym-zaocznym, osób z innych uczelni jest dla uniwersytetu poważnym wyzwaniem**. Pojawiają się bowiem kwestia zróżnicowanego poziomu wiedzy nowo przyjętych studentów, **to z kolei wiąże się bezpośrednio z przygotowaniem odpowiedniej oferty dydaktycznej, realizacją treści programowych i utrzymania wysokiego poziomu zajęć**.

Wyniki analizy ukazują także i to, że najczęściej doświadczenia z innych zagranicznych uczelni, będące zapewne pokłosiem uczestnictwa w międzynarodowych programach wymiany studentów, mają osoby kształcące się na studiach stacjonarnych.

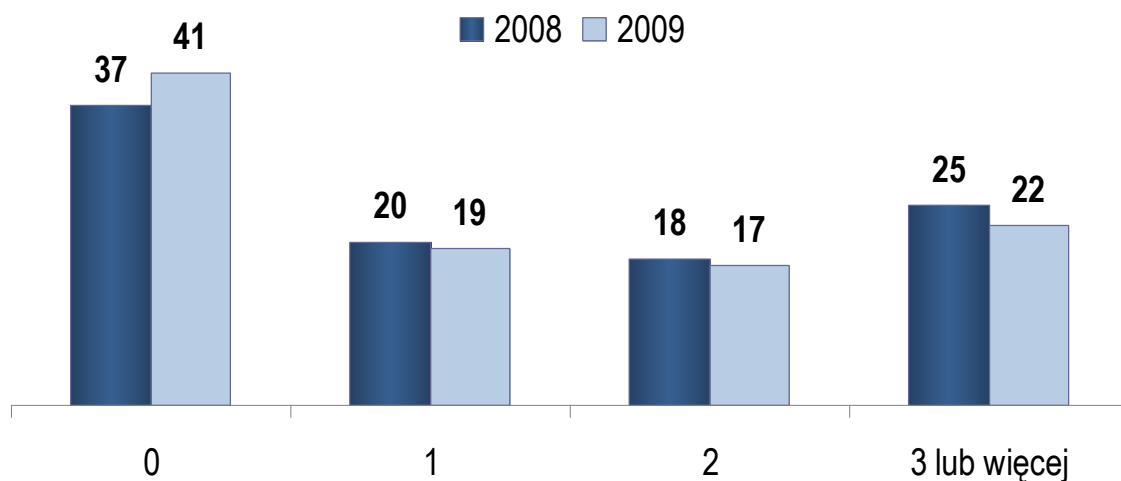
Ważnym ustaleniem płynącym z naszych badań jest to, że **studenci mający doświadczenia z innych zagranicznych uczelni**, a więc w przede wszystkim ci, którzy uczestniczą w międzynarodowych programach wymiany studenckiej **mają ponad przeciętne osiągnięcia w nauce**. Okazuje się bowiem, że wśród studentów mających doświadczenia z innych zagranicznych uczelni 31 % pobiera stypendium naukowe, wówczas gdy wśród studentów mających doświadczenia jedynie z UW lub mających doświadczenia z innych krajowych uczelni udział takich osób jest dwukrotnie niższy. Oznacza to, że dla wielu studentów celem uczestnictwa w programach międzynarodowej wymiany jest poza chęcią poznania innej kultury, podniesienia kompetencji językowych, także chęć kształcenia i rozwoju intelektualnego.

6.2. Mobilność wewnątrzuczelniana

W tegorocznej ankiecie znalazły się zaledwie dwa pytania dotyczące aspektów mobilności wewnątrzuczelnianej studentów, dotyczyły one liczby zajęć zrealizowanych poza własną jednostką dydaktyczną oraz liczby zajęć, na które studentowi nie udało się zapisać. Na podstawie tych pytań można zatem jedynie ocenić w sposób przybliżony rozmiary mobilności wewnątrzuczelnianej – rozumianej jako uczestnictwo w zajęciach poza macierzystą jednostką dydaktyczną oraz ukazać jej uwarunkowania. Z drugiej strony można pobieżnie scharakteryzować poziom trudności przy zapisie na zajęcia.

W świetle deklaracji respondentów okazuje się, że **wyraźna większość studentów naszej uczelni korzysta z oferty zajęć przygotowywanej w innych jednostkach.**

Rysunek 6.2. Udział studentów wg uczestnictwa w zajęciach poza jednostką dydaktyczną w dwóch edycjach badania

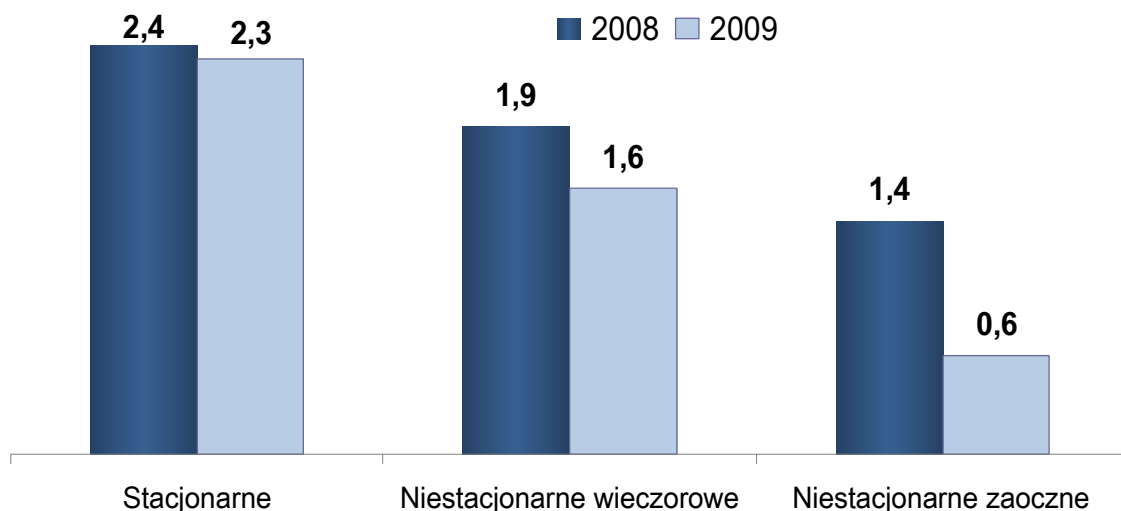
Jak wynika z powyższego wykresu w ubiegłorocznym badaniu uzyskano bardzo zbliżone wyniki – w tym kontekście należy zwrócić uwagę na to, że około $\frac{1}{4}$ studentów naszej uczelni w trakcie roku akademickiego bierze udział w przynajmniej trzech zajęciach poza macierzystą jednostką dydaktyczną.

Charakteryzując uczestnictwo studentów w zajęciach poza jednostkami macierzystymi należy zwrócić uwagę na uwarunkowania tego zjawiska. Szczegółowe analizy pokazują, że występuje wyraźna zależność między trybem studiów a liczbą zajęć zrealizowanych poza własną jednostką dydaktyczną. Wśród studentów studiów stacjonarnych 70% badanych stwierdziło, że w ubiegłym roku akademickim uczestniczyło w zajęciach poza jednostką macierzystą, zaś blisko co trzeci utrzymywał, że brał udział przynajmniej w trzech zajęciach; wśród studentów niestacjonarnych-wieczorowych 56% brała udział w zajęciach poza macierzystą jednostką, zaś 16% deklarowało, że brało udział w przynajmniej trzech takich zajęciach. I w końcu wśród osób kształcących się na studiach niestacjonarnych zaocznych analogiczne wyniki ukształtowały się na poziomie 19% i 6 % (por. aneks - tabela 6.2.1).

Porównując wyniki dwóch edycji ankiet okazuje się, że poza potwierdzeniem prawidłowości występującej między trybem studiów a uczestnictwem w zajęciach poza

macierzystą jednostką dydaktyczną, odnotowujemy także spadek uczestnictwa w takich zajęciach wśród studentów niestacjonarnych. W szczególności jest on wyraźny wśród osób kształcących się w trybie zaocznym.

Rysunek 6.3. Przeciętna liczba zajęć zrealizowanych poza jednostką wg trybu studiów w obu edycjach badania.

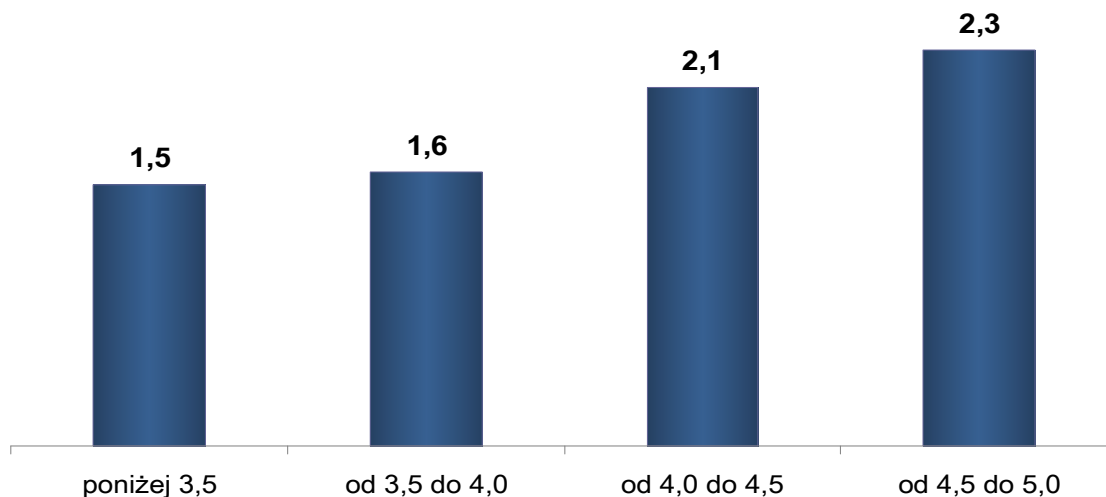
Wynik ten budzi pewien niepokój, bowiem może dziać się tak, że to studenci studiów zaocznych w sposób systematyczny mogą być pozbawiani możliwości kształcenia poza własną jednostką dydaktyczną. Choć z drugiej strony może być tak, że studenci trybu zaocznego w dużo mniejszym stopniu są zainteresowani uczestnictwem w zajęciach poza jednostką dydaktyczną – często są to osoby wykonujące czynności zawodowe, i samo uczestnictwo w kursach własnej jednostki jest dla nich bardzo dużym obciążeniem.

Innym uwarunkowaniem mobilności wewnątrzuczelnianej, choć powiązanym z trybem studiów, jest rodzaj studiów. Okazuje się, że najrzadziej z zajęć poza macierzystą jednostką korzystają studenci II stopnia studiów. W tej grupie średnia liczba zajęć zrealizowanych poza macierzystą jednostką w roku akademickim wynosi zaledwie 0,8 zajęć, wówczas gdy wśród osób kształcących się na studiach I stopnia lub jednolitych magisterskich analogiczne wskaźniki są ponad dwukrotnie wyższe (szczegółowe dane zawiera tabela 6.2.2 w aneksie).

Kolejnym uwarunkowaniem uczestnictwa w zajęciach poza własną jednostką dydaktyczną okazuje się rok studiów. Z analizy wynika, że studenci niższych roczników chętniej niż osoby kończące studia uczestniczą w zajęciach oferowanych przez inne jednostki dydaktyczne, najczęściej korzystają z takich zajęć studenci II roku (por. aneks - tabela 6.2.3).

Ubiegłoroczne wyniki badań wskazywały, że **studenci osiągający lepsze wyniki w nauce częściej biorą udział w zajęciach poza macierzystą jednostką dydaktyczną.** W tegorocznej edycji uzyskano potwierdzenie tej prawidłowości.

Rysunek 6.4. Przeciętna liczba zajęć zrealizowanych poza jednostką wg średniej liczby ocen z egzaminów

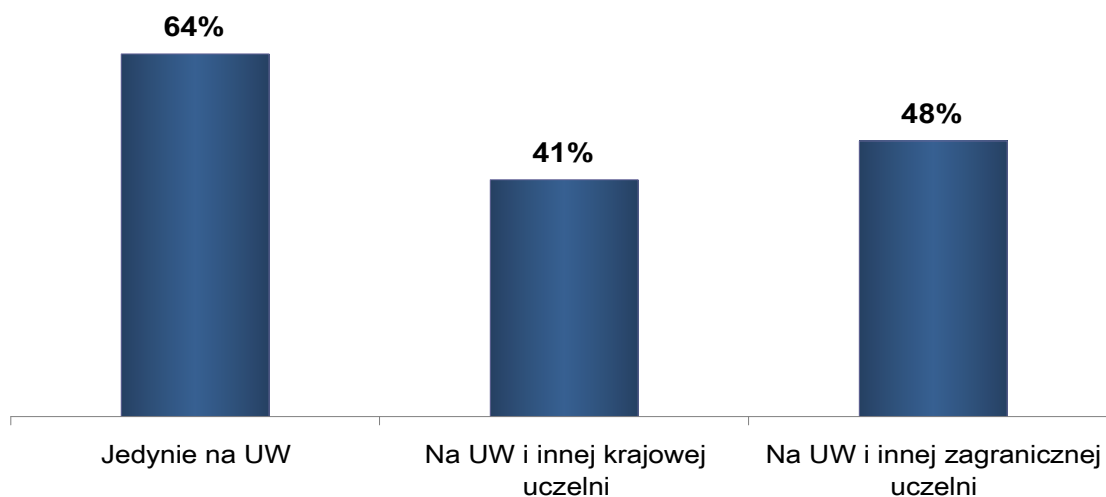
Jak wynika z powyższego wykresu studenci mający średnią ocen z egzaminów w przedziale od 4,5 do 5,0 biorą udział w blisko jednych zajęciach więcej poza jednostką dydaktyczną niż ci, których średnia ocen jest niższa od 3,5.

Powyższą prawidłowość, którą można opisać : **im lepszy student, tym w większej liczbie zajęć uczestniczył poza własną jednostką** potwierdzają wyniki także innych analiz (por. aneksy tablice 6.2.4 - 6.2.6). Otóż studenci pobierający stypendium naukowe wyraźnie częściej niż pozostali uczestniczą w zajęciach ogólnouniwersyteckich. Wyniki ukazują także to, że studenci działający w organizacjach zrzeszających studentów np. takich jak samorząd, wyraźnie częściej uczestniczą w zajęciach poza macierzystą jednostką. Warto także podkreślić stosunkowo wysoką wewnątrzuczelnianą mobilność osób niepełnosprawnych, wyniki pokazały, że osoby o orzecznym stopniu inwalidztwa nieco częściej biorą udział w zajęciach poza jednostką macierzystą niż pozostali studenci. Zatem na **naszej uczelni niepełnosprawność nie jest barierą w uczestnictwie w zajęciach poza jednostką macierzystą.**

Warto także podkreślić odnotowaną w analizach złożoną zależność między mobilnością międzyuczelnianą a wewnątrzuczelnianą. Po pierwsze okazuje się, że wśród osób mających

doświadczenia akademickie z UW stwierdza się najwyższy udział osób uczestniczących w zajęciach poza macierzystą jednostką.

Rysunek 6.5. Procent osób uczestniczących w zajęciach poza macierzystą jednostką wśród studentów o odmiennych doświadczeniach z różnych uczelni.

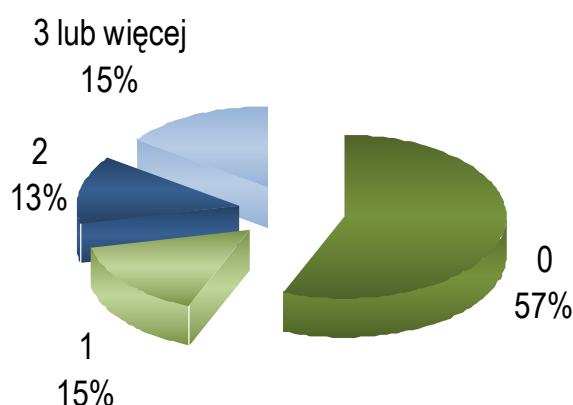
Jednak szczegółowe analizy pokazują, że grupa studentów mających doświadczenia z zagranicznych uczelni jest pod względem uczestnictwa w zajęciach poza macierzystymi jednostkami znacznie zróżnicowana. Co prawda tylko połowa z tej grupy studentów bierze udział w zajęciach poza własną jednostką, ale za to osoby biorące udział w zajęciach poza macierzystą jednostką wybierają dużą liczbę takich zajęć (por. aneks tabela 6.2.8).

Na zakończenie niniejszej części raportu krótko zostanie scharakteryzowany poziom trudności przy zapisie na zajęcia. Zeszłoroczne wyniki naszych badań pokazywały, że studenci borykają się z pewnymi problemami przy zapisach na zajęcia. Problemy miały różnorodne uwarunkowania: poczynając od niejasnych informacji o zasadach zapisów na zajęcia, kończąc na zawodności technicznej USOS-a³⁰. W tegorocznej edycji zadając pytanie studentom na temat liczby zajęć, na które nie udało się im zapisać chcieliśmy zdiagnozować skalę problemu oraz ewentualnie wskazać te grupy studentów, dla których zapis na zajęcia stanowi częsty problem.

W świetle deklaracji badanych okazuje się, że **większość studentów UW nie natrafiła na problemy przy zapisach na zajęcia w ubiegłym roku akademickim.**

³⁰ Raport z Ankiety Oceniającej Warunki Kształcenia na UW, PEJK, Warszawa 2008

Rysunek 6.6. Procent osób wg liczby zajęć, na które nie udało się zapisać w tym roku akademickim

Jak wynika z powyższego wykresu udział osób, którym nie udało się zapisać na trzy lub więcej zajęć stanowi 15 % wśród ogółu badanych. Szczegółowe analizy pokazują, że na pięć lub więcej zajęć nie udało się zapisać jedynie 5% studentów objętych badaniem.

Jakkolwiek uzyskane wyniki wskazują, że problem zapisu na zajęcia nie jest poważnym problemem dla studentów, to nasuwa się pytanie czy pewne grupy studentów natrafiają częściej niż inne na trudności przy zapisie na zajęcia. W wyniku szeregu analiz udało się wychwycić w zasadzie trzy czynniki wyraźnie różnicujące stopień trudności przy zapisie na zajęcia są to odpowiednio: rodzaj studiów i tryb studiów, oraz wielkość jednostki dydaktycznej (por. aneksy tabele 6.2.9 do 6.2.11). Na trudności przy zapisie na zajęcia natrafiali znacznie częściej studenci kształcący się na jednolitych studiach magisterskich – 55 % spośród nich deklaruje trudności przy zapisie na zajęcia, wówczas gdy wśród studentów I i II stopnia – analogiczny odsetek wyniósł - 37% . Z kolei uwzględniając w analizach tryb studiów okazuje się, że najczęściej na problemy przy zapisie natrafiają osoby kształcące się w trybie niestacjonarnym-wieczorowym – 54 % z nich deklaruje, że nie zapisało się przynajmniej na jedno zajęcia. I końcu tak jak należało przypuszczać na największe trudności przy zapisie na zajęcia natrafiają studenci kształcący się w dużych jednostkach dydaktycznych – 50 % badanych.

7. Wybrane aspekty sytuacji socjalnej studentów UW

W tegorocznej ankiecie znalazło się stosunkowo dużo pytań dotyczących ogólnie rozumianych spraw socjalnych studentów. Zamieszczenie tych pytań w ankiecie podejmującej problematykę jakości kształcenia jest uzasadnione tym, że szkoły wyższe poza swoimi głównymi zadaniami nałożonymi przez ustawodawcę jakimi są: kształcenie studentów, prowadzenie badań naukowych, kształcenie kadr naukowych, upowszechnianie osiągnięć nauki; mają także zadania o charakterze socjalnym³¹. Zakres i poziom realizacji zadań o charakterze socjalnym przez poszczególne uczelnie - m.in. obsługa systemów stypendialnych, zarządzanie akademikami, stołówkami, czy realizacja zadań związanych z ochroną zdrowia – niewątpliwie decyduje o warunkach w jakich przebiegają procesy kształcenia, tym samym przekłada się na postrzeganie jakości kształcenia wśród studentów. W naszych badaniach podjęliśmy trzy zasadnicze pola problemowe związane bezpośrednio z zadaniami socjalnymi uczelni, są to kwestie dotyczące: opieki zdrowotnej, systemów stypendialnych i sytuacji mieszkaniowej. Ponadto w ankiecie znalazły się pytania dotyczące wysokości wydatków ponoszonych przez studentów na naukę.

Oznacza to, że prezentowany w poniższej części raportu zakres tematyczny jest szeroki i znacznie zróżnicowany. Biorąc pod uwagę pionierski charakter badania tych problemów na naszej uczelni w tej części raportu zwykle pozostajemy na poziomie opisu uzyskanych wyników. Niemniej uważamy, że nawet tak prezentowane wyniki analiz mają dużą wartość poznawczą i mogą stać się cennym źródłem informacji, użytecznym przy określaniu kierunku szeregu działań związanych z socjalnymi zadaniami uniwersytetu.

7.1. Zdrowie studentów

O skali problemów zdrowotnych w populacji studentów przesądza ich struktura wieku. Krótko mówiąc przeważającą część studentów stanowią osoby młode, a więc jest to

³¹ Por. Ustawa: *Prawo o szkolnictwie wyższym* z dn.27.07.2005

zbiorowość wśród której stosunkowo rzadko występuje większość poważnych chorób³². O ile z makrostrukturalnego punktu widzenia zbiorowość studentów należy uznać za grupę, w której problemy zdrowotne występują w małej skali, to na poziomie indywidualnym problemy zdrowotne studentów mogą rodzić bardzo poważne konsekwencje.

Nawet zwykła choroba trwająca dostatecznie długo, nie mówiąc już o poważnych schorzeniach, czy niepełnosprawności zwykle oznacza dla studenta szereg komplikacji. Problemy zdrowotne mogą powodować perturbacje z terminowym zaliczeniem przedmiotów, a w konsekwencji nawet przerwanie ścieżki edukacyjnej. W innych przypadkach okazują się poważnymi utrudnieniami w relacjach interpersonalnych. Zaś w jeszcze innych wypadkach komplikacje zdrowotne oznaczają ograniczony dostęp do infrastruktury edukacyjnej. Z kolei z punktu widzenia organizacji i realizacji dydaktyki problemy zdrowotne studentów prawie zawsze oznaczają sytuację trudną, w której typowe konwencje zachowań trzeba modyfikować odpowiednio do zaistniałej sytuacji.

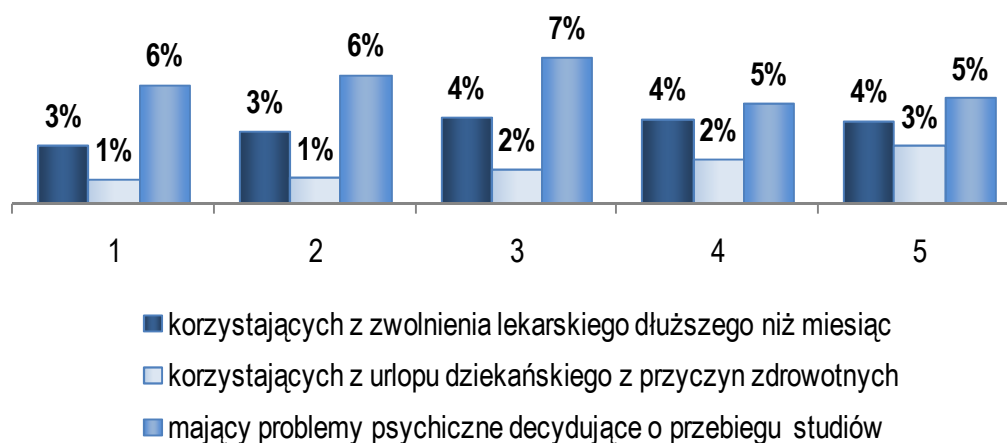
Wobec powyższego uznaliśmy, że jednym z celów naszego badania powinna być diagnoza skali problemów zdrowotnych wśród studentów. W tym celu w ankiecie zostało zamieszczonych szereg pytań o problemy zdrowotne. Biorąc pod uwagę technikę badania pytania zostały sformułowane dość ogólnie. Zastrzec jednocześnie trzeba, że wyniki należy traktować z należytą ostrożnością, bowiem pytania dotyczą kwestii bardzo drażliwych dla respondentów³³.

Wyniki analizy (dane zawarto w aneksie w tablicy 7.1.1) ukazują, że wśród studentów około 2% stanowią osoby o orzeczonym stopniu niepełnosprawności; analogiczny wynik uzyskaliśmy rok temu. Z kolei 6% badanych deklaruje, że cierpi na przewlekłą chorobę. **W badanej zbiorowości 93% studentów nie ma chronicznych problemów ze zdrowiem.** Uzupełniania obrazu problemów zdrowotnych studentów dopełniają odpowiedzi na pytania o problemy zdrowotne w trakcie studiów.

³² O tym stanie rzeczy decyduje także i to, że studentów cechują raczej style życia zawierające prozdrowotne zachowania. O roli prozdrowotnych zachowań w kształtowaniu poziomu zdrowia populacji M. Blaxter, *Health and Lifestyles*, London, New York 1995

³³ W związku z tym należy przypuszczać, że poziom problemów zdrowotnych ujawniony w badaniu jest raczej niedoszacowany.

Rysunek 7.1.1 Procent osób deklarujących, że przytrafiły się im następujące sytuacje w trakcie studiów wg roku studiów.

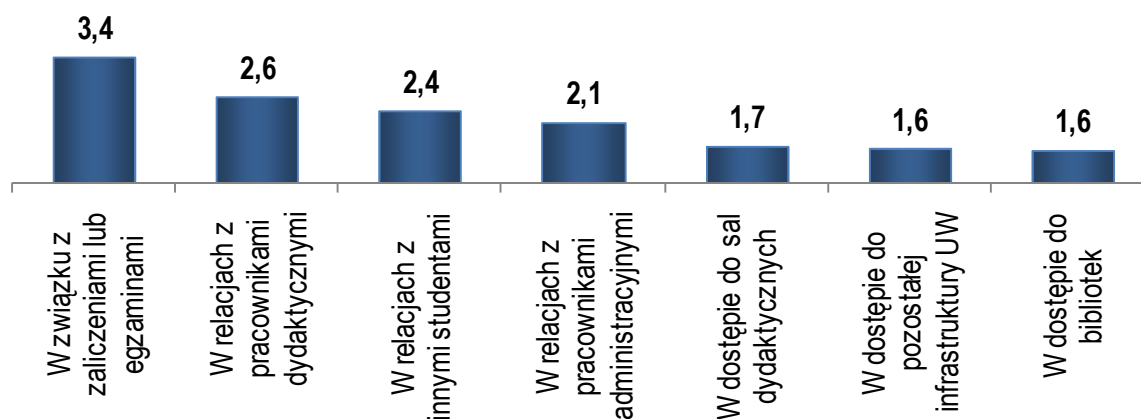
Jak należało przypuszczać wraz z upływem czasu wśród studentów kolejnych roczników odnotowujemy wzrost udziału osób, które miały różnego rodzaju problemy ze swoim zdrowiem. Zdecydowanie ważnym wnioskiem płynącym z tej analizy jest ustalenie, że około 5% badanych miało na tyle poważne problemy psychiczne, że wywarły one wpływ na przebieg ich studiów. Pomimo tego, że nie mamy informacji pozwalających określić źródła i wynikające konsekwencje z tego rodzaju problemów, to jednak sama konstatacja, że co dwudziesty student przeżywa poważne problemy psychiczne jest bardzo niepokojąca³⁴. Dodatkowe analizy ukazują, że na niekorzystne sytuacje w trakcie studiowania takie jak: przerwy w nauce, czy przeżywanie poważnych problemów psychicznych są dużo częściej narażone osoby mające systematyczne problemy ze zdrowiem (por. aneks tabela 7.1.2).

Problemy zdrowotne studentów, którym – jak pokazały analizy – towarzyszą często przerwy w nauce mogą rodzić szereg niepożądanych skutków. W celu poznania wagi tych konsekwencji, tym studentom, którzy zadeklarowali poważne problemy zdrowotne zadaliśmy

³⁴ Biorąc pod uwagę to, że pytanie o problemy psychiczne jest niezwykle drażliwe można założyć, że wielu badanych nie przyznało się do takich problemów. Dodając do tego szalone tempo życia i wszechobecny stres można ryzykować tezę, że procent studentów przeżywających trudności psychiczne jest dwu lub nawet trzykrotnie wyższy.

pytanie o to, czy w wyniku swoich komplikacji ze stanem zdrowia natrafili oni na bariery w różnych wymiarach życia akademickiego.

Rysunek 7.1.2 Ocena poziomu trudności wynikających dla studenta z problemów zdrowotnych w poszczególnych wymiarach życia akademickiego.

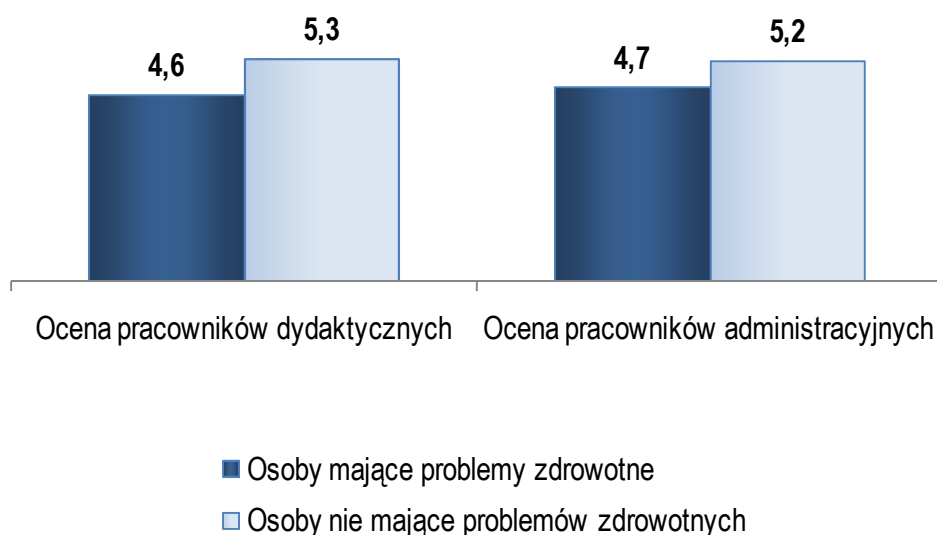
* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie nie, a 7 oznaczało zdecydowanie tak

Ogólnie biorąc powyższe dane uwiadcniają, że **oceny poziomu trudności w życiu akademickim, które są wynikiem komplikacji zdrowotnych nie są wysokie.** W świetle ocen respondentów okazuje się, że relatywnie największe trudności wynikające z problemów zdrowotnych występują w społecznym aspekcie życia uczelni. **Konsekwencjami problemów zdrowotnych studenta, które sprawiają największe trudności okazały się sprawy związane z zaliczeniami lub egzaminami.** Jak można przypuszczać sztywne, formalne rygory egzaminów i zaliczeń przesądza o dotkliwości tej kwestii dla studentów mających problemy ze stanem zdrowia. Przypuszczalnie w skrajnych wypadkach zdarzają się takie sytuacje, że komplikacje zdrowotne niweczą, w sensie formalnym (brak zaliczenia), wysiłki studenta włożone w zajęcia. Jako trudności najmniej dolegliwe badani postrzegali kwestie związane z dostępnością do infrastruktury uczelni.

Na podstawie zebranego materiału nie możemy wprost odpowiedzieć na nasuwające się pytanie dlaczego komplikacje zdrowotne studentów - w opinii badanych – w nieco większym stopniu przekładają się na relacje społeczne niż na dostęp do infrastruktury. W przypadku relacji z pracownikami uczelni możliwe są dwa podstawowe wyjaśnienia: po pierwsze, komplikacje zdrowotne ograniczają możliwość kontaktów z pracownikami; i po drugie,

stosunek pracowników do osób chorych jest niewłaściwy. W oparciu o uzyskany materiał empiryczny możemy podjąć próbę sprawdzenia drugiej hipotezy.

Rysunek 7.1.3 Oceny stosunku pracowników uczelni do studentów wśród grup studentów różniących się stanem zdrowia

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Ogólnie biorąc uzyskane wyniki pokazują, że **studenci oceniają w sposób pozytywny stosunek pracowników uczelni do studentów mających problemy ze zdrowiem**. Co więcej okazuje się, że stosunek pracowników dydaktycznych i administracyjnych uczelni do osób doświadczających komplikacji zdrowotnych jest oceniany identycznie. Porównanie uwidacznia także i to, że studenci mający problemy zdrowotne nieco niżej niż pozostali oceniają nastawienie pracowników uczelni do osób mających komplikacje zdrowotne. Jednak różnice między oboma grupami studentów nie okazały się bardzo duże. I ważniejsze w tym wypadku jest to, że nawet w podzbiorowości niżej oceniających - nastawienie pracowników - noty dalej pozostają pozytywne.

Na naszej uczelni funkcjonuje Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, którego celem jest wspieranie studentów mających problemy zdrowotne³⁵. Pojawia się zatem pytanie o to, jak wielu studentów mających chroniczne problemy zdrowotne korzysta z usług tej wyspecjalizowanej jednostki. W naszym badaniu podjęliśmy ten problem i w związku z tym pytaliśmy osoby deklarujące poważne problemy zdrowotne, czy są oni zarejestrowani

³⁵Biuro wspiera nie tylko z formalnym orzeczeniem stopnia niepełnosprawności, ale także osoby przewlekłe chore por. http://www.bon.uw.edu.pl/dla_kogo_pracujemy.html

w Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych UW, rejestracja w BON jest bowiem warunkiem korzystania z usług tej jednostki.

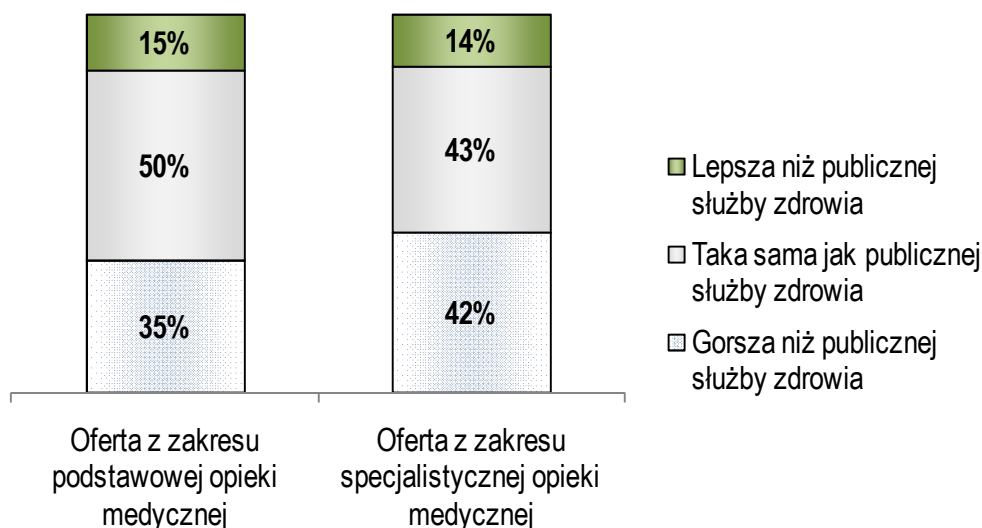
Okazuje się, że stopień ‘zarejestrowalności’ w BON jest uwarunkowany poprzez rodzaj komplikacji zdrowotnych studentów. I tak wśród osób mających orzeczony stopień niepełnosprawności zdecydowana większość – 71% jest zarejestrowana w BON, natomiast wśród studentów przewlekłe chorych i jednocześnie nie mających formalnie orzeczonego stopnia niepełnosprawności procent takich, którzy są zarejestrowani w Biurze wynosi 4% a więc jest blisko 20 krotnie niższy. Niski odsetek osób zarejestrowanych w BON-ie wśród osób cierpiących na przewlekłe choroby wyjaśnia poniekąd sposób formułowania pytania, w badaniu nie dopytywaliśmy respondentów na jaką chorobę przewlekłą cierpią. Zatem w grupie osób przewlekłe chorych są studenci, których schorzenia w nieznacznym stopniu utrudniają studiowanie i w rezultacie nie liczą oni na jakiekolwiek wsparcie BON-u.

Studentom mającym komplikacje zdrowotne i jednocześnie nie zarejestrowanym w Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych zadaliśmy pytanie o przyczyny tego stanu rzeczy. Wyniki analizy (tablica 7.1.3 w aneksie) ukazują, że podstawową przyczyną nie zarejestrowania w BON-ie jest przekonanie studentów, iż Biuro nie wspiera osób z takimi schorzeniami. Jako następny w kolejności powód jest wymieniany brak informacji o działalności Biura. Na dalszym miejscu lokuje się wstyd i obawa przed kontaktami z BON, które zapewne w pewnym stopniu są stygmatyzujące w środowisku studentów – jednak procent osób wskazujących na te przyczyny jest kilkakrotnie niższy niż procent osób wskazujących na problemy z informacją o zakresie działalności BON-u. Nieliczni badani wymieniali jako przyczynę nie zarejestrowania w BON-ie nieodpowiednią obsługę.

Wśród pytań dotyczących zdrowia studentów znalazły się także dwa pytania o ocenę akademickiej służby zdrowia pod względem jakości świadczonych usług z zakresu podstawowej oraz specjalistycznej opieki medycznej w porównaniu do nieakademickiej publicznej służby zdrowia. Omówienie tych wyników badania należy rozpocząć od stwierdzenia, że zdecydowana większość studentów (około $\frac{3}{4}$) nie była w stanie dokonać tej oceny, z prozaicznego powodu bowiem z niej nigdy nie korzystała. Z kolei osoby udzielające odpowiedzi na pytania o ofertę akademickiej służby zdrowia nie mają o niej dobrego zdania. Co prawda większość studentów oceniając oferty akademickiej służby zdrowia uznaje, że jest ona na identycznym poziomie jak publiczna, nieakademicka służba

zdrowia³⁶. To jednak porównanie odsetków osób oceniających ją gorzej i lepiej nie pozostawia złudzeń – **studenci niezbyt dobrze oceniają akademicką służbę zdrowia**. W szczególności nisko oceniana jest oferta specjalistyczna.

Rysunek 7.1.4 – Ocena ofert akademickiej służby zdrowia w porównaniu do publicznej, nieakademickiej służby zdrowia.

Przyczyny tego stanu rzeczy zostały objaśnione przez badanych w odpowiedziach na pytania otwarte. Omówienie tych wyników należy rozpocząć od tego że wielu studentów wyraziło zdziwienie, że funkcjonuje coś takiego jak akademicka służba zdrowia. Badani wprost mówili o tym, że brakuje informacji o akademickiej służbie zdrowia przykładowe stwierdzenia to: „zbyt mało informacji na temat opieki zdrowotnej”. W rzeczywistości informacje o tym, że funkcjonuje akademicka służba zdrowia są dostępne na stornach internetowych m.in. stronie głównej UW. Jak sądzimy ujawniony w trakcie badania **problem braku informacji o akademickiej służbie zdrowia polega nie tyle na faktycznym braku informacji, ile na sposobie ich przekazywania**.

Kolejny szeroki problem, na który zwracali uwagę badani to kwestia dostępności akademickiej służby zdrowia dla studentów, pod tym hasłem kryje się przynajmniej kilka problemów szczegółowych. Akademicka służba zdrowia jest w szczególności dedykowana dla studentów pochodzących z miejscowości odległych od Warszawy, a mieszkających

³⁶ Jest to opinia w pełni uzasadniona, bowiem tzw. akademicka służba zdrowia wchodzi w publiczny system opieki zdrowotnej, w rezultacie cierpi ona na identyczne problemy jak system opieki zdrowotnej w kraju.

w trakcie roku akademickiego w stolicy. Z oczywistych powodów studiując i mieszkając w Warszawie studenci mają poważnie utrudniony dostęp do placówek służby zdrowia, z których przed rozpoczęciem studiów korzystali. Jak się okazuje proces zmiany placówek medycznych dla studentów spoza Warszawy nie jest łatwą czynnością. Student musi się wyrejestrować z placówki w miejscu zamieszkania, a następnie zarejestrować w akademickiej służbie zdrowia, co wiąże się z pewnym wysiłkiem, a także ryzykiem braku możliwości skorzystania z porady lekarza pierwszego kontaktu w trakcie zmiany placówki. W sposób zwięzły problem ten charakteryzuje wypowiedź jednego z respondentów: *„Zapisanie się do przychodni akademickiej jest problematyczne i wymaga wyrejestrowania się z przychodni rejonowej. Długo (miesiąc) trzeba czekać na możliwość odbycia pierwszej wizyty, co utrudnia kontakt z lekarzem.”*. W przypadkach, gdy student nie wyrejestrował się z placówki w rodzinnej miejscowości, dostęp do akademickiej służby zdrowia jest ograniczony formalnie do zera; i jak utrzymują badani chorzy studenci są odsyłani do lekarzy rodzinnych w swoich miejscach zamieszkania.

Kolejnym problemem wskazywanym przez badanych są poważne bariery wynikające z procedur zapisów do lekarzy. W tym kontekście badani wskazywali na problem porannych rejestracji do lekarzy pierwszego kontaktu : *„(...) Idiotyzmem jest że nie można rejestrować się dzień wcześniej tylko wstawać o 6 rano żeby mieć lepsze miejsce kolejce (...)”*. Bowiem jak się okazuje, aby mieć pewność że się zostanie zapisanym do lekarza należy osobiście pojawić się w przychodni: *„wielokrotnie zdarzało się, że próbowałem się dodzwonić do przychodni kilkadziesiąt razy od 7 do 8, a gdy wreszcie udawało mi się to przed godz. 8 dodzwonić - dowadywałem się, że nie ma już miejsc na dany dzień”*. Powyższy postulat, aby do lekarza można było się zapisywać ze znacznym wyprzedzeniem w niektórych przychodniach jest realizowany, ale ma on także negatywne strony oto wypowiedź jednego z badanych: *„W przychodni na ul. XXX zarezerwowane miesiąc naprzód są _WSZYSTKIE_ godziny do lekarza INTERNISTY. W razie nagłego zachorowania konieczne jest długie oczekiwanie na lukę w przyjęciach”*. Reasumując problemy dostępu studentów do podstawowej opieki medycznej w ramach akademickiej służby zdrowia są identyczne jak te, w nieakademickiej, publicznej służbie zdrowia.

Zdecydowanie bardziej niepokojąco brzmią uwagi studentów na temat możliwości dostępu do usług specjalistycznych. Po pierwsze – co w zasadzie jest normą w polskich warunkach - terminy oczekiwania na wizytę u specjalisty lub badania specjalistyczne są bardzo długie. To co zaś jest zdecydowanie budzącą sprzeciw praktyką w akademickiej

służbie zdrowia, to fakt, że lekarze specjaliści zamiast prawidłowo wypełniać swoje obowiązki zawodowe, bardzo chętnie kierują studentów do prywatnych placówek opieki zdrowotnej: „(...) lekarze wszelkie problemy bagatelizują i odsyłają do prywatnej praktyki (...)”, „(...) lekarz wyraźnie sugeruje wizytę prywatną. Odmawia wypisania recepty pod pretekstem braku dokładnych badań, które należy wykonać u niego w gabinecie za odpowiednia opłatą(...)”.

Pozostałe uwagi odnoszące się do akademickiej służby zdrowia dotyczyły kompetencji personelu medycznego. I tak personelowi pomocniczemu badani zarzucali nieumiejętność udzielania odpowiednich informacji pacjentom: „Pielęgniarki w recepcji są nieuprzejme i nie podają wyczerpujących informacji na temat przyjmowania studentów”. Wobec lekarzy formułowano poważniejsze zarzuty. Zdaniem badanych nie wykonują oni należycie swoich obowiązków; przejawia się to lekceważącym stosunkiem do pacjenta: „(...) lekarze nie rozumieją problemów pacjenta-studenta twierdząc, że przychodzi on tylko po zwolnienie (...)”, a także formułowanymi zastrzeżeniami co do trafności diagnozy dokonywanej przez lekarzy: „(...)przez ich błąd lekarski wylądowałem w szpitalu”, „Opieka jakiej mi udzielono, była niekompleksowa i na drugi dzień znalazłam się w szpitalu”.

7.2. Systemy stypendialne

Trwająca w Polsce dyskusja na temat tego jakie funkcje powinien spełniać system stypendialny ma długą historię. Ogólnie biorąc można wskazać dwie podstawowe funkcje stypendiów: motywacyjną i socjalną. W polskich warunkach obecnie system stypendialny spełnia obie funkcje, z jednej strony student może otrzymać stypendium za wyniki w nauce, z drugiej strony, gdy sytuacja dochodowa w jego rodzinie jest niekorzystna może ubiegać się o stypendium socjalne³⁷. O wysokości środków przeznaczonych na fundusz pomocy materialnej dla studentów decydują możliwości budżetu centralnego, jednak rola uczelni w systemie dystrybucji tej pomocy jest znacząca, w szczególności jeśli chodzi o proces zarządzania dystrybucją środków finansowych.

Na Uniwersytecie Warszawskim skala dystrybucji środków przeznaczonych na pomoc materialną dla studentów jest duża; a struktura świadczeń znacznie zróżnicowana. Aby ją

³⁷ Na marginesie można powiedzieć, że w wyniku dynamicznego przyrostu liczby studentów w ostatnich latach, a także ograniczonych środków w budżecie centralnym wysokość indywidualnych świadczeń stypendialnych przyznawanych studentom jest na tyle niska, iż można sądzić, że funkcje motywacyjne i socjalne w systemie bezzwrotnej pomocy studentom zostały poważnie zredukowane.

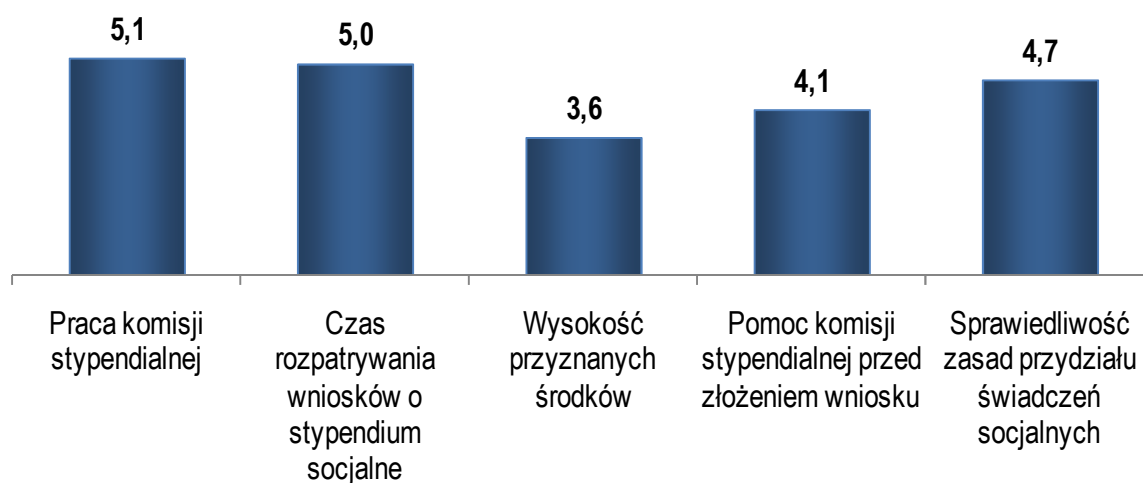
zobrazować wystarczy powiedzieć, że „Dotacja z Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2008 roku na fundusz pomocy materialnej dla studentów i doktorantów wynosiła 38.123.400 zł.”³⁸. W 2008 r. Komisje Stypendialne poszczególnych jednostek organizacyjnych przyznały 6039 stypendiów za osiągnięcia w nauce, 3254 stypendia socjalne, 2900 stypendiów na wyżywienie, 761 stypendiów mieszkaniowych³⁹. Oznacza to, że blisko 12 % studentów naszej uczelni pobiera stypendia naukowe, zaś około 6% pobiera stypendia socjalne. W naszych badaniach udział osób deklarujących pobieranie stypendiów jest nieco wyższy niż wynika to ze sprawozdawczości, niemniej proporcje pomiędzy grupami studentów pobierających stypendia naukowe i socjalne zostają zachowane (por. aneks tablica 7.2.1). Ponadto wyniki naszego badania pozwalają ukazać jak wielu studentów pobiera równocześnie stypendium naukowe i socjalne. Okazuje się, że 2% badanych pobiera jednocześnie te dwa typy świadczeń.

Biorąc pod uwagę skalę dystrybucji świadczeń stypendialnych na UW staraliśmy się dowiedzieć jakie są oceny poszczególnych elementów systemu przyznawania świadczeń. Skoncentrowaliśmy swoją uwagę na stypendiach socjalnych, bowiem kryteria ich przyznawania nie są uwarunkowane specyfiką jednostki dydaktycznej. W efekcie na pytania o elementy systemu przyznawania stypendiów socjalnych odpowiedziało blisko 900 respondentów. Wyniki pokazują, że najwyżej ocenianymi przez studentów elementami systemu świadczeń stypendiów socjalnych jest praca komisji stypendialnej i czas rozpatrywania wniosków. Nieco niżej oceniana jest sprawiedliwość zasad przydziału środków.

³⁸ Sprawozdanie roczne Rektora Uniwersytetu Warszawskiego za rok 2008, Warszawa 2009, s.25

³⁹ Por. Sprawozdanie roczne Rektora Uniwersytetu Warszawskiego za rok 2008, j.w.

Rysunek 7.2.1 – Oceny elementów systemu stypendiów socjalnych.

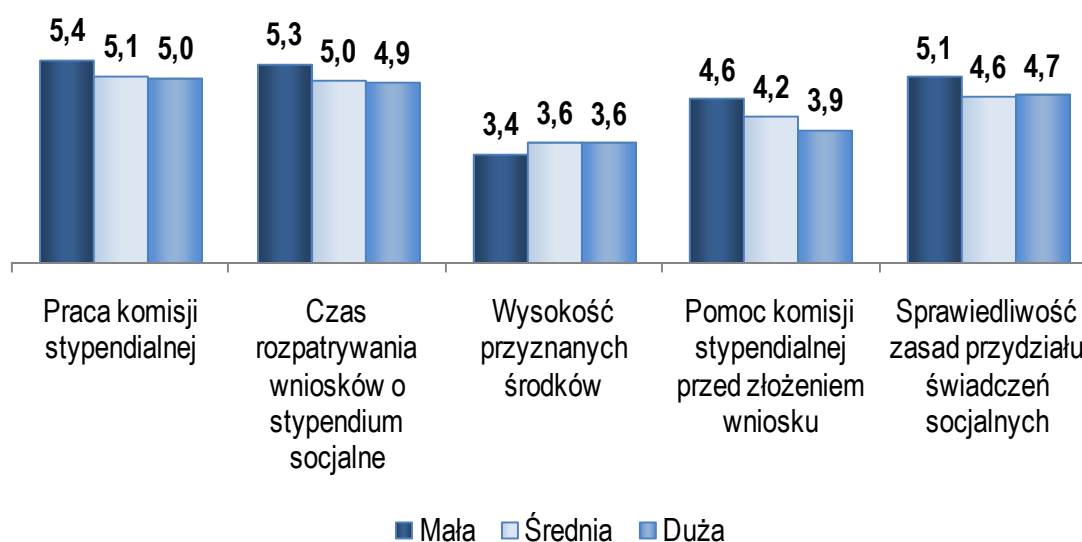

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Na dalszym miejscu, choć z umiarkowanie pozytywnymi ocenami studenci ułokowali pomoc komisji stypendialnej przed złożeniem wniosku. I w końcu najgorsze oceny – odpowiadające ocenie ‘takie sobie’ – uzyskała wysokość przyznawanych stypendiów.

Bardziej szczegółowe analizy ukazują, że pewnym uwarunkowaniem ocen elementów systemu świadczeń socjalnych jest wielkość jednostki.

Rysunek 7.2.2 – Oceny elementów systemu stypendiów socjalnych wg wielkości jednostki dydaktycznej.

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie źle, a 7 oznaczało zdecydowanie dobrze

Ogólnie biorąc **studenci małych jednostek oceniają wyżej elementy systemu stypendiów socjalnych**. Na pięć ocenianych elementów w przypadku czterech – wyjąwszy ocenę wysokości stypendium socjalnego – studenci małych jednostek dokonali wyższej oceny niż studenci średnich i dużych jednostek. W szczególności widoczna jest ta różnica w przypadku oceny pomocy komisji stypendialnej przed złożeniem wniosku.

Pytania o stypendia wywołały cały szereg refleksji na ten temat w pytaniach otwartych. Warto zwrócić uwagę na kilka wniosków płynących z tych analiz. Po pierwsze wśród studentów wypowiadających się na ten temat można wyodrębnić dwie grupy: takich, którzy opowiadają się za motywacyjnymi funkcjami systemu stypendialnego oraz tych, którzy opowiadają się za socjalnymi funkcjami stypendiów. W pierwszej grupie badanych poza stwierdzeniami, że wysokość powinna motywować do nauki, padają także argumenty, iż stypendia socjalne często przypadają w udziale osobom, które nie tyle są w złej sytuacji materialnej, ale potrafią odpowiednio zadbać o własne interesy. *„(...) stypendia socjalne powinny być zmniejszone, gdyż w większości przypadku osoby je otrzymujące nie są w złej sytuacji finansowej (...) powinny wzrosnąć stypendia naukowe, jako nagroda za dobre stopnie i pracę.”* Z kolei wśród osób opowiadających się za funkcjami socjalnymi stypendiów przede wszystkim pojawia się postulat zwiększenie przyznawanych świadczeń, jako główny argument podaje się nieadekwatność wysokości świadczeń do kosztów życia w Warszawie.

W swoich wypowiedziach studenci także dość często zwracali uwagę na niejasność kryteriów przyznawania stypendiów. W przypadku stypendiów naukowych chodziło o zmienność progów przyznawania tej nagrody. Zaś w przypadku stypendiów socjalnych badani zwracali uwagę na fakt, że występuje zmienność sytuacji dochodowej rodziny – stosowanym kryterium jest dochód w rodzinie z poprzedniego roku, a nie bieżąca sytuacja dochodowa rodziny. Kontrowersje budziło także niesprawiedliwe – w przekonaniu badanych - sztywne kryterium dochodowe, jeśli dochód w rodzinie przekracza kwotę progową o złotówkę, to student nie ma możliwości ubiegania się o wsparcie socjalne w formie stypendium.

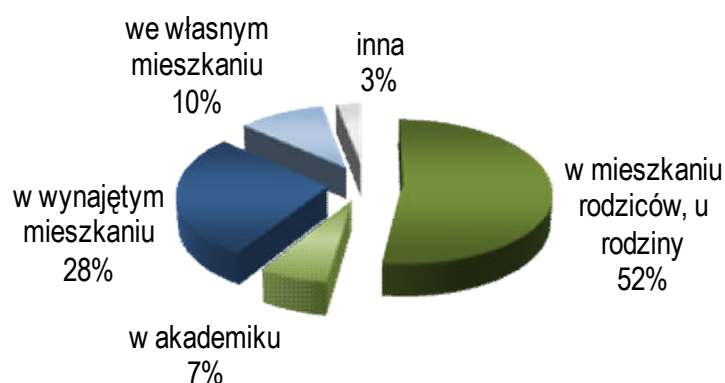
W wypowiedziach na pytanie otwarte o kwestie socjalno-bytowe wszyscy badani narzekali na wysokość przyznawanych stypendiów. Jeśli zestawimy to z wyżej omawianymi wynikami, gdzie respondenci oceniali wysokość stypendiów socjalnych jako takie sobie, to potwierdza się nasze przypuszczenie, iż na pytania otwarte przede wszystkim odpowiadają osoby niezadowolone z jakiś aspektów.

7.3. Warunki mieszkaniowe

Jedną z kluczowych charakterystyk sytuacji socjalno-bytowej studentów są ich warunki mieszkaniowe. Jakkolwiek związki między warunkami mieszkaniowymi studentów a jakością kształcenia są dość słabe, to wydaje się że warto mieć pewną wiedzę o położeniu studentów w tym wymiarze. W ankiecie znalazło się jedno ogólne pytanie o warunki mieszkaniowe.

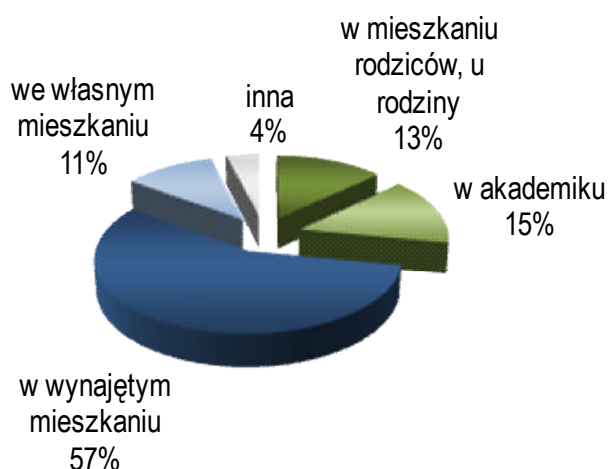
Wyniki badania – zamieszczone na poniższym wykresie pokazują, że większość studentów mieszka u rodziny(rodziców), natomiast co czwarty student wynajmuje mieszkanie.

Rysunek 7.3.1 – Sytuacja mieszkaniowa studentów UW

Sytuacja mieszkaniowa studentów jest uwarunkowana wielorako, i nie ma tutaj miejsca, aby ją szczegółowo omawiać. Warto jednak zwrócić uwagę na sytuację mieszkaniową studentów spoza Warszawy, w szczególności z miejscowości oddalonych znacznie od stolicy. Grupa takich osób stanowi w końcu ponad 1/3 wszystkich studentów naszej uczelni.

Rysunek 7.3.2 – Sytuacja mieszkaniowa studentów z miejscowości znacznie oddalonych od Warszawy

W świetle zebranego materiału okazuje się, że **studenci z miejscowości oddalonych znacznie od Warszawy w przeważającej części mieszkają w wynajętych mieszkaniach**. Zaledwie co szósty student z tej grupy deklaruje, że mieszka w akademiku.

Biorąc pod uwagę wysokie koszty wynajmu lokali w Warszawie nasuwa się pytanie co decyduje o tym, że studenci zdecydowanie bardziej preferują mieszkanie w wynajmowanych lokalach niż w dedykowanych dla nich akademikach? Pełnej odpowiedzi na pytanie nie uzyskamy, niemniej odpowiedzi respondentów na pytanie otwarte wskazują na szereg czynników zniechęcających studentów do zamieszkania w domach studenckich.

Ogólnie biorąc głównym problemem jest tutaj niski standard akademików. Pod tym sformułowaniem kryje się szereg kwestii. Po pierwsze badani zwracali uwagę na wielkość pokoi: „(...) *Małe pokoje nie przystosowane na potrzeby 3osób, (...)*”. Niski standard oznacza także i to, że akademiki są niewystarczająco wyposażone w meble oraz sprzęt AGD: „*Złe warunki w domach studenckich m.in. brak lodówek (...)*”, „*(..) ilość mebli (często starych) w pokoju niedostosowana do ilości osób w nim zamieszkujących („2 biurka w pokojach 3-osobowych (...))*”. W tym kontekście badani zwracali także uwagę na niski poziom stanu sanitarnego domów studenckich przejawiający się występowaniem insektów: „*Warunki panujące w akademikach są frustrujące- zmusiły mnie do przeprowadzki do wynajętego mieszkania (karaluchy!!!)*”.

Niski standard i ‘przeludnienie’ akademików powoduje, że w domach studenckich nie ma odpowiednich warunków do nauki. Dodatkowym czynnikiem utrudniającym naukę

w domach studenckich jest intensywne życie towarzyskie. Poza tymi komplikacjami życia w akademiku występuje kolejny czynnik zniechęcający do zamieszkania w domach studenckich – personel. Studenci często podkreślali, że personel nie jest właściwie nastawiony do studentów: „kierownik DS XXX powinien zostać zmieniony na takiego, który nie nienawidzi studentów”. W efekcie okazuje się, że koszty wynajmu miejsca w domu studenckim wobec wartości użytkowej nabytku są relatywnie wysokie: „(...)są one [miejsca w akademiku] zbyt niskiej jakości za taką cenę”.

7.4. Wydatki na studia

Proces kształcenia na wyższej uczelni wymaga od studenta różnorodnych nakładów, poświęcenia czasu, wysiłku intelektualnego a także nakładów finansowych. Nawet studia w trybie stacjonarnym na uczelni publicznej pomimo tego, że nie wiążą się z bezpośrednimi opłatami za studia wymagają pewnych nakładów finansowych. Pojawia się zatem pytanie o rozmiary studenckich wydatków i ich strukturę. W różnych dyskusjach przywoływane są oszacowania wielkości wydatków studenckich. Zwykle są one rozbieżne⁴⁰, i pytanie pozostaje nadal aktualne.

W tegorocznym badaniu podjęliśmy próbę oszacowania wysokości wydatków ponoszonych przez studentów na naukę. O uzyskanych wynikach decyduje w tym wypadku wiele czynników, przede wszystkim zaś kwestie definicyjne, czyli to jakiego rodzaju wydatki wg celu zostaną zaliczone do wydatków na naukę. W naszych badaniach zdecydowaliśmy się na wąskie rozumienie wydatków związanych ze studiami i w rezultacie uwzględniliśmy następujące kategorie wydatków: - na podręczniki, - na ksero, - inne pomoce naukowe, - dojazdy, - opłaty oraz – inne. Przyjęliśmy także założenie o tym, że student jest w stanie oszacować swoje wydatki na wyżej wymienione cele w skali roku akademickiego⁴¹. Jednak w związku z techniką badania, sposobem sformułowania pytań, przyjętymi założeniami w tym miejscu wyraźnie podkreślamy, że uzyskane wyniki należy traktować z należytą ostrożnością i traktować je jako orientacyjne⁴². Niemniej biorąc pod uwagę wielkość

⁴⁰ Problem kosztów studiowania zwykle pojawia się na łamach prasy. Podawana wysokość kosztów jest orientacyjną wartością koszyka dóbr i usług, które winna nabyć osoba studiująca w danym mieście akademickim. Ponieważ główną pozycją w takim koszyku są koszty zamieszkania, to wysokość wydatków na studia przekracza zwykle kwotę minimalnego wynagrodzenia.

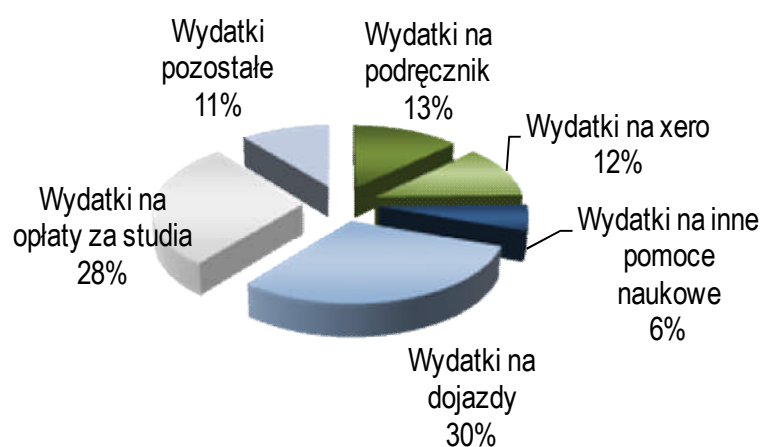
⁴¹ Takie założenie było próbą wyeliminowania sezonowości wydatków.

⁴² Mamy tutaj świadomość ograniczeń związanych z metodą pozyskiwania danych. W praktyce badania wydatków mają zgoła inną metodologię niż ta zastosowana w naszym badaniu. Na temat badania wydatków,

zbiorowości objętej badaniem oraz to, że w ubiegłorocznej edycji studenci podeszli do uczestnictwa w badaniu z należytą powagą i w sposób staranny udzielali odpowiedzi na pytania uznaliśmy, że warto podjąć próbę oszacowania wydatków na kształcenie wśród studentów naszej uczelni⁴³.

Omówienie wydatków studentów na naukę rozpoczniemy od charakterystyki struktury wydatków badanych.

Rysunek 7.4.1 – Struktura wydatków na studia

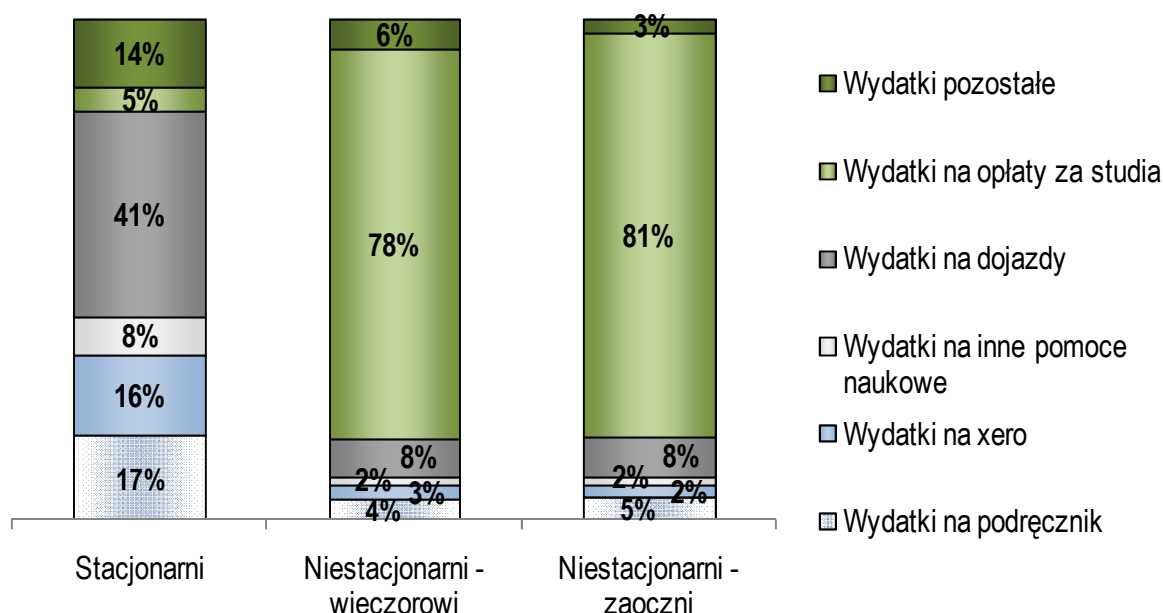
Okazuje się, że wśród ogólnej puli wydatków badanych studentów dominującą pozycję zajmują wydatki na dojazdy, a w drugiej kolejności te związane opłatami za studiami. Zdecydowanie najmniejszy udział wśród wydatków badanej zbiorowości stanowią wydatki na szeroko rozumiane pomoce naukowe.

Powyższy wynik nie jest zaskakujący jeśli weźmiemy pod uwagę, że pochodzi z całej zbiorowości, której znaczną część stanowią studenci studiów niestacjonarnych, a więc osoby płacące za naukę i często dojeżdżające na zajęcia spoza Warszawy. Poniżej przedstawiono strukturę wydatków wśród studentów poszczególnych trybów studiów.

czy ogólniej budżetów por. „Household Budget Surveys in the EU. Methodology and Recommendations for Harmonisation - 2003”, Luxembourg 2003.

⁴³ Informacje o wydatkach uzyskane w badaniu zostały starannie sprawdzone. Niespójne informacje zostały wyłączone z analizy. Dodać można, że zgodnie z naszymi przewidywaniami studenci szacowali swoje wydatki niezbyt szczegółowo zaokrąglając do pełnych sum.

Rysunek 7.4.2 – Struktura wydatków na studia wśród studentów poszczególnych trybów studiów

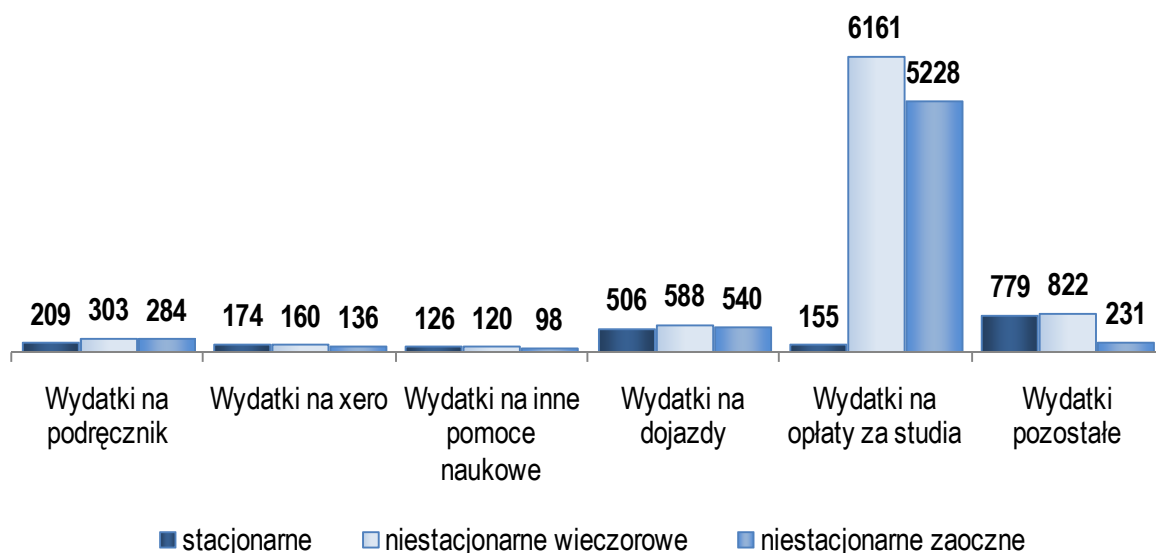

Tak jak należało się spodziewać powyższe dane ukazują duże dysproporcje w strukturze wydatków studenckich między osobami kształcącymi się w trybie stacjonarnym i niestacjonarnym. Wśród studentów trybu niestacjonarnego przeważająca część wydatków z budżetu jest przeznaczana na opłaty za studia. Jest to dla nich tak duże obciążenie, że w zasadzie przeznaczają ułamki ze swojego budżetu na zakup podręczników, czy pomocy naukowych. Z kolei wśród studentów stacjonarnych znaczną część budżetu pochłaniają koszty dojazdów, ale znaczna ich część z puli ich wydatków około 40% jest przeznaczana na zakup podręczników, pomocy naukowych, czy wydatków na xero, a więc bezpośrednio inwestowana w zdobywanie wiedzy.

Poza różnicami w strukturze wydatków na naukę interesujący jest sam poziom środków finansowych wydatkowanych przez studentów na kształcenie. Jak pokazują analizy średnie (roczne) wydatki na kształcenie w grupie studentów studiów stacjonarnych wynoszą 1915 zł i są ponad czterokrotnie niższe niż w grupie studentów niestacjonarnych-wieczorowych, gdzie kształtują się one na poziomie 8175 zł w, wśród studentów niestacjonarnych wieczorowych zaś osiągają poziom 6555 zł. Jak wynika z poniższego wykresu okazuje się, że przeciętne wydatki na poszczególne cele nie różnią się tak znacznie między grupami studentów wyodrębnionymi wg trybu studiów. Jedyną zasadniczą różnicą w wielkości wydatków między studentami stacjonarnymi i niestacjonarnymi jest ogromna dysproporcja w kategorii wydatków opłaty za studia. Inaczej mówiąc **studenci poszczególnych trybów wydają**

podobne kwoty na pomoce naukowe, podręczniki, a nawet dojazdy. Zatem tym, co ich faktycznie różni są koszty związane z opłatami za studia.

Rysunek 7.4.3 – Średnie wydatki na studia wśród studentów poszczególnych trybów studiów

W świetle powyższych wyników można krótko scharakteryzować możliwości nabywcze studentów. Z danych wynika, że przeciętnie biorąc w ciągu roku student nabywa 3-4 podręczniki, opłaca wykonanie około 500-800 odbitek stron na xero, kupuje jeden kalkulator, nabywa bilet miesięczny. Okazuje się zatem, że jeśli pominiemy opłaty za studia, to same wydatki związane ze studiami nie są bardzo wysokie.

Na zakończenie tej dość pobieżnej charakterystyki wydatków studentów naszej uczelni warto podjąć próbę odpowiedzi na jedno ważne pytanie. Mianowicie, czy wysokość wydatków przekłada się na wyniki uzyskiwane na studiach. Analiza taka ma oczywiście sens jedynie w podzbiorowościach studentów różniących się trybem studiów. **Analizy wskazują na to, że uzyskiwane wyniki w nauce są niezależne od wysokości wydatków na kształcenie** (por. aneks tabela 7.4.1). Pozostaje to w zgodzie z przekonaniem, że o wynikach na studiach powinny decydować predyspozycje studenta, jego nakład pracy a nie możliwości finansowe.

8. Zadowolenie ze studiów

8.1. Poziom zadowolenia

W pierwszej edycji badania zadawaliśmy dwa pytania dotyczące ogólnego zadowolenia ze studiów. Jedno dotyczyło zadowolenia ze studiów na Uniwersytecie Warszawskim, a drugie zadowolenia ze studiów w jednostce dydaktycznej. W tegorocznej edycji badania w zmienionej postaci powtórzone zostało pierwsze pytanie. Badani oceniali, czy są zadowoleni z podjęcia studiów na Uniwersytecie Warszawskim. Drugie zastąpiliśmy pytaniem o to, czy badani wybór studiów w jednostce uważają za trafny.

Oceny ogólnego zadowolenia z podjęcia studiów na Uniwersytecie Warszawskim są dosyć wysokie – średnia ocen w skali siedmiostopniowej wynosi 5,6. Można powiedzieć, że w stosunku do poprzedniego roku nie nastąpiła istotna zmiana poziomu zadowolenia (por. aneks tabele 8.1.1). **W obu edycjach badania osoby bardzo zadowolone z podjęcia studiów na UW stanowiły ponad jedną trzecią badanych, a do grona osób zadowolonych i bardzo zadowolonych zaliczało się ponad 60% respondentów.**

Oceny trafności wyboru studiów, choć nieco niższe niż oceny ogólnego zadowolenia z podjęcia studiów na UW, również w większości są pozytywne. Ponad 70% uznało swój wybór studiów za trafny, w tym blisko jedna trzecia za zdecydowanie trafny. Średnia ocen wynosi zaś 5,3.

Rysunek 8.1. Oceny* zadowolenia z podjęcia studiów na UW oraz trafności wyboru studiów

* - średnia dla siedmiopunktowej skali: na której 1 oznaczało zdecydowanie nie, a 7 oznaczało zdecydowanie tak

Podobnie jak w poprzedniej edycji badania odpowiedzi na oba pytania odnoszące się do satysfakcji z podjęcia studiów okazały się ze sobą silnie powiązane. W tegorocznej edycji badania zależność ta jest nawet silniejsza niż w roku 2008 (współczynnik r wynosi obecnie blisko 0,8, a poprzednim roku wynosił on 0,7). Większość badanych (blisko 60%) tak samo oceniło zadowolenie z podjęcia studiów na UW oraz trafność wyboru studiów. Wśród pozostałych 40% badanych przeważają osoby, które są bardziej zadowolone z faktu podjęcia studiów na Uniwersytecie Warszawskim, niż z wyboru studiów w konkretnej jednostce – stanowią one 30% ogółu badanych.

Oceny zadowolenia z podjęcia studiów na UW i trafności wyboru studiów różnią się wśród studentów poszczególnych jednostek dydaktycznych. Obserwowanego zróżnicowania ocen nie można jednak wyjaśniać przy pomocy wielkości jednostki. Zgodnie z oczekiwaniami jednostki dydaktyczne bardziej różnią się od siebie pod względem ocen trafności wyboru studiów niż pod względem ocen zadowolenia z podjęcia studiów na UW. W większości jednostek oceny obu aspektów zadowolenia z podjęcia studiów są wyraźnie pozytywne – średnie przekraczają 5,0. W żadnej z jednostek natomiast nie można mówić o niezadowoleniu badanych z podjęcia studiów na UW lub trafności wyboru studiów.

Oceny zadowolenia z podjęcia studiów zależne są także od wyników w nauce. Oceny zadowolenia z podjęcia studiów na UW i trafności wyboru studiów są najwyższe wśród badanych o najwyższych średnich ocen (por. aneks tabele 8.1.2-3).

Pod względem zadowolenia z faktu podjęcia studiów na UW na tle pozostałych badanych wyróżniają się również studenci studiów niestacjonarnych zaocznych oraz studiów drugiego stopnia. W obu grupach ocena zadowolenia z podjęcia studiów na UW jest niższa niż wśród pozostałych badanych (por. aneks tabele 8.1.4-7). Ponieważ studenci studiów niestacjonarnych zaocznych oraz studiów drugiego stopnia stanowią znaczącą część studentów wyższych lat studiów, widoczna jest także zależność zadowolenia z podjęcia studiów na UW od roku studiów – studenci wyższych lat są w mniejszym stopniu zadowoleni z podjęcia studiów na UW niż pozostali badani (por. aneks tabele 8.1.8-9). Obserwowaną zależność można tłumaczyć tym, że studenci studiów zaocznych przyjeżdżają jedynie zjazdy – są znacznie słabiej związani z uczelnią niż studenci pozostałych trybów. Podobną, aczkolwiek wyraźnie słabszą zależność można obserwować pomiędzy trybem i rodzajem studiów a oceną trafności wyboru kierunku studiów.

8.2. Analiza pytań otwartych.⁴⁴

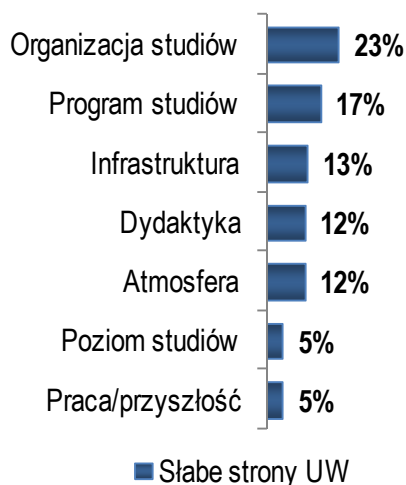
Znacznych ilości informacji pozwalających zrozumieć przyczyny zadowolenia lub niezadowolenia z podjęcia studiów na UW dostarcza analiza danych zebranych w pytaniach otwartych. Zapytaliśmy studentów o plusy i minusy studiów we wskazanej jednostce dydaktycznej. Prosiliśmy o wskazanie maksymalnie trzech powodów skłaniających do zadowolenia ze studiów - na to pytanie odpowiedziało 6 517 badanych, przytaczając ogółem 15 537 argumentów. Prosiliśmy także o wskazanie maksymalnie trzech argumentów skłaniających do niezadowolenia ze studiów w wybranej jednostce. Odpowiedzi na to pytanie udzieliły 6 419 osoby, które w sumie przytoczyły 14 983 argumentów.

Odwołując się do praktyki badawczej zestawiliśmy otrzymane wypowiedzi opisując tzw. „słabe” i „mocne” strony Uniwersytetu. Poniższe rysunki stanowią procentowe zestawienie uzyskanych odpowiedzi analizowanych w ramach siedmiu kategorii analitycznych: program studiów, organizacja studiów, dydaktyka, poziom studiów, praca/przyszłość, infrastruktura oraz „atmosfera”.⁴⁵

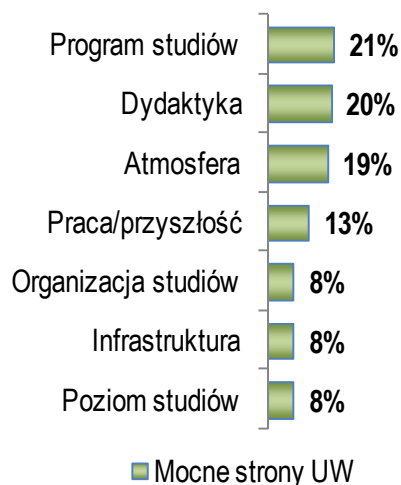
⁴⁴ Odpowiedzi na pytania otwarte udzieliła tylko część badanych. Ponadto odpowiedzi na pytania otwarte udzielali przede wszystkim niezadowoleni. W związku z tym wyniki tych analiz należy traktować z ostrożnością.

⁴⁵ Wypowiedzi studentów udzielone na oba pytania zawarte w ankiecie, zostały zakodowane przy użyciu programu Atlas.ti – negatywne w 85, pozytywne w 81 kategoriach analitycznych, a następnie skumulowane w siedmiu działach ogólnych.

Rysunek 8.2. Słabe strony UW

Rysunek 8.3. Mocne strony UW

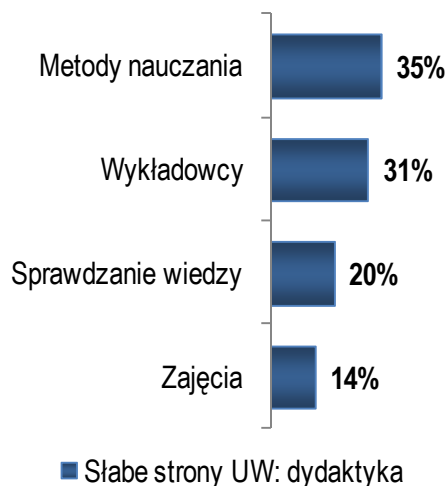
Jak wynika z przeprowadzonej analizy w ocenie studentów „najsłabszą stronę” Uniwersytetu Warszawskiego stanowi organizacja studiów (23% wskazań). Na mocne strony Uniwersytetu składają się w jednakowym zakresie zadowolenie z programu studiów, dydaktyki i atmosfery (około 20%). Częstość wskazań na argumenty dotyczące programu studiów (zarówno pozytywnych jak i negatywnych) pozwala stwierdzić, że kwestie programowe są dla studentów kluczowe w procesie oceny studiów. Analiza zadowolenia z perspektyw zawodowych związanych ze studiami na UW (13% ogółu argumentów pozytywnych, 5% ogółu argumentów negatywnych) może stanowić ważny głos w toczącej się debacie nad rolą Uniwersytetu w przygotowaniu studentów do przyszłej pracy zawodowej.

Analiza mocnych i słabych stron Uniwersytetu Warszawskiego w ramach siedmiu kategorii analitycznych:

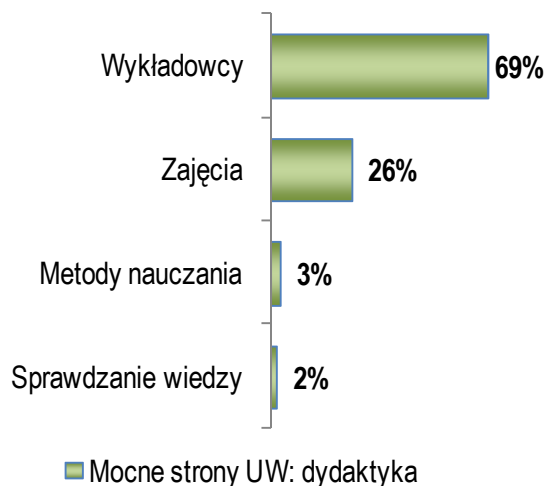
Dydaktyka

W skład kategorii analitycznej „dydaktyka” wchodzi następujące kategorie: metody nauczania, wykładowcy, sprawdzanie wiedzy i zajęcia. Przedstawione poniżej rysunki prezentują zestawienie słabych i mocnych stron dydaktyki na Uniwersytecie:

Rysunek 8.4. Słabe strony UW: dydaktyka

Rysunek 8.5. Mocne strony UW: dydaktyka

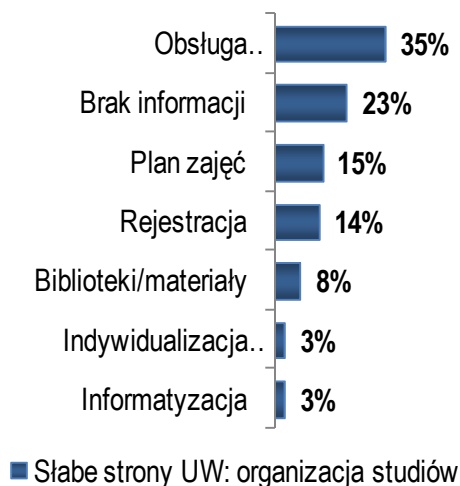

W ramach działu dydaktyka najczęściej wskazań mówiących o zadowoleniu ze studiów dotyczyło wykładowców. Na podstawie przeprowadzonych analiz można stwierdzić, że kadra dydaktyczna jest jedną z „najmocniejszych stron” Uniwersytetu (69% spośród wypowiedzi dotyczących dydaktyki; 14% ogółu przytoczonych argumentów). W tym kontekście zastanawiający jest wysoki odsetek negatywnych ocen metod nauczania (uznawanych za złe, przestarzałe i nudne). Biorąc pod uwagę fakt, że pozytywna ocena metod nauczania była rzadko przywoływanym argumentem, prezentowane wyniki mogą być interpretowane jako wyraz potrzeby wprowadzenia nowatorskich i bardziej atrakcyjnych sposobów przekazywania wiedzy. Z odpowiedzi studentów wynika, że stosunkowo istotnym problemem dydaktyki uniwersyteckiej jest sposób sprawdzania wiedzy. Głównym przedmiotem niezadowolenia nie są kwestie organizacyjne (takie jak: nieodpowiedni/zmieniany termin; złe warunki lokalowe egzaminu) ale sprawy formalne (zakres egzaminu nie pokrywa się z zakresem zajęć; nieodpowiednia forma egzaminu).

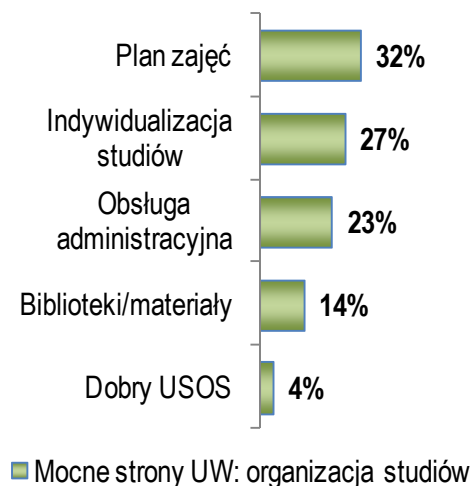
Organizacja studiów.

Zła organizacja studiów stanowi w oczach studentów zdecydowanie „najsłabszą stronę” Uniwersytetu. Rysunek 8.6. przedstawia szczegółowe zestawienie problemów składających się na negatywną ocenę organizacji studiów:

**Rysunek 8.6. Słabe strony UW:
organizacja studiów**

**Rysunek 8.7. Mocne strony UW:
organizacja studiów**

Studenci negatywnie oceniają funkcjonowanie uniwersyteckiej administracji, przede wszystkim narzekając na panujący w niej bałagan i niekompetencję pracowników, a także zły obieg informacji. Poza ogólnym poczuciem dezinformacji, badani często wskazywali na trudność w dostępie oraz niejasność zasad i terminów rejestracji oraz programu studiów. Złożona jest natomiast kwestia oceny planu zajęć – wydaje się, że uzależniona jest ona w dużej mierze od możliwości indywidualnego doboru godzin i grup zajęciowych. Drugim najczęściej wskazywanym argumentem skłaniającym do zadowolenia z organizacji studiów jest możliwość wpływania na tok studiów, co pozwala wnioskować o tym, że studenci doceniają różnego rodzaju formy indywidualizacji procesu studiowania.

Infrastruktura.

Wypowiedzi dotyczące infrastruktury są wyraźnie zróżnicowane na poziomie jednostek. Tym niemniej negatywna ocena warunków studiowania jest trzecim pod względem ważności argumentem skłaniającym do niezadowolenia ze studiów. Szczególnie alarmujące są wypowiedzi dotyczące warunków w jednym z budynków przy ulicy Szturmowej, gdzie studenci skarżyli się na niskie temperatury w okresie zimowym, szkodliwość azbestu użytego do izolacji obiektu a nawet pojawiające się szczury.

„Atmosfera”.

Na skumulowaną kategorię analityczną „atmosfera” składały się kategorie: podejście do studenta/atmosfera, rozwój oraz inni studenci. Sądzymy, że podejście do studenta i atmosfera panująca w jednostce dydaktycznej znacząco wpływają na zadowolenie ze

studiów (20% ogółu argumentów skłaniających do pozytywnej oceny). W ramach kategorii „podejście do studenta/atmosfera” największy odsetek wskazań (zarówno w przypadku zadowolenia, jak i niezadowolenia) dotyczył oceny kontaktów studentów z wykładowcami, co pozwala wnioskować o wadze tych relacji w kształtowaniu atmosfery studiowania na danej jednostce.

Program studiów.

Wydaje się, że kwestie programowe są dla studentów najważniejszym elementem oceny studiów. Niezadowolenie z programu studiów to przede wszystkim przekonanie o jego wadliwej strukturze, na którą składają się: źle dobrane przedmioty, dużo powtarzających się treści, a także przekonanie o nadmiarze wiedzy teoretycznej względem zdobywania praktycznych umiejętności. Studenci zwracają uwagę na braki w programie, przy czym najczęściej przywoływaną potrzebą jest wprowadzenie większej ilości zajęć praktycznych (co bezpośrednio wiąże się z wnioskami z działu „praca/przyszłość”). Podobnie jak w przypadku odpowiedzi negatywnych, do zadowolenia z programu studiów skłania przede wszystkim pozytywna ocena jego struktury. W ramach zadowolenia ze strukturalnych cech programu studenci najbardziej doceniają fakt, że jest on interesujący, a także umożliwia wszechstronne zgłębianie danej dyscypliny naukowej. Wysoko oceniana jest także możliwość realizowania głównego celu studiów, jakim są zdobywanie wiedzy i umiejętności.

Praca. Przyszłość.

Analiza czynników skłaniających do zadowolenia z szans i możliwości związanych z wejściem na rynek pracy, pokazuje, że decydujący wpływ ma tu przekonanie o wysokim prestiżu danej jednostki dydaktycznej i Uniwersytetu jako takiego. Większość wskazań dotyczących zarówno prestiżu jednostki (51% wskazań) jak i prestiżu Uniwersytetu (54,5% wskazań) pochodziło z dwóch wydziałów: Wydziału Zarządzania oraz Wydziału Prawa i Administracji. Ocena stopnia w jakim studia przygotowują do pracy jest podzielona. Tym niemniej w świetle danych dotyczących oceny programu studiów, gdzie z wysoką częstością pojawiają się odpowiedzi dotyczące braku lub małej ilości zajęć praktycznych, wydaje się, że w opinii studentów studia przygotowują do wejścia na rynek pracy w większym stopniu ze względu na swój prestiż, niż zdobycie rzeczywistych umiejętności zawodowych.